

FREDERICK FORSYTH

DE BRUIDSSCHAT
KORT VERHAAL

AV
B

Over het boek

Kolonel Pjotr Orlov belt naar de Londense buitenpost van de CIA met waardevolle informatie omtrent geplande acties van het Sovjetleger. Sam McCready, ook wel de pokerface van de Britse Inlichtingendienst genoemd, vertrouwt de informant niet en gaat op onderzoek uit. En McCready zal alles op alles zetten om de waarheid aan het licht te brengen.

Over de auteur

Frederick Forsyth (1938) werkte als oorlogsverslaggever voor o.a. de BBC. Het idee voor zijn romandebuut *De dag van de*

Jakhals (1971) kreeg hij nadat hij als verslaggever in Parijs en Oost-Berlijn had gewerkt. Sindsdien combineert hij het schrijven van boeken met het schrijven van opiniestukken en columns.

Van dezelfde auteur

De dag van de Jakhals

Geheim dossier Odessa

De honden van de oorlog

Het alternatief van de duivel

Het Vierde Protocol

De verrader

Er zijn geen slangen in Ierland

De onderhandelaar

De vuist van God

Icoon

Het spook van Manhattan

De veteraan

De wreker

Kwade praktijken

De Afghaan

De Cobra

De Prediker

Frederick Forsyth

De bruidsschat

A.W. Bruna Uitgevers

© Frederick Forsyth 2004

Dit verhaal is eerder verschenen in de
verzamelbundel *Kwade praktijken* (2004).

Oorspronkelijke titel

The price of a Bride

Vertaling

Marijke Versluys

Omslagontwerp

Nico Richter

© 2014 A.W. Bruna Uitgevers, Utrecht

ISBN 978 90 449 7190 3

NUR 332

Boven Fox Covert, het beboste terrein rechts van hen, hingen nog enkele nevelflarden, wat een warme, heldere dag voorspelde.

Op de heuvel die een markant punt vormde in het glooiende landschap dat generaties soldaten kenden als Frog Hill, posteerde zich een gemêleerd gezelschap militairen om te kijken naar de ophanden zijnde legeroefening, een nabootsing van een slag tussen twee bataljons even sterke tegenstanders. Beide groepen zouden

bestaan uit Britse soldaten, die uit diplomatieke overwegingen niet in ‘de Britten’ en ‘de vijand’ waren verdeeld, naar in de Blauwen en de Groenen. Gezien de samenstelling van het gezelschap officieren op de heuvel was zelfs afgezien van de gebruikelijke benaming van een van de groepen als ‘de Roden’.

Verspreid over het weidse land aan de noordkant van Salisbury Plain – zeer in trek bij het Britse leger omdat het een ideaal oefenterrein is, dat grote gelijkenis vertoont met de vlakte in Midden-Duitsland, waarover, naar men had aangenomen, misschien de Derde Wereldoorlog gevoerd zou moeten worden

– bevonden zich scheidsrechters. Zij zouden punten toekennen, die uiteindelijk de afloop van de slag zouden bepalen. Er zouden die dag geen soldaten omkomen; ze bereidden zich er alleen maar op voor.

Achter de groep officieren stonden de voertuigen waarmee ze gekomen waren: verscheidene personenauto's en enkele minder comfortabele landrovers voorzien van camouflagestrepen of gespoten in een doffe kleur groen. Ordonnansen van het provianderingskorps richtten veldkeukens in waarin sloten dampende thee en koffie konden worden gezet waar de hele dag om gevraagd zou worden, en ze begonnen een assortiment koude hapjes uit te pakken.

De officieren liepen rond of stonden stil in de houding en met de gebaren die officieren overal ter wereld eigen zijn als ze waarnemingen doen. Sommigen bestudeerden kaarten met een plastic beschermhoesje eromheen, waarop later, met een speciale stift, aantekeningen zouden worden gemaakt en weer uitgewist. Anderen bestudeerden door sterke kijkers het terrein in de verte. Weer anderen stonden ernstig met elkaar te overleggen.

De oudst aanwezige Britse generaal, de bevelhebber van Commando- Zuid, vormde het middelpunt van de groep. Naast hem stond zijn persoonlijke gast, de

hoogste generaal van de bezoekers. Tussen hen in stond, een halve stap achter hen, een veelbelovende jonge officier, pas afgestudeerd aan een taleninstituut, die beide mannen zachtjes een simultaanvertaling influisterde.

De Britse officieren – ruim dertig man sterk – vormden de grootste groep. Ze gedroegen zich allemaal ietwat plechtstatig, alsof ze zich zeer goed bewust waren zowel van de ongebruikelijkheid als van het belang van deze gelegenheid. Ook wekten ze de indruk enigszins op hun hoede te zijn, alsof ze een ingesleten gewoonte maar niet konden afleren. Dit was namelijk het

eerste jaar van de perestrojka, en hoewel sovjetofficieren al waren uitgenodigd om Britse manoeuvres in Duitsland bij te wonen, was dit de eerste keer dat ze naar het hartje van Engeland waren gekomen, als gasten van het Britse leger. Oude gewoonten slijten maar langzaam.

De Russen waren al even ernstig als de Britten, of ernstiger nog. Ze waren met zijn zeventienen en ieder was zorgvuldig geselecteerd en gescreend. Enkelen spraken redelijk Engels en lieten dat ook merken; vijf spraken vloeiend Engels, maar deden alsof dat niet zo was.

Hun vaardigheid in het Engels was echter niet het voornaamste

selectie criterium geweest. Deskundigheid stond voorop. Elke sovjetofficier was een expert op zijn gebied en goed op de hoogte van het Britse materieel, de tactiek en de organisatie. Ze hadden opdracht niet alleen om te luisteren naar wat hun werd verteld, en al helemaal niet om dat te geloven. Nee, ze moesten scherp observeren, niets mocht hun ontgaan en ze moesten rapport uitbrengen over hoe goed de Britten precies waren, welk materieel ze gebruikten en hoe het werd ingezet, en wat hun zwakke punten waren, áls ze die hadden.

Ze waren de vorige avond aangekomen na een dag in Londen, die ze voornamelijk

op hun eigen ambassade hadden
doorgebracht. Het eerste diner in de
officiersmess op legerbasis Tidworth was
een tamelijk formele aangelegenheid
geweest, een tikje gedwongen zelfs, maar
incidenten hadden zich niet voorgedaan.
Het grappen maken en het zingen zouden
later komen, misschien op de tweede of
derde avond. De Russen waren zich ervan
bewust dat er ten minste vijf onder de
zeventien officieren waren die de rest in de
gaten hielden, en elkaar waarschijnlijk
ook.

Niemand sprak hierover met de Britse
groep, terwijl de Britten zich evenmin
geroepen voelden om erop te wijzen dat

bij hen vier van de dertig man tot de contraspionage behoorden: de Waarnemers. Gelukkig waren de Britse waarnemers er alleen bij om de Russen in de gaten te houden, en niet hun landgenoten.

In de Russische groep zaten twee generaals. De ene behoorde, afgaande op zijn onderscheidingstekens, tot de gemotoriseerde infanterie, de andere tot het pantserwagenkorps. Verder waren er een kolonel van de generale staf, een kolonel van de militaire inlichtingendienst, een majoor en een kapitein, allen 'verklaard', dat wil zeggen dat ze er openlijk voor uitkwamen dat ze

van de militaire inlichtingendienst waren. Bovendien waren er nog een kolonel van de luchtmacht onder wiens openstaande battledress een driehoekje van een blauw-met-wit gestreept hemd zichtbaar was (een teken dat hij tot de Spetsnaz of Speciale Troepen behoorde), een kolonel en een kapitein van de Infanterie en een kolonel en een kapitein van het pantserwagenkorps. Ten slotte waren er nog een luitenant-kolonel van het stafcommando, plus een majoor en twee kapiteins, en een kolonel en een majoor van de verbindingdienst.

Het korps van de Russische militaire inlichtingendienst staat bekend als de

GRU en de drie ‘verklaarde’ GRU-mannen droegen hun onderscheidingstekens. Alleen zij wisten dat de majoor van de verbindingdienst en een van de kapiteins van het stafcommando ‘niet-verklaarde’ leden van de GRU waren. De andere Russen noch de Britten wisten dit.

De Britten van hun kant hadden het niet nodig gevonden om de Russen te vertellen dat twintig agenten van de veiligheidsdienst rondom de officiersmess in Tidworth waren geposteerd, wat zo zou blijven tot de sovjetdelegatie over drie dagen naar Londen vertrok om vandaaruit naar Moskou te vliegen. Deze waarnemers

hielden zich nu bezig met de verzorging van de gazons en de bloemperken, met het bedienen aan tafel of met koper poetsen. 's Nachts losten ze elkaar af en hielden om beurten de mess onder observatie, vanuit diverse punten die in een wijdere kring lagen. Zoals de chef van de generale staf enkele dagen geleden tijdens een bespreking op het ministerie had opgemerkt tegen de commandant van Commando-Zuid: 'Het zou toch jammer zijn als we een van die kerels kwijtraakten.'

Het oorlogsspel begon volgens plan om negen uur en duurde de hele dag. De dropping door het Tweede Bataljon,

Regiment Parachutisten, had vlak na de lunch plaats. Een majoor van het Tweede Bataljon Parachutisten stond toevallig naast de sovjetkolonel van de luchtmacht, die zeer belangstellend stond toe te kijken.

‘Ik zie,’ merkte de Rus op, ‘dat jullie nog steeds houwitsers kaliber twee inch gebruiken.’

‘Ze zijn handig,’ bevestigde de Brit, ‘doeltreffend en nog steeds betrouwbaar.’

‘Dat ben ik met u eens,’ zei de Rus in moeizaam Engels met een zwaar accent. ‘Ik heb ze in Afghanistan gebruikt.’

‘Zo. Ik heb ze op de Falklands gebruikt,’ zei de majoor van het Tweede Bataljon Parachutisten. Hij dacht: het

verschil is alleen dat wij de strijd op de Falklands snel in ons voordeel hebben beslist, terwijl jullie in Afghanistan zwaar verliezen – maar dat zei hij niet hardop.

De Rus veroorloofde zich een grimmig lachje. De Brit glimlachte terug. De rotzak, dacht de Rus. Hij denkt er natuurlijk aan hoe slecht wij het doen in Afghanistan.

Beide mannen bleven glimlachen. Ze konden geen van beiden weten dat nog geen twee jaar later de opmerkelijke nieuwe secretaris-generaal in Moskou het sovjetleger opdracht zou geven zich volledig uit het Afghaanse avontuur terug te trekken. De tijd was er nog niet rijp

voor, en oude gewoonten slijten maar langzaam.

Die avond heerste er tijdens het diner in de kazerne van Tidworth een meer ontspannen sfeer. De wijn vloeide en ook de wodka, die door het Britse leger zelden wordt gedronken, ontbrak niet. Ondanks de taalbarrière stak een zekere vrolijkheid de kop op. De Russen keken eerst hoe hun oudste generaal, die van de gemotoriseerde infanterie, reageerde. Hij luisterde met een stralend gezicht naar de (vertaalde) woorden van de Britse generaal, en dus ontspannen ze zich. De majoor van het stafcommando hoorde een Britse tankbestuurder een mop vertellen

en hij was bijna in lachen uitgebarsten, maar beseftte net op tijd dat hij zogenaamd geen Engels verstond en moest wachten op de vertaling.

De majoor van het Tweede Bataljon Parachutisten was naast de verklaarde majoor van de Russische militaire inlichtingendienst, de GRU, terechtgekomen. Hij vond dit dé gelegenheid om zijn gebrekkige Russisch te oefenen.

‘Govoritje-vi pa-Anglieski?’ vroeg hij. De Rus vond het prachtig.

‘Ochenj malo,’ antwoordde hij, waarna hij overstapte op haperend Engels. ‘Heel weinig, helaas. Ik proberen met boeken

thuis, maar is niet zo goed.'

'Vast beter dan mijn Russisch,' antwoordde de parachutist. 'Mag ik me even voorstellen? Ik ben Paul Sinclair.'

'Neemt u me vooral niet kwalijk,' zei de Rus. Hij draaide zich half om en stak zijn hand uit. 'Pavel Koetsjenko.'

Het eten was uitstekend en na afloop werd er in de bar gezongen, waarna de twee groepen officieren om elf uur naar hun kamers gingen. Sommigen van hen vonden het prettig dat er de volgende morgen uitgeslapen kon worden. De oppassers hadden opdracht om zeven uur thee rond te brengen.

Majoor Koetsjenko echter was al om

vijf uur op en zat rustig achter de vitrage die voor de ramen van zijn eenpersoonskamer hing. Hij had geen licht aangedaan en bestudeerde de weg van de mess naar het hek dat toegang gaf tot de weg naar Tidworth. Hij signaleerde in het halfduister van de vroege ochtend vrijwel zeker drie mannen, waarnemers wellicht.

Klokslag zes uur signaleerde hij ook kolonel Arbuthnot, die uit de hoofdingang van de mess kwam, vlak onder hem, en kennelijk zijn gebruikelijke rondje ging joggen. Hij had redenen om aan te nemen dat het een gewoonte was, want hij had de al wat oudere kolonel de vorige ochtend

precies hetzelfde zien doen.

Kolonel Arbuthnot was gemakkelijk van anderen te onderscheiden, want hij had geen linkerarm meer. Die was hij jaren terug kwijtgeraakt toen hij met zijn manschappen op patrouille was in die wonderlijke, halfvergeten oorlog in de heuvels van Dhofar, een campagne van de Britse Speciale Troepen en Omanitische rekruten die moest voorkomen dat communistische revolutionairen de sultan van Oman uit het zadel wipten en de Straat van Hormuz in handen kregen. Een sentimentele legercommissie had hem laten aanblijven en hij was nu menagemeester van de officiersmess van

Tidworth. Elke ochtend hield hij zijn conditie op peil door vijftien kilometer hard te lopen. Hij was een bekende figuur geworden in zijn met blauwe biezen afgezette witte trainingspak met capuchon, waarvan de lege linkermouw netjes zat vastgespeld. Ook deze tweede ochtend sloeg majoor Koetsjenko hem peinzend gade.

De tweede dag van het oorlogsspel verliep zonder incidenten en na afloop waren alle officieren van beide nationaliteiten het erover eens dat de scheidsrechters er goed aan hadden gedaan een technische overwinning toe te kennen aan de Groenen, die de Blauwen

ten slotte uit hun positie op Frog Hill hadden verdreven en Fox Covert voor een tegenaanval hadden weten te behoeden. Tijdens het derde diner was de stemming opperbest. Er werd vele malen getoost, terwijl later een enthousiast ontvangen versie van Malinka ten beste werd gegeven door de jonge Russische kapitein van het stafcommando, die geen spion was maar een mooie bariton had. De Russische groep zou zich de volgende morgen om negen uur, na het ontbijt, in de lounge verzamelen, om per bus naar Heathrow te vertrekken. De bus kwam uit Londen, met twee ambassademedewerkers, die hen op de luchthaven zouden begeleiden. Terwijl

Malinka werd gezongen had niemand gemerkt dat de – niet-afgesloten – kamer van kolonel Arbuthnot werd betreden door iemand die zestig seconden later even stilletjes vertrok als hij was binnengekomen, en die zich naderhand, komende uit de gang waaraan de herentoiletten lagen, bij het groepje in de bar voegde.

De volgende morgen om tien minuten voor zes draafde een gestalte in een met blauwe biezen afgezet wit trainingspak met capuchon, waarvan de lege linkermouw was vastgespeld, het trapje voor de mess af, in de richting van het hek. De gestalte werd opgemerkt door een

waarnemer aan een raam op de eerste verdieping van een ander gebouw, dat tweehonderd meter verderop lag. Hij maakte er een aantekening van, maar ondernam geen actie.

Bij het hek kwam de korporaal van de wacht naar buiten en salueerde naar de figuur, die op dat moment net onder de slagboom door dook. Daar de jogger geen pet op had, kon hij de groet niet beantwoorden, maar hij stak zijn hand op, om vervolgens zoals gewoonlijk in de richting van Tidworth te rennen.

Om tien over zes keek de korporaal op, staarde naar buiten, en wendde zich toen tot zijn sergeant.

‘Ik heb kolonel Arbuthnot net voorbij zien komen,’ zei hij.

‘Nou, en?’ vroeg de sergeant.

‘Twee keer,’ zei de korporaal. De sergeant was moe. Ze zouden allebei over twintig minuten worden afgelost. Het ontbijt wachtte. Hij haalde zijn schouders op.

‘Zeker iets vergeten,’ zei hij. Van die opmerking zou hij spijt krijgen. Later, tijdens het eerste verhoor.

Majoor Koetsjenko dook na zo’n achthonderd meter tussen de bomen langs de weg en trok het gestolen witte trainingspak uit, dat hij tussen het dichte struikgewas verstopte. Toen hij weer naar

de weg liep, was hij gekleed in een grijze flanel pantalon en een tweedjasje met een overhemd en das eronder. Alleen zijn sportschoenen, merk Adidas, misstonden in het geheel. Hij vermoedde, al wist hij het niet zeker, dat achter hem een geïrriteerde kolonel Arbuthnot jogde, die tien minuten vergeefs naar zijn trainingspak had gezocht, om tot de slotsom te komen dat zijn oppasser het zeker in de was had gedaan en nog niet had teruggebracht. Hij droeg zijn reservetrainingspak en had toen nog niet gemerkt dat hij ook een overhemd, das, colbert en pantalon miste. Koetsjenko had de Britse kolonel met gemak voor kunnen

blijven tot het moment dat Arbuthnot zich omdraaide om aan de terugweg te beginnen, maar die moeite werd hem bespaard door een auto die hem achterop kwam. Met een handgebaar gaf hij te kennen dat de wagen moest stoppen. Koetsjenko boog zich naar het raampje aan de passagierskant toe. ‘Neemt u me niet kwalijk, alstublieft,’ zei hij, ‘maar er is iets met mijn auto. Hij staat daarginds. Zou iemand van een garage in North Tidworth me kunnen komen helpen?’

‘Het is aan de vroege kant,’ zei de automobilist, ‘maar ik breng u er wel even heen. Stap maar in.’

De majoor van de parachutisten zou

zich hebben verbaasd over het plotseling zeer vlotte Engels van Koetsjenko, al was het buitenlandse accent onmiskenbaar.

‘U bent geen Engelsman, hè?’ vroeg de automobilist om een gesprek op gang te brengen. Koetsjenko begon te lachen.

‘Nee. Ik kom uit Noorwegen. Ik maak een rondreis langs de Britse kathedralen.’

Om tien voor zeven werd Koetsjenko door de vriendelijke automobilist in het slaperige stadje North Tidworth afgezet. De automobilist reed door naar Marlborough. Hij zou nooit reden hebben om het voorval te melden, en evenmin zou iemand hem ernaar vragen.

In het centrum zocht Koetsjenko een

telefooncel op en om precies één minuut voor zeven draaide hij een nummer in Londen en stopte een vijftigpencestuk in de gleuf. Na vijf keer bellen werd er opgenomen.

‘Zou ik meneer Roth, meneer Joe Roth, even kunnen spreken,’ zei Koetsjenko.

‘Daar spreekt u mee,’ zei de stem aan de andere kant.

‘Jammer,’ zei Koetsjenko. ‘Ziet u, ik had eigenlijk gehoopt dat ik Chris Hayes te spreken kon krijgen.’

Joe Roth, in zijn kleine maar chique appartement in Mayfair, verstrakte en zette meteen al zijn getrainde voelsprietten overeind. Hij was pas twintig minuten op,

liep nog in pyjama, had zich nog niet geschoren en liet het bad vollopen, terwijl hij net zijn eerste kop koffie had gezet. Hij liep uit de keuken naar de woonkamer, met een glas sap in de ene en een kop koffie in de andere hand, toen de telefoon ging. Het was zelfs voor zijn doen nog vroeg, en hij stond gewoonlijk niet laat op, hoewel hij voor zijn baan als assistent op de afdeling Public Affairs niet vóór tien uur op de Amerikaanse ambassade, vierhonderd meter verderop aan Grosvenor Square, hoefde te zijn.

Joe Roth werkte voor de CIA, maar hij was niet het hoofd van de afdeling Londen. Die eer viel te beurt aan William

Carver, en Carver behoorde, net als alle afdelingshoofden, tot het bureau Westelijk Halfrond. Als zodanig was Carver ‘verklaard’, wat betekende dat zo ongeveer ieder van enig belang wist wat hij was en wat voor werk hij deed. Carver had zitting, ex officio, in de Britse gezamenlijke inlichtingencommissie, de officiële vertegenwoordiger van de CIA in Londen.

Roth was afkomstig van het bureau Speciale Projecten, een bureau dat pas zes jaar geleden was opgericht voor, zoals de naam al zei, de uitvoering van projecten en actieve maatregelen die men in Langley beschouwde als zo gevoelig, dat het

afdelingshoofd later, zelfs tegenover bondgenoten van Amerika, zijn onschuld kon betuigen.

Alle CIA-functionarissen, van welke afdeling ook, hebben een ware naam en een naam die ze alleen gebruiken als ze in actie zijn. Die ware naam is op ambassades van bevriende mogendheden inderdaad een ware naam. Joe Roth was echt Joe Roth, en stond als zodanig ook op de lijst van diplomatieke vertegenwoordigers. In tegenstelling tot Carver echter was hij 'niet-verklaard', behalve tegenover een besloten groepje van drie of vier Britse collega's bij de geheime dienst. Zijn codenaam was dan

ook alleen bekend bij dit selecte groepje, plus bij enkele collega's in Amerika. Het feit dat hij 's morgens om zeven uur via de telefoon met die naam werd aangesproken, en dan nog wel door een stem met een on-Engels accent, deed een waarschuwingsbel rinkelen.

‘Het spijt me,’ zei hij behoedzaam, ‘u spreekt met Joe Roth. Wie bent u?’

‘Luister goed, meneer Roth, of meneer Hayes. Ik ben Pjotr Aleksandrovitsj Orlov. Ik ben kolonel bij de KGB...’

‘Hoor eens, als dit soms een grapje is...’

‘Meneer Roth, dat ik u met uw codenaam aanspreek, kan voor u geen grapje zijn. Dat ik overloop naar de VS is

voor mij geen grapje. En dat is mijn voorstel. Ik wil naar Amerika – zo snel mogelijk. Het duurt niet lang meer of ik kan onmogelijk nog terug naar mijn eigen kamp. Geen enkel excuus wordt dan meer aanvaard. Ik beschik over een enorme hoeveelheid informatie die van grote waarde is voor uw organisatie, meneer Roth. U moet snel beslissen, anders ga ik terug nu het nog kan...’

Roth had snel een paar aantekeningen neergekrabbeld op een notitieblok dat hij van de lage tafel in de woonkamer had gegrist. Er stond nog de stand op van het spelletje poker dat hij de vorige avond laat met Sam McCready had gespeeld. Later

herinnerde hij zich dat hij dacht: jezus, als Sam dit kon horen, ging hij over de rooie. Hij viel de man in de rede. ‘Waar bent u precies, kolonel?’

‘In een telefooncel in een stadje vlak bij Salisbury Plain,’ antwoordde de stem. Grammaticaal was er op zijn Engels bijna niets aan te merken. Alleen de tongval was onmiskenbaar buitenlands. Roth was erop getraind om accenten te onderscheiden en te plaatsen. Dit was een Slavische tongval, waarschijnlijk Russisch. Hij vroeg zich nog steeds af of dit een van Sam McCready’s stunts was en of hij opeens hard zou worden uitgelachen. Verdomme, het was niet eens 1 april. Het was al de

derde.

‘De afgelopen drie dagen,’ vervolgde de stem, ‘maakte ik deel uit van een groep sovjetofficieren die de Britse militaire manoeuvres op Salisbury Plain bijwoonde. Ik verbleef in de kazerne van Tidworth. Men kende mij daar als majoor Pavel Koetsjenko van de GRU. Ik ben daar een uur geleden weggegaan. Als ik over een uur niet terug ben, kán ik niet eens meer terug. Het kost me een halfuur om terug te keren. U hebt dertig minuten, dan moet ik weten wat u doet, meneer Roth.’

‘Oké, kolonel. Ik geloof u – tot nu toe. U moet me over een kwartier terugbellen. De lijn is veilig. Dan geef ik u mijn

antwoord.'

'Vijftien minuten. Daarna begin ik aan de terugweg,' zei de stem en de verbinding werd verbroken.

Roths brein werkte op volle toeren. Hij was negenendertig en werkte al twaalf jaar voor de CIA. Zoiets als dit was hem nog nooit overkomen. Maar je kon dan ook je hele leven voor de organisatie werken zonder ooit in de buurt van een Russische overloper te komen. Hij wist echter dat ze bestonden, dat wisten ze allemaal. Tijdens hun training en instructie werden alle agenten van de buitendienst ervan doordrongen dat ze voortdurend moesten letten op eventuele Russische overlopers.

De meesten, wist hij, liepen over nadat ze voorzichtig hun voelhoorns hadden uitgestoken. Er werd pas asiel gevraagd na lang nadenken en enig voorbereidend werk. Boodschappen werden doorgegeven aan de bekende medewerkers van de CIA in het betreffende gebied. 'Ik wil een gesprek, ik wil praten over de voorwaarden.' Gewoonlijk werd de potentiële overloper gevraagd te blijven waar hij was en moest hij een grote hoeveelheid informatie geven voordat hij daadwerkelijk 'overliep'. Als de overloper weigerde, werd er in elk geval op aangedrongen dat hij een stapel documenten overlegde. De hoeveelheid

die hij kon leveren voordat hij overliep, of de hoeveelheid die hij meebracht, hadden invloed op zijn status, zijn beloning en zijn levensstijl. In vaktermen heet dit de bruidsschat.

Een enkele keer, een heel enkele keer, stond de overloper onaangekondigd op de stoep, en had hij al zijn schepen achter zich verbrand. Dan was er voor hem geen weg terug meer. In zo'n geval had je weinig keus. Je accepteerde de man of je voerde hem af naar een vluchtelingenkamp. Dat laatste kwam zelden voor, zelfs niet in het geval van tamelijk waardeloze, onbelangrijke overlopers, zoals iemand van de

koopvaardij of een soldaat, die niets te bieden hadden. Het gebeurde meestal alleen als de leugendetector aangaf dat de man was overgelopen met de bedoeling misleidende informatie te verspreiden. In zo'n geval weigerde Amerika hem domweg. Normaal gesproken moesten de Russen dan bakzeil halen en kwamen ze hun agent in het vluchtelingenkamp ophalen.

Eén keer was de KGB, voorzover Roth wist, een geweigerde overloper naar een vluchtelingenkamp gevolgd om hem te liquideren. Omdat hij de proef met de leugendetector niet had doorstaan, al had hij de waarheid gesproken. Het apparaat

had zijn nervositeit als leugens geïnterpreteerd. Jammer, maar helaas. Maar dat was natuurlijk lang geleden gebeurd; tegenwoordig waren de leugendetectors een stuk beter.

En deze man beweerde kolonel bij de KGB te zijn en wilde zomaar overlopen. Onaangekondigd. Geen gesjacher. Geen koffer vol recente documenten afkomstig van het KGB-kantoor waar hij gestationeerd was geweest. En hij deserteerde nota bene in het hartje van Engeland, niet in het Midden-Oosten of Latijns-Amerika. Bovendien liep hij over naar de Amerikanen, niet naar de Britten. Of had hij de Britten al benaderd?

Hadden die hem geweigerd? Roth liet alle mogelijkheden de revue passeren en de minuten verstreken.

Vijf over zeven, vijf over twee in Washington. Iedereen sliep daar. Hij zou Calvin Bailey, hoofd Speciale Projecten, zijn baas, moeten bellen. Die lag op dit moment ongetwijfeld op één oor in Georgetown. Maar de tijd drong... Er was geen tijd te verliezen. Hij maakte een kast open, waarin zijn computer stond. Snel drukte hij de nodige toetsen in om zich toegang te verschaffen tot de hoofdcomputer diep onder in de ambassade aan Grosvenor Square. Hij zette de computer op vervormen en vroeg

de hoofdcomputer om een opsomming van belangrijke, in het Westen bekende KGB-officieren. Toen vroeg hij: wie is Pjotr Aleksandrovitsj Orlov?

Een van de eigenaardige dingen in het wereldje van de geheime diensten is de bijna sociëteitachtige sfeer die er kan heersen. Vliegers kennen hetzelfde soort camaraderie, maar bij hen mag het. Voor parachutisten geldt hetzelfde, evenals voor de Speciale Troepen.

Vakgenoten zijn geneigd respect voor elkaar te hebben, zelfs al zijn ze rivalen, tegenstanders of openlijke vijanden. In de Tweede Wereldoorlog koesterden de jachtvliegers van de Luftwaffe en de RAF

zelden haat jegens elkaar; dat soort gevoelens lieten ze over aan fanatiekelingen en burgers. Iemand die zijn vak serieus neemt, dient zijn politieke meesters en bureaucraten loyaal, maar drinkt meestal liever een pilsje met collega's die dezelfde geheime vaardigheden beheersen, ook met die van de tegenpartij.

In de wereld van de geheime diensten wordt zorgvuldig bijgehouden wie bij de tegenpartij die week aan slag is. Promoties en overplaatsingen bij geallieerde, rivaliserende of vijandige bureaus worden zorgvuldig genoteerd en gearchiveerd. In elke hoofdstad weet de KGB-man ter

plaatse waarschijnlijk wie er aan het hoofd staat van het Britse en het Amerikaanse bureau, en omgekeerd. In Dar-es-Salaam is het eens voorgekomen dat de KGB-chef tijdens een cocktailparty met een whisky-soda in de hand naar het Britse hoofd van de SIS toestapte. ‘Meneer Child,’ verkondigde hij plechtig, ‘u weet wie ik ben en ik weet wie u bent. Wij hebben een zwaar beroep. Het lijkt me beter als wij elkaar niet negeren.’ Daar dronken ze op.

De hoofdcomputer van de CIA in Londen is rechtstreeks verbonden met Langley, Virginia, en in reactie op Roths verzoek begonnen wonderlijke

elektronische circuitjes het bestand van bij de CIA bekende KGB-officieren door te nemen. Er waren honderden 'zekere' en duizenden 'vermoedelijke' gevallen. Deze kennis was voornamelijk afkomstig van de overlopers zelf, want een van de onderwerpen die bij de ondervraging van een nieuwe overloper graag aan de orde werden gesteld is: wie is tegenwoordig wie, wie is overgeplaatst, wie is er gedegradeerd of gepromoveerd, enzovoort. Die kennis breidt zich met iedere nieuwe overloper uit. Roth wist dat de Britten de afgelopen vier jaar in dit opzicht meer dan behulpzaam waren geweest en honderden namen hadden verschaft, waaronder veel

nieuwe, terwijl andere vermoedens werden bevestigd. De Britten schreven hun kennis deels toe aan onderschepte berichten, deels aan scherpe analyses, en deels aan overlopers zoals Vladimir Koezitsjkin, van het Directoraat Illegalen, die ze in het geheim uit Beiroet hadden weten te halen. Waar de databank van Langley zijn oorspronkelijke gegevens ook vandaan had, hij liet geen minuut verloren gaan. Groene letters verschenen op Roths kleine scherm.

pyotr aleksandrovitsj orlov. kolonel kgb. afgelopen vier jaar vermoedelijk bij derde directoraat. geeft zich wellicht uit voor gru-majoor bij rode leger, gecombineerde

*staf planning moskou. eerdere posten:
gecombineerde staf planning afdeling
moskou en eerste hoofddirectoraat
(directoraat illegalen) jazenevo.*

Roth floot zachtjes toen het apparaat zijn kennis over een zekere Orlov had gespuid, en hij zette het uit. Wat de stem door de telefoon had gezegd, klopte. Het Derde Directoraat van de KGB, oftewel het Directoraat Strijdkrachten, was de afdeling die tot taak had de loyaliteit van de strijdkrachten voortdurend in het oog te houden. De dienst werd dan ook diep gehaat, maar getolereerd. Officieren van dit directoraat infiltreerden gewoonlijk in de strijdkrachten, vermomd als officieren

bij de GRU of de militaire inlichtingendienst. Dat verklaarde dat ze overal en nergens zaten, vragen stelden en waakzaam bleven. Als Orlov zich bij de gecombineerde staf planning van het ministerie van Defensie werkelijk vier jaar had uitgegeven voor GRU-majoor, was hij een wandelende encyclopedie. Dat verklaarde meteen het feit dat hij tot de groep sovjetofficieren behoorde die, in het kader van de recente afspraken tussen NAVO en Warschaupact, waren uitgenodigd om op Salisbury Plain het Britse oorlogspel bij te wonen.

Hij keek op zijn horloge. Veertien over zeven. Geen tijd meer om met Langley te

bellen. Zestig seconden om een beslissing te nemen. Te riskant. Ik zal tegen hem zeggen dat hij beter kan teruggaan naar de mess, zijn kamer binnenglippen en een lekker kopje thee aannemen van een Britse oppasser. En daarna naar Heathrow en Moskou. Ik kan proberen hem over te halen om er op Heathrow tussenuit te knijpen, dan heb ik tijd om contact op te nemen met Calvin Bailey in Washington. De telefoon ging.

‘Meneer Roth, er staat een bus voor de telefooncel. De eerste van vandaag. Ik geloof dat er burgerschoonmaakpersoneel in zit dat naar de kazerne in Tidworth gaat. Als het moet, kan ik nog net op tijd

terug zijn...’

‘Oké, kolonel Orlov, u kunt komen. Ik zal contact opnemen met mijn Britse collega’s, die hebben u binnen een halfuur op een veilige plek...’

‘Nee.’ De stem klonk bruusk. De man duldde geen tegenspraak. ‘Ik kom alleen naar de Amerikanen toe. Ik wil zo gauw mogelijk naar Amerika. Alleen op die voorwaarde, meneer Roth. Anders gaat het niet door.’

‘Luister eens, kolonel...’

‘Nee, meneer Roth, ik wil dat u me zelf komt halen. Binnen twee uur. Voor het station van Andover. Daarna rijden we door naar de Amerikaanse

luchtmachtbasis in Upper Heyford. U regelt vervoer voor me naar Amerika. Iets anders wil ik niet.'

'Goed, kolonel. U krijgt uw zin. Ik kom eraan.'

Roth had tien minuten nodig om iets gemakkelijk aan te trekken, zijn paspoort, CIA-kaart, geld en autosleutels bij elkaar te graaien, en zijn auto in de parkeergarage op te halen.

Een kwartier nadat hij de hoorn had neergelegd, voegde hij zich in de verkeersstroom op Park Lane en reed in noordelijke richting naar Marble Arch en Bayswater Road, een route die hij liever nam dan de overvolle wegen door

Knightsbridge en Kensington.

Tegen acht uur was hij Heathrow voorbij en reed hij in zuidelijke richting de M25 op. Vervolgens nam hij de M3 in zuidwestelijke richting, die aansloot op de A303 naar Andover. Om tien over negen reed hij het plein voor het spoorwegstation op. De ene auto na de andere zette passagiers af, om na een paar tellen weer weg te rijden. De reizigers haastten zich het station in. Eén man echter verroerde zich niet. Hij was gekleed in een tweedjasje en een grijze broek, en stond tegen een muur geleund een ochtendkrant in te kijken. Roth liep naar hem toe.

‘Ik denk dat u de man bent die ik kom

ophalen,' zei hij zachtjes. De krantenlezer keek op: rustige grijze ogen, een hard gezicht, een jaar of vijfenveertig.

'Dat hangt van uw papieren af,' zei de man. Het was dezelfde stem als door de telefoon. Roth liet zijn CIA-kaart zien. Orlov bestudeerde hem en knikte. Roth wees op zijn auto, waarvan de motor nog stationair draaide en die het andere verkeer ophield. Orlov keek om zich heen alsof hij een wereld die hij goed had gekend vaarwel zei. Toen stapte hij in de auto.

Roth had de officier van dienst op de ambassade gezegd dat hij Upper Heyford moest waarschuwen dat hij eraan kwam, met een gast. Het kostte nog eens bijna

twee uur om door te steken naar de Amerikaanse luchtmachtbasis in Oxfordshire. Roth reed regelrecht naar het kantoor van de commandant. Er werd twee keer met Washington gebeld, waarna Langley overlegde met het Pentagon, dat de commandant van de basis belde. Een communicatievlucht vanuit Upper Heyford naar de luchtbasis Andrews, Maryland, had die middag om drie uur twee extra passagiers aan boord.

Dat was vijf uur nadat er een drukke telefonade tussen Tidworth en Londen op gang was gekomen. Lang voordat het toestel was opgestegen hadden het Britse leger, het ministerie van Defensie, de

veiligheidsdienst en de Russische ambassade al hooglopende ruzie met elkaar.

De groep Russen verzamelde zich rond acht uur in de eetzaal voor het ontbijt. De gesprekken met hun Britse collega's waren nu ongedwongen van toon. De Russen waren met zijn zestienen, de Britten met zijn achtentwintigen. De afwezigheid van majoor Koetsjenko werd opgemerkt, maar niemand schrok ervan.

Om tien voor negen kwamen de zestien Russen in de hal bijeen, met hun bagage, en opnieuw werd de afwezigheid van majoor Koetsjenko opgemerkt. Er werd een oppasser naar zijn kamer gestuurd, die

moest vragen of hij op wilde schieten. De bus stond al klaar.

De oppasser kwam terug en vertelde dat de majoor niet op zijn kamer was, maar dat zijn spullen er nog wel lagen. Een delegatie bestaande uit twee Britse en twee Russische officieren ging hem zoeken. Ze stelden vast dat het bed beslapen en de handdoek vochtig was, en dat ál Koetsjenko's kleren er nog waren, wat erop wees dat hij in pyjama en ochtendjas ergens in de buurt moest zijn. Er werd gezocht in de badkamer die aan dezelfde gang lag (alleen de twee Russische generaals hadden een kamer met bad toegewezen gekregen), maar dat

leverde niets op. Ook de toiletcabines werden gecontroleerd, maar bleken onbezet. De gezichten van de twee Russen, onder wie de kolonel van de GRU, toonden inmiddels geen spoor van welwillendheid meer. Ook de Britten begonnen zich zorgen te maken. Het hele gebouw werd doorzocht, maar tevergeefs. Een Britse kapitein van de inlichtingendienst glipte weg om met de onzichtbare waarnemers van de veiligheidsdienst te praten. In hun logboek stond dat twee officieren in trainingspak die ochtend waren gaan joggen, maar dat er slechts één was teruggekeerd. Meteen werd er gebeld met

de bewakingspost bij het hek. In het nachtlogboek stond alleen dat majoor Arbuthnot was weggegaan en was teruggekomen.

Om het probleem op te lossen werd de korporaal van de wacht uit bed getrommeld. Hij meldde het dubbele vertrek van kolonel Arbuthnot, die desgevraagd ten stelligste ontkende dat hij ooit door de hoofdingang was vertrokken, teruggekeerd en nogmaals vertrokken. Toen zijn kamer werd doorzocht bleek dat hij een wit trainingspak miste, plus een colbert, overhemd, das en pantalon. De kapitein van de inlichtingendienst voerde haastig en op fluisterton een gesprek met

de oudste Britse generaal, die een zeer ernstig gezicht zette en de oudste Russische generaal vroeg of hij meeding naar zijn kantoor.

Toen de Russische generaal de kamer weer uitkwam, zag hij wit van woede en bestelde onmiddellijk een auto om hem naar zijn ambassade in Londen te brengen. Het nieuws verspreidde zich onder de andere vijftien Russen, die koel en ongenaakbaar werden. Het was tien uur. De telefoon stond vanaf dat moment roodgloeiend.

De Britse generaal alarmeerde de chef-staf in Londen en bracht hem volledig van de situatie op de hoogte. Een ander

rapport ging van de hoogste waarnemer naar zijn meerderen op het Londense hoofdkantoor van de veiligheidsdienst in Curzon Street. Daar werd het prompt gezonden naar de plaatsvervangend algemeen directeur, die meteen vermoedde dat de TSAR hier de hand in had gehad. Met dat aardige letterwoord duidt de veiligheidsdienst soms de Secret Intelligence Service SIS aan; het staat voor: *Those Shits Across the River* – die klootzakken aan de overkant van de rivier.

Ten zuiden van de Thames, in Century House, werd plaatsvervangend directeur Timothy Edwards gebeld door Curzon Street, maar hij kon ontkennen dat de SIS

er iets mee te maken had. Toen hij de hoorn neerlegde, drukte hij een knopje op zijn bureau in en blafte: ‘Vraag alsjeblieft of Sam McCready onmiddellijk boven komt!’

Tegen het middaguur had de Russische generaal, vergezeld van de kolonel van de GRU, zich verschanst in de sovjetambassade aan Kensington Palace Gardens, samen met de Russische defensieattaché, die zich uitgaf voor generaal-majoor van de Infanterie, maar in feite diezelfde rang bij de GRU bekleedde. Ze wisten geen van drieën dat majoor Koetsjenko eigenlijk kolonel Orlov van de KGB was, een feit dat slechts

bekend was bij een handjevol hoge officieren van de gecombineerde staf planning in Moskou. Ze zouden het alle drie maar wát graag hebben willen weten, want weinig dingen doen een Russisch legerofficier zoveel deugd als een miskleun van de KGB. Zij dachten, in Londen, dat ze een majoor van de GRU kwijt waren en ze knepen hem behoorlijk over de reactie die ze van Moskou verwachtten.

In Cheltenham, bij het communicatiehoofdkwartier van de overheid, de nationale afluisterpost, werd een plotselinge toename van het radioverkeer tussen de Russische ambassade en Moskou – zowel in de

diplomatieke als in de militaire code – opgemerkt en gemeld.

Tussen de middag diende de sovjetambassadeur, Leonid Zamyatin, een fel protest in bij het Britse ministerie van Buitenlandse Zaken, waarin hij de Britten ervan beschuldigde dat ze majoor Koetsjenko hadden ontvoerd. Hij eiste onmiddellijk tot hem te worden toegelaten. Het protest werd door Buitenlandse Zaken prompt doorgespeeld naar alle geheime diensten, die alle hun liebblanke handen in onschuld wassen en antwoordden: maar we hebben hem helemaal niet.

Lang voor het middaguur waren de

Britten even verbaasd als de Russen woedend. De manier waarop Koetsjenko (zo noemden ze hem nog steeds) de benen had genomen, was op zijn zachtst gezegd bizar. Overlopers liepen niet zomaar over om in een of andere bar een biertje te gaan drinken; ze gingen naar een schuilplaats, die gewoonlijk van tevoren was georganiseerd. Als Koetsjenko zijn heil op een politiebureau had gezocht – en zo iets was wel eens voorgekomen – zou de politie van Wiltshire Londen meteen op de hoogte hebben gesteld. Nu alle Britse instanties bij hoog en bij laag beweerden onschuldig te zijn, moest worden gedacht aan de andere organisaties op Brits

grondgebied.

Bill Carver, het hoofd van de CIA in Londen, bevond zich in een onmogelijke positie. Roth had vanaf de vliegbasis contact moeten opnemen met Langley om toestemming te krijgen voor de vlucht van de USAF, en Langley had Carver ingeseind. De Amerikaan kende de regels van de Amerikaans-Britse overeenkomst over dit soort zaken; het zou als een diepe belediging worden opgevat als de Amerikanen zonder iets te zeggen een Rus onder de neus van de Engelsen wegkaapten. Maar Carver had opdracht gekregen te wachten tot de vlucht van de Military Air Transport Service MATS het

Britse luchtruim had verlaten. Hij nam zijn toevlucht tot de smoes dat hij de hele morgen onbereikbaar was, waarna hij Timothy Edwards om een dringend onderhoud verzocht, om drie uur. Zijn verzoek werd ingewilligd.

Carver kwam te laat. Hij was drie straten verderop in zijn auto blijven zitten tot hij via de autotelefoon had gehoord dat het toestel van de MATS was opgestegen. Toen hij bij Edwards binnenkwam, was het tien over drie. Het Amerikaanse straalvliegtuig had toen Bristol Channel achter zich gelaten en vloog ten zuiden van Ierland. Volgende landingsplaats: Maryland.

Voor het gesprek met Edwards had Carver al een uitgebreid rapport van Roth ontvangen, dat door een koerier van de USAF van de vliegbasis naar Londen was gebracht. Roth legde uit dat hij geen andere keus had gehad dan Koetsjenko-Orlov onaangekondigd te laten komen, anders had hij hem moeten laten schieten. Bovendien wilde Orlov absoluut alleen maar bij de Amerikanen komen.

Carver maakte van dit gegeven gebruik om de pil voor de Britten enigszins te vergulden. Edwards had zijn licht al opgestoken bij McCready en wist precies wie Orlov was. De gegevens in de Amerikaanse databank die Roth kort na

zeven uur die ochtend had geraadpleegd waren immers afkomstig van de SIS. In zijn hart wist Edwards dat hij, als hij zo'n kanjer in de wacht had kunnen slepen, precies hetzelfde zou hebben gedaan als Roth, maar hij bleef koel en beledigd doen. Nu hij Carvers rapport formeel had ontvangen bracht hij meteen zijn eigen ministeries van Defensie en Buitenlandse Zaken op de hoogte, evenals de zusterorganisatie, de veiligheidsdienst. Koetsjenko (hij vond het – nog – niet nodig om aan de grote klok te hangen dat de man in werkelijkheid Orlov heette) bevond zich op Amerikaans soeverein grondgebied en de Britten hadden geen

enkele zeggenschap over hem.

Een uur later arriveerde Zamyatin op Buitenlandse Zaken in King Charles Street. Hij werd meteen naar het kantoor van de minister zelf gebracht. Hoewel hij de informatie ogenschijnlijk sceptisch aanhoorde, was hij in zijn hart best bereid geloof te hechten aan de woorden van sir Geoffrey Howe, die hij kende als een bijzonder eerzaam man. Met veel vertoon van niet-aflatende verontwaardiging ging de Rus terug naar de ambassade om Moskou op de hoogte te brengen. De Russische militaire delegatie vloog laat die avond naar huis, diep terneergeslagen bij het vooruitzicht van de eindeloze

ondervragingen die zouden volgen.

In Moskou zelf woedde al lange tijd een laaiende ruzie tussen de KGB, die de GRU verweet dat ze niet waakzaam genoeg waren geweest, en de GRU, die de KGB ervan beschuldigde dat ze verraders in dienst hadden. Orlovs vrouw, die vreselijk van streek was en protesteerde dat ze onschuldig was, werd aan een verhoor onderworpen, evenals al Orlovs collega's, meerderen, vrienden en kennissen.

In Washington werd de directeur van de CIA gebeld door een boze minister van Buitenlandse Zaken, die een uiterst pijnlijk telegram van sir Geoffrey Howe over de aanpak van deze zaak had

ontvangen. Toen hij de hoorn op het toestel legde, keek de directeur naar de twee mannen aan de andere kant van zijn bureau: de plaatsvervangend directeur (Operaties) en het hoofd Speciale Projecten, Calvin Bailey. Hij sprak de laatste toe.

‘Dat was die jonge meneer Roth van jullie. Hij heeft de knuppel in het hoenderhok gegooid, mag je wel zeggen. Je zegt dat hij op eigen initiatief heeft gehandeld?’

‘Ja zeker. Voorzover ik heb begrepen heeft de Rus hem geen tijd gegund om de gebruikelijke wegen te bewandelen. Het was graag of niet.’

Bailey was een magere, nurkse man, die binnen de organisatie niet gauw intieme vriendschappen aanknoopte. Men vond hem afstandelijk en koel. Maar hij deed zijn werk goed.

‘We hebben de Britten nogal tegen de haren in gestreken. Zou jij hetzelfde risico hebben genomen?’ vroeg de directeur.

‘Ik weet het niet,’ antwoordde Bailey. ‘Dat weten we pas als we een gesprek met die Orlov hebben gehad. Een echt gesprek.’

De directeur knikte. In de wereld van de geheime diensten waren de regels, net als elders, heel eenvoudig. Als je een bepaald risico nam dat vruchten afwierp,

was je een slimmerik die het nog ver zou schoppen. Als de zaak mislukte, kon je altijd met vervroegd pensioen. De directeur wilde weten waar hij aan toe was.

‘Neem jij de verantwoordelijkheid voor Roth? Of het nu goed of slecht uitpakt?’

‘Ja,’ zei Bailey. ‘Het is nu eenmaal gebeurd. We moeten maar eens kijken wat voor vlees we in de kuip hebben.’

Toen het toestel van de MATS even na zes uur plaatselijke tijd op de vliegbasis Andrews bij Washington aankwam, stonden er bij de landingsbaan vijf sedans van de CIA klaar. Voordat een van de bemanningsleden kon uitstappen, werden

de twee mannen, die door geen van hen waren herkend en die ze nooit zouden terugzien, van boord gehaald. Ze verdwenen in klaarstaande de auto's met getint glas. Bailey maakte kennis met Orlov, knikte koeltjes en wachtte tot de Rus veilig in de tweede auto was gestapt. Hij wendde zich tot Roth.

‘Ik draag hem aan jou over, Joe. Jij hebt hem aangebracht, jij mag hem ondervragen.’

‘Maar dat heb ik nog nooit gedaan,’ zei Roth. ‘Dat is mijn vak helemaal niet.’

Bailey haalde zijn schouders op.

‘Jij hebt hem hierheen gebracht. Hij is jou een wederdienst schuldig. Misschien

voelt hij zich bij jou beter op zijn gemak. Je krijgt alle steun die je nodig hebt: vertalers, analisten en specialisten op alle gebieden die hij aanroert. En de leugendetector natuurlijk. Begin daar maar mee. Ga met hem naar de Ranch, daar wordt op jullie gewacht. O ja, Joe, voor ik het vergeet: ik wil alles weten. Stukje bij beetje, onmiddellijk, topgeheim, door een koerier gebracht. Oké?’

Roth knikte. Zeventien uur geleden, toen Pavel Koetsjenko, alias Pjotr Orlov, in een slaapkamer in Engeland het witte trainingspak aantrok, was hij een betrouwbaar sovjetofficier geweest met

een vrouw, een gezinsleven, een carrière en een moederland. Nu was hij een voorwerp, een pakket, dat in een vreemd land achter in een auto zat weggedoken, voorbestemd om te worden ondervraagd tot alle informatie uit hem was geknepen, terwijl hij zeker, net als alle anderen, de eerste twijfel en wellicht paniek voelde opkomen. Hij maakte aanstalten om naast de Rus op de achterbank plaats te nemen.

‘Nog één ding, Joe. Als Orlov, die nu de codenaam de Minstreel heeft, niets te melden heeft, vilt de directeur me levend. Een halve minuut na jou. Veel succes.’

De Ranch was en is nog steeds een wijkplaats van de CIA, een echte ranch in

het zuiden van Virginia, een gebied waar veel paardenfokkerijen liggen. Niet al te ver van Washington, maar diep weggestopt in de bossen, geheel omheind, slechts bereikbaar over een lange oprijlaan en bewaakt door teams uitermate fitte jongemannen, die allen met vlag en wimpel de trainingen – in vechten met de blote hand én met wapens – in Quantico hebben doorlopen.

Orlov werd naar een gerieflijke, in rustige kleuren ingerichte kamer gebracht, met aangrenzende badkamer en de gebruikelijke voorzieningen die men in een goed hotel aantreft: televisie, video, cassettedeck, gemakkelijke stoelen, een

eettafel. Er werd een maaltijd bezorgd, zijn eerste in Amerika. Joe Roth at met hem mee. Tijdens de vlucht hierheen hadden de twee mannen afgesproken dat ze Peter en Joe zouden zeggen. Nu zag het ernaar uit dat ze nog langer in elkaars gezelschap zouden verkeren. ‘Het zal niet altijd gemakkelijk zijn, Peter,’ zei Roth, terwijl hij toekeek hoe de Rus een grote hamburger verorberde. Misschien dacht hij aan de kogelvrije ramen die niet open konden, de doorkijkspiegels in alle kamers, en het feit dat elk woord in de suite werd opgenomen. De Rus knikte. ‘Morgenmoeten we aan de slag, Peter. We moeten praten, écht praten. Je moet je

onderwerpen aan een proef met de leugendetector. Als je die doorstaat, moet je me veel vertellen. Alles, eigenlijk. Alles wat je weet, of vermoedt. Steeds maar weer opnieuw.’

Orlov legde zijn vork neer en glimlachte.

‘Joe, wij zitten allebei al heel lang in dit vreemde wereldje. Je hoeft...’ – hij zocht de juiste uitdrukking – ‘er geen doekjes om te winden. Ik moet het risico rechtvaardigen dat jij hebt genomen om mij hier te krijgen. Jullie noemen dat de bruidsschat, nietwaar?’ Roth begon te lachen.

‘Ja, Peter, die moeten we hebben. De

bruidsschat.'

In Londen had de SIS niet helemaal stilgezeten. Timothy Edwards had al gauw de naam van de man ontdekt die het ministerie van Defensie miste: Pavel Koetsjenko. Zijn eigen databank was meteen op de proppen gekomen met het feit dat dit de codenaam was van kolonel Pjotr Orlov van het Derde Directoraat van de KGB. Toen liet hij Sam McCready bij zich komen.

'Ik heb het onze Amerikaanse vrienden zo moeilijk mogelijk gemaakt. Diep beledigd, verontwaardiging op alle niveaus, dat soort dingen. Bill Carver zit er vreselijk mee in zijn maag en hij heeft

het gevoel dat zijn eigen positie hier schade heeft opgelopen. Hoe dan ook, hij zal druk uitoefenen op Langley om ons alle gegevens door te spelen, zodra ze beschikbaar komen. Ik wil een kleine groep vormen die Orlovs informatie bestudeert. Ik zou graag zien dat jij de leiding op je neemt... onder mij.' 'Dank je,' zei de Misleider. 'Maar ik zou meer eisen. Ik zou vragen of wij de man zelf mogen ondervragen. Het kan zijn dat die Orlov dingen weet die ons juist aangaan. Dingen die voor Langley niet zo'n hoge prioriteit hebben. Ik zou hem persoonlijk aan de tand willen voelen.' 'Dat zal niet eenvoudig zijn,' antwoordde Edwards

peinzend. ‘Ze hebben hem waarschijnlijk ergens in Virginia opgeborgen. Maar ik kan het natuurlijk vragen.’

‘Daar heb je recht op,’ beweerde McCready met klem. ‘We hebben ze de laatste tijd verrekte veel toegespeeld.’

De gedachte hield hen beiden bezig. Ze wisten allebei waar de meeste gegevens de afgelopen vier jaar vandaan waren gekomen. En vorig jaar was bijvoorbeeld dat Russische oorlogsdraaiboek aan Langley overhandigd. ‘En dan nog iets,’ zei Sam. ‘Ik zou de antecedenten van die Orlov wel eens willen natrekken. Bij Souvenir.’

Edwards keek McCready strak aan.

Souvenir was een Rus die voor de SIS werkte, maar die een hoge positie bekleedde die zo vertrouwelijk was, dat slechts vier mensen in Century House zijn identiteit kenden, terwijl niet meer dan een stuk of tien van zijn bestaan af wisten. Degenen die zijn identiteit kenden waren de directeur zelf, Edwards, de financieel directeur voor het sovjetblok en McCready, die zijn 'zaak' behandelde.

'Is dat wel verstandig?' vroeg Edwards.

'Het lijkt mij gerechtvaardigd.'

'Wees voorzichtig.'

De zwarte auto stond de volgende ochtend duidelijk bij een dubbele gele streep geparkeerd. De parkeerwachter

aarzelde dan ook niet en schreef een bon uit. Hij was net klaar en schoof het plastic hoesje onder de ruitenwisser, toen een slanke, goedgeklede man in een grijs pak uit een winkel er vlakbij kwam, de bon zag en begon te protesteren. Het was zo'n alledaags tafereel, dat niemand er aandacht aan schonk, zelfs niet op straat in Londen.

Van een afstand had een toeschouwer de normale gebaren van de automobilist en het onverschillig schouderophalen van de parkeerwachter kunnen zien. De automobilist trok de parkeerwachter aan zijn mouw en drong erop aan dat de man naar het kenteken achter op de auto kwam

kijken. Toen hij dat deed, zag de parkeerwachter het bekende CD-plaatje van het Corps Diplomatique naast het kenteken. Het was hem kennelijk ontgaan, maar hij was niet erg onder de indruk. Buitenlandse diplomaten waren dan misschien niet verplicht de boete te betalen, maar ze konden best de bon in ontvangst nemen. Hij maakte aanstalten om weg te lopen.

De automobilist griste de bon onder de ruitenwisser uit en zwaaide ermee onder de neus van de parkeerwachter heen en weer. De parkeerwachter vroeg iets. Om te bewijzen dat hij echt een diplomaat was, stak de automobilist zijn hand in zijn zak

en haalde een identiteitskaart tevoorschijn. Hij dwong de parkeerwachter ernaar te kijken. De parkeerwachter wierp er een blik op, haalde nogmaals zijn schouders op en liep door. Woedend verfrommelde de buitenlander de parkeerbon tot een prop en gooide die door het openstaande raampje de auto in, waarna hij instapte en wegreed.

Wat een toeschouwer niet kon hebben gezien was dat er een papiertje in het hoesje om de identiteitskaart was gestoken. Er stond op: British Museum, leeszaal, morgen, 14 uur. Ook zou hij niet hebben opgemerkt dat de bestuurder anderhalve kilometer verderop de

parkeerbon gladstreek en aan de
achterkant las: kolonel Pjotr

Aleksandrovitsj Orlov is overgelopen naar
de Amerikanen. Weet jij iets van hem af?
De Misleider had zojuist contact gelegd
met Souvenir.

De behandeling, of ‘aanpak’, van een overloper verschilt van geval tot geval en is afhankelijk zowel van de emotionele toestand van de overloper als van wat gebruikelijk is bij de gastorganisatie die het verhoor afneemt. De enige constante factor is dat het altijd een gevoelige en gecompliceerde zaak is.

De overloper moet eerst worden ondergebracht in een omgeving die niet bedreigend overkomt, maar ontsnapping niettemin onmogelijk maakt, vaak voor

zijn eigen bestwil. Twee jaar na Orlov begingen de Amerikanen een vergissing met Vitali Oertsjenko, een andere overloper. Omdat ze een zo normaal mogelijke sfeer wilden scheppen, gingen ze met hem uit eten in een restaurant in Georgetown, Washington. De man veranderde van gedachten, ontsnapte door het raampje in het herentoilet, wandelde naar de Russische ambassade en gaf zich aan. Hij schoot er niets mee op: hij werd teruggevlogen naar Moskou, hardhandig verhoord en doodgeschoten.

Nog afgezien van eventuele tegen zichzelf gerichte agressie moet de overloper worden beschermd tegen

mogelijke represailles. De Sovjet- Unie en vooral de KGB zijn berucht om hun gebrek aan vergevingsgezindheid tegenover diegenen die zij als verraders beschouwen, en het is hun gewoonte hen op te sporen en zo mogelijk uit de weg te ruimen. Hoe hoger de rang van de overloper, hoe erger het verraad, en hoger dan een hoge KGB-officier kan haast niet. De KGB is immers de crème de la crème, en de werknemers genieten vele voorrechten en grote weelde, terwijl de meeste landgenoten honger en kou lijden. Als iemand deze levensstijl – het best gespreide bedje dat de Sovjet-Unie te bieden heeft – verwerpt, moet zulke ondankbaarheid met de dood

worden bekocht. De Ranch bood schijnbaar de nodige veiligheid en geborgenheid.

De grootste onzekere factor is de geestelijke toestand van de overloper zelf. Na de aanvankelijke, adrenaline-opjagende vlucht naar het Westen, krijgen velen last van terugkrabbelsymptomen. De enormiteit van hun stap dringt tot hen door: het besef dat ze hun vrouw, familie, vrienden en vaderland nooit meer zullen terugzien. Dit kan leiden tot een depressie, die lijkt op de diepe put waarin een druggebruiker terechtkomt nadat hij 'high' is geweest.

Om dit te voorkomen wordt tijdens veel

verhoren eerst, zonder enige haast, het verleden van de overloper doorgenomen, een compleet curriculum vitae, vanaf zijn geboorte en jeugd. Het vertellen over die vroege jaren, de beschrijving van vader en moeder, van vriendjes uit de schooltijd, het schaatsen 's winters in het park, de wandelingen 's zomers buiten de stad – dit alles heeft gewoonlijk een kalmerende uitwerking in plaats van te leiden tot meer heimwee en neerslachtigheid. En alles, elk detail en elk gebaar, hoe klein ook, wordt genoteerd.

Wat de afnemers van het verhoor altijd hogelijk interesseert is het motief. Waarom hebt u besloten hierheen te

komen? (Het woord 'overlopen' wordt nooit gebruikt. Dat impliceert eerder ontrouw dan een weloverwogen herziening van iemands opvattingen.)

Soms liegt de overloper over zijn motieven. Dan zegt hij bijvoorbeeld dat hij diep gedesillusioneerd was door de corruptie, het cynisme en de vriendjespolitiek in het systeem dat hij diende en achter zich heeft gelaten. Voor velen is dit de ware reden; het is in feite verreweg de meest voorkomende reden. Maar het is niet altijd de waarheid. Het kan zijn dat de overloper de KGB financieel had opgelicht en dat hij wist dat hem een harde straf wachtte. Of

misschien dreigde hij naar Moskou te worden teruggeroepen om te worden gestraft voor verwickelingen in zijn liefdesleven. Soms is degradatie of haat jegens een bepaalde meerdere de ware reden. De gastorganisatie is vaak heel goed op de hoogte waarom de man werkelijk is overgelopen. De uitvluchten worden aandachtig en vol medeleven aangehoord, ook al weet men dat ze niet kloppen. En ze worden genoteerd. Het komt voor dat de man uit ijdelheid liegt over zijn motieven, maar niet noodzakelijkerwijs over echte geheime informatie. Of toch wel...?

Anderen vertellen ter meerdere glorie

van zichzelf onwaarheden, omdat ze de rol die zij in hun vroegere leven speelden, willen aandikken, om indruk te maken op hun gastheren. Alles wordt nagetrokken. Vroeg of laat komen de gastheren achter de ware reden, de ware positie. Maar om te beginnen wordt er heel welwillend geluisterd. Het ware kruisverhoor komt later, voor de rechter bijvoorbeeld.

Als ten slotte het gebied van de geheime informatie wordt betreden, worden er valstrikken gespannen. Veel, heel veel vragen worden gesteld waarop degenen die het verhoor afnemen het antwoord al kennen. En als zij nog niet op de hoogte zijn, komen de analisten die

nachtenlang met de banden in de weer zijn, er gauw genoeg achter door de gegevens te verifiëren en dubbel te checken. Per slot van rekening zijn vele overlopers hen al voorgegaan en de Westerse organisaties kunnen putten uit een uitgebreid kennisarsenaal over de KGB, over de GRU, over het leger, de marine en de luchtmacht van de Sovjets, en zelfs over het Kremlin.

Als men merkt dat de overloper begint te liegen over dingen die hij, gezien de posten die hij zegt te hebben bekleed, hoort te weten, wekt hij onmiddellijk argwaan. Misschien liegt hij uit bravoure, om indruk te maken, of omdat hij de

bewuste informatie nooit onder ogen heeft gehad, ook al beweert hij van wel, of omdat hij iets niet weet, of...

Het is niet gemakkelijk om tijdens een lang, zwaar verhoor tegenover een gastorganisatie te liegen. De ondervraging kan maanden, zelfs jaren duren, afhankelijk van het aantal beweringen van de overloper die niet lijken te kloppen.

Als iets wat een nieuwe overloper beweert afwijkt van de tot dan toe aanvaarde waarheid, kan het zijn dat er aan die aanvaarde waarheid iets schortte. En dus controleren de analisten de oorspronkelijke bron van hun informatie nog maar eens. Het kan zijn dat ze er al

die tijd naast hebben gezeten en dat de nieuwe overloper gelijk heeft. Terwijl informatie wordt ingewonnen laat men het onderwerp rusten, om de zaak later weer aan de orde te stellen. En nog eens. En nog eens.

Vaak beseft de overloper de betekenis niet van een brokje informatie dat hij verschaft en waaraan hij geen bijzonder belang toekent. Maar voor zijn gastheren kan die vermeende kleinigheid dat ene stukje zijn dat al lange tijd aan de puzzel ontbrak.

Tussen de vragen waarop het antwoord al bekend is, zitten de vragen waarop het ware antwoord werkelijk van belang is.

Daarop berust het succes. Kan deze nieuwe overloper ons dingen vertellen die we nog niet weten, en zo ja, hoe belangrijk zijn ze?

In het geval van kolonel Pjotr Aleksandrovitsj Orlov kwam de CIA binnen vier weken tot de slotsom dat ze door een gelukkig toeval op een rijke ader zuiver goud waren gestuit. Wat deze man 'leverde' was fantastisch. In de eerste plaats was hij van meet af aan heel beheerst en kalm. Hij vertelde Joe Roth zijn levensverhaal, vanaf zijn geboorte vlak na de oorlog in een nederig stulpje bij Minsk, tot die dag, een halfjaar geleden in Moskou, dat hij tot de conclusie kwam

dat hij het niet langer uithield in een maatschappij en onder een regime die hij was gaan haten. Hij ontkende niet dat hij nog steeds een diepe liefde voor zijn geboorteland Rusland koesterde en toonde de normale emotie bij de wetenschap dat hij het voorgoed achter zich had gelaten.

Hij verklaarde dat zijn huwelijk met Gaia, een succesvol schouwburgdirectrice in Moskou, al drie jaar niets meer voorstelde, en gaf met verklaarbare irritatie toe dat zij diverse verhoudingen had gehad met knappe jonge acteurs.

Hij doorstond drie afzonderlijke proeven met de leugendetector betreffende zijn achtergrond, carrière, privéleven en

politieke bekering. En hij begon belangwekkende informatie te onthullen.

Om te beginnen was zijn loopbaan zeer afwisselend geweest. Aan zijn vier jaar bij het Derde Directoraat – dat voor de Strijdkrachten –, waar hij deel uitmaakte van de staf Centrale Planning in het legerhoofdkwartier en zich uitgaf voor GRU-majoor Koetsjenko, had hij een uitgebreide kennis overgehouden betreffende de persoonlijkheid van veel hoge officieren, de verdeling van divisies van het sovjetleger en de sovjetluchtmacht, en de marineschepen op zee en op de werven.

Hij schetste een fascinerend beeld van

de nederlagen die het Rode Leger in Afghanistan had geleden, vertelde over de onverwachte demoralisatie van de sovjettroepen in dat land en over de toenemende teleurstelling in Moskou over de Afghaanse marionettendictator Babrak Kamal.

Voordat hij bij het Derde Directoraat kwam, had Orlov gewerkt bij het Directoraat Illegalen, het departement binnen het Eerste Hoofddirectoraat dat verantwoordelijk is voor de organisatie van ‘illegale’ agenten over de hele wereld. De ‘illegalen’ zijn de geheimste van alle agenten die tegen hun eigen land spioneren (als ze uit dat land afkomstig

zijn), of die onder een andere identiteit in het bewuste land wonen. Dat zijn de agenten die geen diplomatieke bescherming genieten en voor wie ontdekking en gevangenneming niet alleen betekenen dat ze als persona non grata worden uitgewezen, maar ook dat ze de pijnlijker behandeling moeten ondergaan die bestaat uit arrestatie, meedogenloze ondervraging en soms executie.

Hoewel zijn kennis vier jaar verouderd was, leek hij een encyclopedisch geheugen te hebben en hij verraadde juist die netwerken die hij eens had helpen vestigen en organiseren, voornamelijk in zijn werkterrein Midden- en Zuid-

Amerika.

Als zich een overloper meldt wiens informatie controversieel blijkt te zijn, verdelen de functionarissen in de gastorganisatie zich gewoonlijk in twee kampen: zij die de nieuwe overloper geloven en steunen, en zij die twijfelen en tegen hem zijn. In de geschiedenis van de CIA was het beruchtste voorbeeld daarvan de kwestie Golytsin en Nosenko.

In 1960 liep Anatoly Golytsin over en hij vertelde de CIA dat de KGB achter vrijwel alles had gezeten wat er sinds het einde van de Tweede Wereldoorlog op de wereld was misgegaan. Volgens Golytsin was er geen schanddaad waartoe de KGB

zich niet verlaagde of waarop de organisatie zich niet al voorbereidde. Dat was muziek in de oren van diegenen binnen de CIA die voorstander waren van de harde lijn. Zij werden aangevoerd door het hoofd van de contraspionage, James Angleton, die zijn bazen al jaren voor dit soort dingen waarschuwde. Golytsin werd een hooggewaardeerde ster.

In november 1963 werd president Kennedy vermoord, klaarblijkelijk door een linkse figuur met een Russische vrouw, Lee Harvey Oswald, die ooit naar de Sovjet-Unie was overgelopen en daar ruim een jaar had gewoond. In januari 1964 liep Joeri Nosenko over. Hij

verklaarde dat hij in Rusland Oswalds zaak had behartigd en dat de KGB Oswald als een blok aan het been beschouwde, alle contacten met hem had verbroken en niets te maken had met de aanslag op Kennedy.

Golytsin, gesteund door Angleton, betichtte zijn landgenoot meteen van leugens. Nosenko werd uitermate hard aangepakt, maar weigerde zijn verhaal te veranderen. Deze twist verscheurde de CIA jarenlang in twee kampen en ziekte nog twintig jaar door. Afhankelijk van het antwoord op de vraag: 'Wie had gelijk en wie had ongelijk' werden carrières gemaakt en gebroken, want het is een stelregel dat

de loopbaan van hen die zich achter een groot succes scharen, een stijgende lijn vertoont.

In het geval van Pjotr Orlov bestond er geen vijandige factie en de eer kwam toe aan het hoofd Speciale Projecten, de man die hem had binnengehaald: Calvin Bailey.

De dag nadat Joe Roth in Zuid-Virginia zijn leven begon te delen met kolonel Orlov, liep Sam McCready op zijn gemak de hal van het British Museum binnen, gevestigd in het hart van de wijk Bloomsbury. Hij ging op weg naar de grote, ronde leeszaal onder de gewelfde koepel.

Hij was in gezelschap van twee jongere mannen: Denis Gaunt, in wie McCready een steeds groter vertrouwen stelde, en een zekere Patten. Geen van deze twee teamleden zou het gezicht van Souvenir te zien krijgen. Dat was niet nodig en zou gevaarlijk kunnen zijn. Zij hadden eenvoudigweg tot taak om bij de toegangsdeuren rond te hangen, terwijl ze de krant inkeken en ervoor zorgden dat hun afdelingshoofd niet werd gestoord door indringers.

McCready liep naar een leestafel die grotendeels werd omringd door boekenplanken en vroeg de al aanwezige man beleefd of hij het erg vond als hij

erbij kwam zitten. De man, die over een boek gebogen zat en zo nu en dan aantekeningen maakte, gebaarde zonder iets te zeggen naar de stoel tegenover hem en las door. McCready ging rustig zitten wachten. Hij had een boek aangevraagd dat hij wilde inzien en even later werd het hem gebracht door een van de bibliothecarissen, die zachtjes weer wegliep. De man aan de andere kant van de tafel hield zijn hoofd over zijn boek gebogen. Toen ze alleen waren nam McCready het woord.

‘Hoe gaat het met je, Vitali?’

‘Goed,’ antwoordde de man zachtjes, terwijl hij een aantekening maakte.

‘Is er nieuws?’

‘Volgende week krijgen we bezoek. Op de Rezidentsia.’

‘Van de afdeling Moskou?’

‘Ja. Generaal Drozdov in eigen persoon.’

McCready liet niets merken. Hij las verder en zijn lippen bewogen nauwelijks. Niemand buiten de enclave tussen de volle boekenplanken kon de zachte stemmen opvangen, en niemand zou er de rust komen verstoren. Daar zorgden Gaunt en Patten wel voor. De naam verbaasde hem echter. Drozdov, een korte, gezette man die opvallend veel leek op wijlen president Eisenhower, was hoofd

van het Directoraat Illegalen en kwam zelden buiten de Sovjet-Unie. Dat hij zich in de Londense leeuwenkuil waagde, was zeer ongebruikelijk en zou wel eens heel belangrijk kunnen zijn.

‘Is dat positief of negatief?’ vroeg hij.

‘Ik weet het niet,’ antwoordde Souvenir. ‘Eigenaardig is het in elk geval wel. Hij is niet mijn directe baas, maar hij kan alleen komen als Kryoetsjkov toestemming heeft gegeven.’ (Generaal Vladimir Kryoetsjkov, sinds 1988 directeur van de KGB, was toentertijd hoofd van het Eerste Hoofddirectoraat, waaronder de buitenlandse inlichtingendienst viel.)

‘Komt hij met jou praten over zijn

“illegalen” die in Engeland zijn geplant?’

‘Dat betwijfel ik. Hij onderhoudt het contact met de illegalen liever zelf.

Misschien heeft het iets met Orlov te maken. Daar is een enorme trammelant over ontstaan. De twee andere GRU-officieren die deel uitmaakten van de delegatie worden al verhoord. In het gunstigste geval komen ze voor de krijgsraad wegens onachtzaamheid. Of misschien...’

‘Is er nog een reden voor zijn komst?’

Souvenir zuchtte en nu pas keek hij op. McCready beantwoordde zijn blik. In de loop van de jaren waren hij en de Rus vrienden geworden. Hij vertrouwde hem

en geloofde in hem.

‘Het is maar een vaag gevoel,’ zei Souvenir. ‘Misschien komt hij de Rezidentsia hier controleren. Ik heb geen concrete aanwijzingen, alleen het vage gevoel dat er iets aan de hand is. Misschien vermoeden ze iets.’

‘Vitali, het kan niet eeuwig doorgaan. Dat wisten we. Vroeg of laat passen alle puzzelstukjes in elkaar. Er is te veel uitgelekt en er was te veel toeval in het spel. Wil je je nu bekendmaken? Ik kan alles regelen. Je zegt het maar.’

‘Nog niet. Binnenkort misschien, maar nu nog niet. Ik kan nog meer doorgeven. Als ze de Londense operatie werkelijk

gaan ontrafelen weet ik dat ze iets op het spoor zijn. Dan is er nog tijd genoeg. Tijd om me bekend te maken. Maar nu nog niet. En alsjeblieft, onderschep Drozdov niet. Als er toch al vermoedens zijn, beschouwt hij dat als een zoveelste aanwijzing.'

'Vertel me dan maar eens in welke hoedanigheid hij komt, voor het geval zich op Heathrow een echt ongeluk voordoet,' zei McCready. 'Zwitsers zakenman,' antwoordde de Rus. 'Uit Zürich. British Airways, dinsdag.'

'Ik zal ervoor zorgen dat hij volledig met rust wordt gelaten,' zei McCready. 'Nog nieuws over Orlov?'

‘Nog niet,’ zei Souvenir. ‘Ik ken hem van naam, maar ik heb hem nooit ontmoet. Het verbaast me dat hij is overgelopen. Hij had de hoogste veiligheidskwalificatie.’

‘Dat geldt ook voor jou,’ zei McCready. De Rus glimlachte.

‘Natuurlijk. Over smaak valt niet te twisten. Ik zal zo veel mogelijk informatie over hem zien in te winnen. Waarom heb je belangstelling voor hem?’

‘Ik kan er geen vinger achter krijgen,’ zei McCready. ‘Zoals jij ook al zei: ik heb alleen een vaag gevoel. De manier waarop hij naar de Amerikanen toe gegaan is, zonder Joe Roth de tijd te geven ook maar

iets na te trekken. Voor een zeeman die van boord springt, is dat normaal. Voor een kolonel van de KGB is het vreemd. Hij had betere voorwaarden kunnen bedingen.’

‘Dat vind ik ook,’ zei de Rus. ‘Ik zal doen wat ik kan.’

De positie van de Rus op de ambassade was zo delicaat, dat ontmoetingen riskant en derhalve zeldzaam waren. De volgende zou plaatshebben in een kleine, verlopen bar in Shoreditch, in het Londense East End. Begin volgende maand, mei.

Eind april had de directeur van de CIA een bespreking op het Witte Huis met de president. Dat was allerminst

ongebruikelijk, want ze ontmoetten elkaar geregeld, hetzij samen met andere leden van de Nationale Veiligheidsraad, hetzij privé. Deze keer echter liet de president zich in ongewoon vleiende bewoordingen uit over de CIA. De dankbaarheid van enkele diensten en departementen jegens de organisatie, die het resultaat was van de informatie vanuit de ranch in Zuid-Virginia, was tot in het Oval Office doorgedrongen.

De directeur was een keihard man, wiens carrière was begonnen in de dagen van het Office of Strategic Services, de OSS, in de Tweede Wereldoorlog, en hij was een toegewijd collega van Ronald

Reagan. Ook was hij een eerlijk man en hij zag geen reden om de algemene waardering te onthouden aan het hoofd Speciale Projecten, de dienst die verantwoordelijk was voor het aanbrengen van kolonel Orlov. Toen hij in Langley terug was, liet hij Calvin Bailey bij zich komen. Bailey trof de directeur aan op zijn kantoor, bij de grote ramen die een kant van het vertrek bijna geheel besloegen, op de bovenste verdieping van het CIA-gebouw. Hij keek uit over het dal waar het uitbottende lentegroen van de bomen ten slotte het winterse uitzicht over de rivier de Potomac had weggenomen. Toen Bailey binnenkwam, draaide hij zich met

een joviale glimlach om.

‘Wat zal ik zeggen? Gelukwensen zijn wel op hun plaats, Cal. De marine is heel enthousiast, ze hopen dat er nog meer komt. De Mexicanen zijn dolblij. Ze hebben zojuist een netwerk van zeventien agenten, camera’s en radiozenders opgerold, de hele handel.’

‘Dank u,’ zei Calvin Bailey terughoudend. Hij stond bekend als voorzichtig, iemand die niet overliep van hartelijkheid.

‘We weten allemaal,’ zei de directeur, ‘dat Frank Wright aan het eind van het jaar met pensioen gaat. Dan heb ik een nieuwe DDO nodig. Misschien, Calvin,

heel misschien, denk ik dat ik weet wie dat zou moeten worden.'

Over Baileys kalme, gesloten gezicht gleed een levendige uitdrukking van genoegen, een zeldzaamheid voor hem. Bij de CIA is de benoeming van de directeur zelf altijd een politieke aangelegenheid, dat is al dertig jaar zo. Onder hem vallen de twee belangrijkste afdelingen van de organisatie: Operaties, geleid door de Deputy Director Ops (de DDO), en Inlichtingen (analyse), geleid door de Deputy Director Intel (de DDI). Een hogere positie dan deze twee posten kan een carrièreman redelijkerwijs niet ambiëren. De DDO heeft de leiding over

het vergaren van inlichtingen, de DDI over het zodanig analyseren van de ongeordende gegevens dat er geschikte, bruikbare informatie overblijft.

Nu de directeur Bailey lof had toegezwaaid, sneed hij een onderwerp van meer praktische aard aan.

‘Luister eens, wat die Britten betreft... Zoals je weet is Margaret Thatcher hier geweest.’

Calvin Bailey knikte. De intieme vriendschap tussen de Britse premier en de president van de VS was alom bekend.

‘Ze had Christopher bij zich...’ De directeur noemde de naam van de toenmalige directeur van de Britse SIS.

‘We hebben een paar goede gesprekken gehad. Hij heeft ons nuttige dingen verteld. Daar moeten we iets tegenover stellen, Cal. Een wederdienst. Ik wil de rekening graag vereffenen. Ze hebben twee bezwaren. Ze zeggen dat ze heel dankbaar zijn voor alle gegevens van de Minstreel die we hebben gestuurd, maar wijzen erop dat van de sovjetagenten in Engeland alleen maar codenamen zijn genoemd, al is het materiaal op zich wel nuttig. Kan de Minstreel zich echte namen herinneren, of posities die ze bekleedden... Iets waaraan een vijandige agent in hun eigen kamp is te herkennen?’

Bailey dacht na.

‘Dat hebben we hem al eens gevraagd,’ antwoordde hij. ‘We hebben de Britten alles gestuurd wat hun aangaat, al was het soms maar zijdelings. Ik zal hem via Joe Roth nog eens vragen of hij zich echte namen kan herinneren. Oké?’

‘Mooi, mooi,’ zei de directeur. ‘Nog één ding. Ze blijven vragen of ze hem zelf te spreken kunnen krijgen. In Engeland. Deze keer ben ik bereid ze hun zin te geven. Ik vind dat we wel zo ver kunnen gaan.’

‘Ik hou hem liever hier. Hier is hij veilig.’

‘We kunnen hem daarginds ook goed bewaken. Luister eens, we kunnen hem

op een Amerikaanse vliegbasis onderbrengen. Upper Heyford, Lakenheath, Alconbury. Zeg het maar. Dan kunnen ze hem, in bijzijn van ons, te spreken krijgen. Daarna halen we hem terug.'

'Het bevalt me niets,' zei Bailey.

'Cal...' De stem van de directeur kreeg een staalharde klank. 'Ik heb al ja gezegd. Zorg jij nu maar dat het gebeurt.'

Calvin Bailey reed naar de Ranch voor een gesprek onder vier ogen met Joe Roth. Ze ontmoetten elkaar in Roths suite boven de hoofdingang van het gebouw. Bailey trof zijn ondergeschikte afgepeigerd aan. Het ondervragen van een overloper is een

vermoeiende zaak. Er worden lange gesprekken met de overloper gevoerd, gevolgd door lange nachten waarin de koers voor de vragen van de volgende dag moet worden uitgezet. Ontspanning staat gewoonlijk niet op het programma en als de overloper, wat vaak voorkomt, een persoonlijke relatie met zijn voornaamste ondervrager heeft opgebouwd, is het niet gemakkelijk om die functionaris vrijaf te geven en hem door een collega te vervangen.

‘Washington is tevreden,’ zei Bailey tegen hem. ‘Zéér tevreden zelfs. Alles wat hij zegt, klopt. Wat hij beweert over leger, marine en luchtmacht van de sovjets

wordt bevestigd door andere bronnen, op basis van satellietgegevens.

Wapenvoorraden, staat van paraatheid, de rotzooi in Afghanistan – het Pentagon is opgetogen. Je hebt het goed gedaan, Joe, héél goed.’

‘Er moet nog een heleboel gebeuren,’ zei Roth. ‘Er zit nog veel meer in. Dat kan niet anders. Die man is een wandelende encyclopedie. Fenomenaal geheugen. Soms moet hij even piekeren over een detail, maar gewoonlijk schiet hem dat vroeg of laat wel te binnen. Maar...’

‘Wat: “maar”? Hoor eens, Joe, hij haalt jaren van geduldig KGB-werk in Midden- en Zuid-Amerika onderuit.

Onze vrienden daar rollen het ene netwerk na het andere op. Het gaat goed. Ik weet dat je moe bent, maar je moet op dezelfde voet doorgaan.'

Vervolgens vertelde hij Roth over de toespeling die de directeur had gemaakt op de post van DDO die binnenkort vrijkwam. Over het algemeen was hij niet erg mededeelzaam, maar hij zag geen reden om zijn ondergeschikte niet net zo'n oppepper te geven als de directeur bij hem had gedaan.

'Als het doorgaat, Joe, komt er nog een vacature: hoofd Speciale Operaties. Mijn aanbeveling legt gewicht in de schaal. Ik zet jou als eerste op de voordracht, Joe.'

Dat wilde ik je vast even zeggen.'

Roth was dankbaar, maar niet in de wolken. Het was alsof hij niet alleen maar moe was. Er zat hem nog iets dwars.

'Geeft hij problemen?' vroeg Bailey. 'Heeft hij alles wat hij nodig heeft? Heeft hij behoefte aan vrouwelijk gezelschap? Of jij soms? We zitten hier nu eenmaal in een uithoek en jullie zijn al een maand bezig. Zulke dingen kunnen we toch regelen.'

Hij wist dat Roth negenendertig was, gescheiden en vrijgezel. De CIA heeft een recordaantal gescheiden mensen in dienst. Zoals ze in Langley zeggen: dat is het risico van het vak.

‘Nee, dat heb ik hem al aangeboden.’ Hij schudde zijn hoofd. ‘We joggen samen. Dat helpt. We rennen door het bos tot we nauwelijks meer op onze benen kunnen staan. Mijn conditie is nog nooit zo goed geweest. Hij is ouder, maar fitter. Dat is een van de dingen die me niet lekker zitten, Calvin. Hij heeft geen fouten, geen zwakke plekken. Als hij zich bezatte, zich suf naaide, sentimenteel deed als hij aan zijn vaderland dacht, of over de rooie ging...’

‘Heb je geprobeerd hem uit zijn tent te lokken?’ vroeg Bailey. Het kan soms therapeutisch werken om een overloper zo te tergen, dat hij woedend wordt en zijn

opgekropte emoties uit. Althans, dat beweren de interne psychiaters.

‘Ja. Ik heb hem getreiterd en gezegd dat hij een schoft is, een verrader. Geen reactie. Hij rende nog harder dan anders, zodat ik nergens was, en hij lachte me uit. Daarna “werkte” hij gewoon door, zoals hij het noemt, en verlinkte KGB’ers over de hele wereld. Hij is door en door een professional.’

‘En daarom is hij de beste die we ooit hebben gehad, Joe. Geef er alsjeblieft niet de brui aan. Wees dankbaar.’

‘Calvin, dat is niet de voornaamste reden waarom hij me irriteert. Als mens mag ik hem wel. Ik heb zelfs respect voor

hem. Ik had nooit gedacht dat ik nog eens respect voor een overloper zou hebben.

Maar er is nóg iets. Hij houdt iets achter.'

Calvin Bailey werd heel rustig en heel stil.

'Dat blijkt anders niet uit de tests met de leugendetector.'

'Nee, dat klopt. Daardoor weet ik ook niet zeker of ik gelijk heb. Maar ik vóél het. Er is iets wat hij nog niet heeft gezegd.'

Bailey boog zich over zijn bureau en keek Roth doordringend aan. Er hing ontzettend veel af van de vraag die hij ging stellen.

'Joe, bestaat er volgens jouw

weloverwogen mening een kans dat hij, ondanks alle tests, toch een bedrieger is, dat hij toch door de KGB is “geplant”?’

Roth zuchtte. Wat hem dwarszat, was dan eindelijk uitgesproken.

‘Ik weet het niet. Ik geloof van niet, maar ik weet het niet zeker. Volgens mij bestaat er tien procent twijfel. Mijn intuïtie zegt me dat hij iets achterhoudt. En als ik gelijk heb, snap ik niet waarom hij dat doet.’

‘Probeer er dan achter te komen, Joe. Doe je best,’ zei Calvin Bailey. Hij hoefde er niet bij te zeggen dat, mocht kolonel Pjotr Orlov inderdaad een bedrieger zijn, er twee mannen bij de CIA waren die hun

carrière waarschijnlijk wel konden vergeten. Hij stond op.

‘Persoonlijk geloof ik dat het onzin is, Joe. Maar je moet doen wat nodig is.’

Roth zocht Orlov op in zijn kamer, waar hij languit op de bank naar zijn favoriete muziek lag te luisteren. Ondanks het feit dat hij eigenlijk een gevangene was, was de Ranch net als een goed hotel van alle gemakken voorzien. Behalve het joggen in de bossen, altijd vergezeld van vier van de jonge atleten uit Quantico, kon hij gebruikmaken van de sportzaal, de sauna en het zwembad, en waren er een uitstekende keuken en een goed voorziene bar, waar hij overigens zelden te vinden

was.

Niet lang na zijn komst had hij bekend dat zijn voorkeur uitging naar de balladzangers van de jaren zestig en het begin van de jaren zeventig. Roth was eraan gewend dat hij, elke keer als hij bij de Rus op bezoek ging, Simon en Garfunkel, The Seekers of het lome, honingzoete geluid van Presley uit het cassettedeck hoorde komen.

Toen hij die avond de kamer binnenliep, vulde de heldere, kinderlijke stem van Mary Hopkin de kamer. Het was haar enige beroemde song. Orlov trok zijn knieën op en kwam met een brede glimlach van genoeg overeind. Hij wees

naar het cassettedeck.

‘Vind je het mooi? Moet je horen...’

Roth luisterde.

‘Those were the days, my friend, we thought they’d never end...’

‘Ja, leuk,’ zei Roth, die liever traditionele en mainstreamjazz hoorde.

‘Ken je het?’

‘Dat is toch dat Britse meisje, nietwaar?’ zei Roth.

‘Nee, nee. Niet de zangeres, de melodie. Jij denkt dat het een Engelse melodie is. Van de Beatles of zo.’

‘Dat zou best kunnen,’ zei Roth, die nu ook glimlachte.

‘Mis!’ zei Orlov triomfantelijk. ‘Het is

een oud Russisch liedje. *Dorogoi dlinnoyoe da notsjkoj loennoyoe*. Over een lange weg op een avond dat de maan scheen. Wist je dat niet?’

‘Nee, ik had geen idee.’

Het nummer was afgelopen en Orlov zette het bandje stil.

‘Je wilt verder praten?’ vroeg Orlov.

‘Nee,’ zei Roth. ‘Ik kwam alleen even kijken of alles goed met je was. Ik ga naar bed. Het is een lange dag geweest. O ja, binnenkort gaan we terug naar Engeland. Dan geven we de Britten gelegenheid eens met je te praten. Goed?’

Orlov trok een rimpel in zijn voorhoofd.

‘Er was me beloofd dat ik hier zou

blijven. Nergens anders.'

'Niets aan de hand, Peter. We gaan een paar dagen naar een Amerikaanse luchtmachtbasis. Strikt genomen ben je dan nog steeds op Amerikaans grondgebied. En ik ben bij je om je te beschermen tegen de grote boze Britten.'

Orlov kon er niet om lachen.

'Ga jij ook al naar bed?' vroeg Roth.

'Ik blijf nog een poosje op. Ik ga wat lezen en naar muziek luisteren,' zei de Rus.

Er brandde tot halftwee licht op Orlovs kamer. Toen het team van de KGB toesloeg, was het een paar minuten voor drie.

Orlov hoorde later dat ze twee bewakers bij de omheining met krachtige kruisbogen hadden uitgeschakeld, onopgemerkt over het gazon achter het huis waren gelopen en via de keuken het pand waren binnengekomen. Het eerste wat Roth en Orlov op de eerste verdieping hoorden, was een salvo van een automatisch karabijn in de hal beneden, gevolgd door snel voetgeroffel op de trap. Orlov was als een kat meteen klaarwakker, stapte uit bed en was binnen drie tellen zijn suite doorgelopen. Hij deed de deur naar de overloop open en ving een glimp op van de dienstdoende bewaker uit Quantico, die via de overloop de trap af

vloog. Een gemaskerde gestalte in een strak zwart pak, halverwege de trap, loste een kort salvo. De Amerikaan werd in zijn borst getroffen. Hij zakte tegen de balustrade in elkaar. Zijn borst zat onder het bloed. Orlov gooide zijn deur dicht en keerde terug naar zijn slaapkamer.

Hij wist dat zijn ramen niet open konden. Daar was geen ontsnappingsmogelijkheid. Bovendien was hij niet gewapend. Toen hij net in zijn slaapkamer was, kwam de man in het zwart de suite binnen, gevolgd door een Amerikaan. Het laatste wat Orlov zag voordat hij zijn slaapkamerdeur dichtsloeg, was dat de KGB-moordenaar

zich omdraaide en de Amerikaan die hem was gevolgd overhoop schoot. Die moord gaf Orlov de tijd om de deur dicht en op slot te doen.

Maar het was uitstel van executie. Een paar tellen later al werd het slot kapotgeschoten en de deur opengeschopt. In het vage schijnsel dat uit de gang door de woonkamer binnenviel, zag Orlov dat de KGB-man zijn lege automatische pistool op de grond gooide en een 9 mm Makarov uit zijn riem trok. Hij kon het gezicht achter het masker niet zien, maar hij hoorde wel het Russische woord en de minachting waarmee het werd uitgesproken.

De gestalte in het zwart nam de Makarov in beide handen, richtte op Orlovs gezicht en siste: '*Predatel.*' Verrader.

Er stond een kristallen asbak op het nachtkastje. Orlov gebruikte hem nooit omdat hij, anders dan de meeste Russen, niet rookte. Maar het ding stond er nog. Als laatste verdediging graaide hij de asbak van het tafeltje en wierp hem met een draaiende beweging in de richting van het gezicht van de Russische moordenaar. Daarbij riep hij terug: '*Padla.*' Ploert.

De man in het zwart deed een stap opzij om het zware glazen voorwerp dat op hem afzeilde te ontwijken. Dat kostte hem

een fractie van een seconde. In die tijd kwam de leider van het bewakingsteam uit Quantico de woonkamer binnen en vuurde met zijn zware Colt .44 Magnum twee schoten af op de in het zwart geklede man die in de deuropening naar de slaapkamer stond. De Rus viel naar voren toen zijn borst werd opengereten. Bloed bespatte de lakens en de spreij op het bed. Orlov schopte de Makarov uit de hand van de vallende man, maar dat hoefde al niet meer. Als je twee zulke kogels opvangt, vecht je niet meer.

Kroll, de man die had geschoten, liep de woonkamer door naar de slaapkamer. Hij zag wit van woede en hij hijgde.

‘Alles goed?’ vroeg hij op snauwerige toon. Orlov knikte. ‘Iemand heeft een klotegeintje uitgehaald,’ zei de Amerikaan. ‘Ze zijn met zijn tweeën. Twee van mijn mannen zijn eraan, misschien buiten nog wel meer.’

Joe Roth, nog in pyjama, kwam binnen. ‘Jezus, Peter, sorry. We moeten hier weg. Nu meteen, en snel.’

‘Waar gaan we heen?’ vroeg Orlov. ‘Ik dacht dat je zei dat ik hier veilig was.’ Hij zag bleek, maar wist zijn kalmte te bewaren.

‘Ja, maar kennelijk niet veilig genoeg. Niet meer. Hoe dat komt, dat zoeken we nog wel uit. Later. Kleed je aan. Pak je

spullen in. Kroll, blijf bij hem.'

Op dertig kilometer van de Ranch lag een legerbasis. Langley regelde een en ander met de commandant. Nog geen twee uur later hadden Roth, Orlov en wat er restte van het team bewakers zich geïnstalleerd op een verdieping in het vrijgezelligedeelte. Militaire politie had het gebouw omsingeld. Roth had niet eens per auto willen gaan. Ze werden in een helikopter gebracht, die hen op het gras voor de officiersclub neerzette en iedereen wakker maakte.

Dit was slechts een tijdelijk onderdak. Voor de avond aanbrak waren ze verhuisd naar een ander schuiladres van de CIA, in

Kentucky, waar de bescherming nog beter was.

Terwijl de groep van Roth en Orlov op de legerbasis verbleef, keerde Calvin Bailey terug naar de Ranch. Hij wilde zich uitvoerig laten informeren. Hij had via de telefoon al met Roth gesproken, die zijn versie van het incident had gegeven. Hij begon met Kroll, maar de man wiens verhaal hij werkelijk had willen horen, was de Rus met het zwarte masker, die Orlov had bedreigd.

De jonge officier van de Green Berets had een verstuipte pols opgelopen toen Orlov het pistool uit zijn hand had geschopt. Het zogenaamde bloed was

allang afgewassen, hij had het zwarte pak met de twee gaten erin uitgetrokken en de banden verwijderd waaraan de kleine ladingen explosieven en zakjes net-echt bloed dat over het bed was gespat, bevestigd hadden gezeten.

‘En?’ vroeg Bailey.

‘Hij is echt,’ zei de officier, die ook Russisch sprak. ‘Een andere mogelijkheid is dat het hem niet kan schelen of hij in leven blijft of sterft. Maar dat betwijfel ik. De meeste mensen interesseert dat wel degelijk.’

‘Koesterde hij geen argwaan?’ wilde Bailey weten.

‘Absoluut niet. Ik zag het aan zijn ogen.

Hij geloofde dat zijn laatste uur geslagen had. Hij vocht tot het uiterste. Een taaie rakker.'

'Zijn er nog andere mogelijkheden?' vroeg Bailey. De officier haalde zijn schouders op.

'Er is maar één andere mogelijkheid. Als hij een bedrieger is en dacht dat hij door zijn eigen mensen werd geliquideerd, had hij iets van die strekking behoren te roepen. Aangenomen dat hij graag in leven blijft, zou dat hem zo'n beetje tot de moedigste kerel maken die ik ooit ben tegengekomen.'

'Ik denk,' zei Bailey later door de telefoon tegen Roth, 'dat onze vraag is

beantwoord. Hij deugt, en daar houden we het op. Probeer nog eens of hem een naam te binnen wil schieten – voor de Britten. Dinsdag vliegen jullie naar Engeland, per militaire executive jet. Naar Alconbury.’ In hun nieuwe onderkomen namen Roth en Orlov twee dagen lang de schaarse bijzonderheden door die de Rus al had gemeld over zijn tijd bij het Directoraat Illegalen, betreffende sovjetagenten die in Groot-Brittannië waren geposteed. Daar hij zich had gespecialiseerd in Midden- en Zuid-Amerika, had hij zich nooit erg met Engeland beziggehouden. Maar niettemin pijnigde hij zijn geheugen. Alles wat hij

zich kon herinneren waren codenamen. Maar toen, aan het eind van de tweede dag, schoot hem iets te binnen.

Een ambtenaar bij het ministerie van Defensie aan Whitehall. Het geld werd echter altijd overgemaakt op 's mans rekening bij de Midland Bank in Croydon High Street.

‘Veel is het niet,’ zei de man van de veiligheidsdienst MI5 toen hij het hoorde. Hij zat in het kantoor van Timothy Edwards in het hoofdkwartier van zijn zusterdienst, de SIS. ‘Misschien is hij allang overgeplaatst. Misschien stond die rekening op een valse naam. Maar we zullen ons best doen.’

Hij ging terug naar Curzon Street in Mayfair en zette de raderen in beweging. Britse banken hebben niet het recht hun gegevens strikt geheim te houden, maar ze weigeren om bijzonderheden over privérekeningen aan de eerste de beste door te geven. Een instantie die op grond van de wet wel altijd medewerking verleent, is de belastingdienst.

De belastingdienst beloofde te zullen meewerken en de directeur van de Midland Bank in Croydon High Street, een voorstad ten zuiden van Londen, werd vertrouwelijk ondervraagd. Hij werkte er nog maar pas, maar de computer stond er al langer.

Een man van de veiligheidsdienst, die werkte voor de echte belastinginspecteur, nam de zaak over. Hij had een lijst van alle ambtenaren die de afgelopen tien jaar in dienst waren geweest van het ministerie van Defensie en de vele buitenposten. Verrassend genoeg duurde de zoektocht niet lang. Slechts één ambtenaar van Defensie had een rekening bij de Midland Bank in Croydon High Street. Een overzicht van zijn rekeningen werd opgevraagd. De man had er twee en woonde nog steeds in de buurt. Hij had een rekening-courant en een depositorekening die een hogere rente opleverde.

In de loop van de jaren was er in totaal twintigduizend pond op zijn depositorekening gestort, altijd door hemzelf, altijd in contanten en met een zekere regelmaat. Hij heette Anthony Milton-Rice.

Aan de bespreking van die avond aan Whitehall werd deelgenomen door de directeur en de plaatsvervangend algemeen directeur van MI5, de commissaris van de Metropolitan Police belast met de Special Branch, de politieke veiligheidspolitie. De Britse MI5 kan geen arrestaties verrichten, dat mag alleen de politie. Als de veiligheidsdienst iemand wil oppakken, wordt de Special Branch erbij gehaald. De

bespreking werd geleid door de voorzitter van de gezamenlijke inlichtingencommissie. Hij stelde de eerste vraag.

‘Wie is die Milton-Rice precies?’

De plaatsvervangend directeur van MI5 raadpleegde zijn aantekeningen. ‘Een lage ambtenaar bij de afdeling Aankoopbemiddeling.’ ‘

Tamelijk onbelangrijk?’

‘Maar het werk is wel geheim.

Wapensystemen, en hij heeft toegang tot de evaluatie van nieuwe wapens.’

‘Mmm,’ zei de voorzitter peinzend. ‘En, wat willen jullie nu verder?’

‘Het vervelende is, Tony,’ zei de

algemeen directeur, 'dat we heel weinig aanwijzingen hebben. Onverklaarbare betalingen gedurende langere tijd. Niet genoeg om hem vast te houden, laat staan te veroordelen. Hij kan zeggen dat hij graag een gokje waagt bij paardenrennen, altijd ter plekke, handje contantje. Het kan natuurlijk zijn dat hij bekennt. Maar misschien ook niet.'

De politieman knikte instemmend. Zonder bekenenis zou hij grote moeite hebben de openbaar aanklager ertoe te bewegen een zaak aan te spannen. Hij betwijfelde of de man die Milton-Rice had verraden, wie het ook was, ooit als getuige voor de rechter zou verschijnen.

‘We willen hem eerst schaduwen,’ zei de algemeen directeur. ‘Vierentwintig uur per dag. Als hij contact opneemt met een van de Russen is hij erbij, met of zonder bekentenis.’

Aldus werd besloten. De Waarnemers, het uitgelezen team MI5-agenten die, op eigen terrein althans, door alle Westelijke diensten tot de beste ‘schaduwars’ ter wereld worden gerekend, werden gewaarschuwd. Zij zouden Anthony Milton-Rice vanaf het moment dat hij de volgende morgen op Defensie aankwam, vierentwintig uur per dag in de gaten houden. Anthony Milton-Rice woonde in Addiscombe en had, evenals zovele

mensen met een vaste baan, vaste gewoonten. Hij hield van regelmaat. Op werkdagen ging hij om precies tien voor acht van huis en wandelde in tien minuten naar station East-Croydon, tenzij het hard regende, dan nam deze ongetrouwde ambtenaar de bus. Elke dag nam hij dezelfde forensentrein, liet zijn abonnement zien en reisde naar Londen, om daar op Victoria Station uit te stappen. Vandaar bracht de bus hem via Victoria Street snel op Parliament Square. Daar stapte hij uit en stak Whitehall over naar het ministerie van Defensie.

De ochtend na de vergadering waarop hij onderwerp van gesprek was geweest

deed hij precies hetzelfde. Aan de groep jongelui die in Nordwood Junction in de trein stapte, besteedde hij geen aandacht. Ze vielen hem pas op toen ze zijn coupé binnenkwamen, die stampvol forenzen zat. De vrouwen gilden en de mannen slaakten uitroepen van schrik toen de tieners zich, in een grote uitspatting van berovingen, een weg door het rijtuig baanden. Ze pakte de vrouwen handtasjes en sieraden af, maakten de mannen onder bedreiging met messen hun portefeuille afhandig en intimideerden eenieder die het waagde zich te verweren, laat staan verzet te bieden.

Toen de trein sissend het volgende

station binnenliep, stapte de bende van zo'n vijftwintig jonge bandieten – die nog steeds razend en tierend blijk gaven van hun woede tegen de hele wereld – uit en verspreidde zich. Ze gingen zonder hun kaartje te laten zien door de controle en verdwenen in de straten rond Crystal Palace Station, een spoor van hysterische vrouwen, hevig geschokte mannen en gefrustreerde spoorwegpolitie achterlatend. Er werden geen arrestaties verricht; daarvoor waren de gewelddaden te snel en te onverwacht gepleegd. De trein kreeg vertraging, wat de hele dienstregeling tijdens de spits verstoorde doordat ook andere treinen werden

opgehouden, terwijl de spoorwegpolitie in de hele trein proces-verbaal opmaakte. Pas toen ze de forens in de lichtgrijze regenjas, die in een hoekje zat te dommelen, op zijn schouder tikten, tuimelde de man langzaam voorover op de grond. Toen het bloed van de kleine stiletto-wond in zijn hart onder de ineengezakte figuur uit begon te sijpelen, werd er weer gegild. De heer Anthony Milton-Rice was morsdood.

Café Ivan, dat een passende naam droeg voor een ontmoeting met een Rus, lag in Crondall Street in Shoreditch. Sam McCready ging zoals altijd als tweede naar binnen, hoewel hij als eerste in de straat was gearriveerd. Als er namelijk

iemand werd geschaduwd, lag het meer voor de hand dat Souvenir en niet hij werd gevolgd. Daarom bleef hij altijd een halfuur in zijn auto zitten, keek toe hoe de Rus op de afgesproken plaats arriveerde en wachtte dan nog een kwartier om te zien of de man van de sovjetambassade soms werd geschaduwd.

McCready ging de bar binnen, haalde een kop thee aan de counter en liep naar de muur waartegen twee tafeltjes naast elkaar stonden. Souvenir zat aan het hoektafeltje en was verdiept in *Sporting Life*. McCready vouwde zijn *Evening Standard* open en begon te lezen.

‘Hoe was het met onze vriend generaal

Drozdov?’ vroeg hij zachtjes. Zijn stem ging verloren in het geroezemoes en het gesis van het theezetapparaat.

‘Beminnelijk en raadselachtig,’ antwoordde de Rus, terwijl hij het formulier met de paarden die om halfvier op Sandown van start gingen bestudeerde. ‘Ik ben bang dat hij informatie over ons heeft ingewonnen. Ik weet pas meer als de K-lijn op bezoek komt, of als mijn eigen man bij departement K opvallend actief wordt.’

De K-lijn is de interne afdeling contraspionage en veiligheid van de KGB, niet zozeer belast met spionage als wel met het controleren van andere KGB'ers

en het opsporen van binnenlandse verklikkers.

‘Heb je ooit gehoord van een zekere Anthony Milton-Rice?’ vroeg McCready.

‘Nee. Nooit. Hoezo?’

‘Heb je hem vanuit jouw *rezidentsia* geen opdrachten gegeven? Een ambtenaar bij het ministerie van Defensie?’

‘Nooit van gehoord. Nooit iets met zijn informatie te maken gehad.’

‘Nou, hij is dood. We kunnen hem niet meer vragen voor wie hij werkte. Als dat al zo was. Kan het zijn dat hij zijn opdrachten rechtstreeks van Moskou kreeg, via het Directoraat Illegalen?’

‘Als hij voor ons werkte, is dat de enige

verklaring,’ mompelde de Rus. ‘Hij heeft nooit voor ons op de afdeling pr gewerkt. Niet buiten onze vestiging in Londen. Zoals ik al zei: wij hebben hem nooit opdrachten gegeven. Hij moet contact met Moskou hebben onderhouden via een functionaris die hier op de ambassade was gestationeerd. Waarom is hij uit de weg geruimd?’

McCready zuchtte. ‘Ik weet het niet.’

Maar hij wist wel dat iemand de dood van de man had moeten organiseren, tenzij er sprake was van een opmerkelijke samenloop van omstandigheden. Iemand die op de hoogte was van de dagindeling van de ambtenaar en wist hoe hij eruitzag,

had de bandieten in zijn vaste trein kunnen informeren... en betalen.

Misschien had Milton-Rice helemaal niet voor de Russen gewerkt. Waarom was hij dan verraden? Hoe zat het met dat onverklaarbare geld? Of misschien had Milton-Rice wel degelijk voor Moskou gespioneerd, maar via een contactpersoon van wie Souvenir niet af wist, iemand die op zijn beurt rechtstreeks verslag uitbracht aan het Directoraat Illegalen in Moskou. En generaal Drozdov was net hier geweest. Hij stond aan het hoofd van dat directoraat...

‘Hij is verraden,’ zei McCready. ‘Aan ons. En toen ging hij dood.’

‘Wie heeft hem verraden?’ vroeg Souvenir. Hij roerde in zijn thee, hoewel hij niet van plan was het zoete brouwsel met melk op te drinken.

‘Kolonel Pjotr Orlov,’ antwoordde McCready zachtjes.

‘Aha,’ fluisterde Souvenir. ‘Dan heb ik nieuws voor je. Pjotr Aleksandrovitsj Orlov is een loyaal en toegewijd KGB-officier. Zijn afvalligheid is even vals als een briefje van drie dollar. Hij is een geheim agent die misleidende informatie moet verstrekken. Verder is hij niet alleen goed voorbereid, maar hij verstaat zijn vak uitstekend.’

En dat, dacht McCready, gaat

problemen opleveren.

Timothy Edwards luisterde aandachtig. McCready's verhaal en evaluatie duurden een halfuur. Toen hij was uitgesproken stelde Edwards rustig een vraag.

‘En jij weet heel zeker dat je Souvenir gelooft?’

McCready had die vraag verwacht. Hoewel Souvenir al vier jaar voor de Britten werkte, vanaf het moment dat hij een SIS-medewerker in Denemarken had benaderd en zijn diensten als agent-ter-plekke had aangeboden, was dit nu

eenmaal een wereld van schimmen en argwaan. Altijd bleef de kans bestaan, hoe klein ook, dat Souvenir een dubbelspion was en dat zijn ware loyaliteit nog in Moskou lag. Precies datgene waarvan hij Orlov nu beschuldigde.

‘Hij werkt nu al vier jaar voor ons,’ zei McCready. ‘Vier jaar lang is wat Souvenir levert steeds opnieuw aan alle mogelijke criteria getoetst. Het klopt als een bus.’

‘Ja, allicht,’ zei Edwards prompt. ‘Als hier ook maar één woord van uitlekt, zeggen onze Amerikaanse vrienden jammer genoeg precies het tegenovergestelde: dat onze man liegt en dat die van hen echt is. Ik heb horen

verluiden dat ze in Langley heel gecharmeerd zijn van die Orlov.’

‘Ik vind niet dat zij van Souvenirs bestaan hoeven af te weten,’ weerlegde McCready. Hij nam een zeer beschermende houding aan tegenover de Rus die op de ambassade aan Kensington Palace Gardens werkte. ‘Bovendien heeft Souvenir het gevoel dat zijn dagen zijn geteld. Zijn intuïtie zegt hem dat in Moskou het vermoeden rijst dat er ergens een lek zit. Als ze daarvan overtuigd zijn, is het nog maar een kwestie van tijd of ze komen bij hun Londense basis terecht. Als Souvenir uiteindelijk zijn heil bij ons komt zoeken, kunnen we de Amerikanen

op de hoogte brengen. Vooralsnog kan het heel gevaarlijk zijn om nog meer ruchtbaarheid aan zijn bestaan te geven.'

Edwards' besluit stond vast.

'Sam, ik ben het met je eens. Maar ik ga de directeur op de hoogte brengen. Hij zit vanmorgen bij het Kabinet. Ik probeer hem straks te pakken te krijgen. Bel me nog maar eens.'

Tijdens de lunchpauze, terwijl Edwards samen met de directeur een eenvoudige maaltijd gebruikte in sir Christophers kantoor op de bovenste verdieping, landde er een militaire versie van de Grumman Gulfstream III op de USAF-basis Alconbury, even ten noorden van het

marktstadje Huntingdon in het graafschap Cambridgeshire. Het toestel was om middernacht opgestegen van de basis van de National Air Guard in Trenton, New Jersey. De passagiers kwamen uit Kentucky en waren onder dekking van de duisternis, op ruime afstand van de luchthavengebouwen, aan boord gegaan.

Met Alconbury had Calvin Bailey een goede keuze gedaan. Het was de thuisbasis van 'Agressor'-squadron 527 van de USAF. De vliegers besturen F-5 jachtvliegtuigen, die een zeer bijzondere rol vervullen. Ze worden de Agressors genoemd omdat de configuratie van de F-5 lijkt op die van de Russische Mig-29 en

tijdens luchtgevechttoefeningen met hun Amerikaanse en Britse collega jetjockeys spelen de Aggressors de rol van sovjetjagers die in de aanval gaan. Ze hebben alle Russische luchtaanvaltactieken bestudeerd en geoefend en gaan zo in hun rol op, dat ze, eenmaal in de lucht, uitsluitend Russisch met elkaar praten. Hun kanonnen en raketten zijn dan misschien zo ingesteld dat ze alleen ‘elektronische’ doelen raken of missen, maar de rest – onderscheidingstekens, vliegoveralls, manoeuvres en jargon – is allemaal zuiver Russisch.

Toen Roth, Orlov, Kroll en de andere passagiers uit de Grumman stapten,

waren ze gekleed in vliegoveralls van het Aggressor-squadron. Ze vielen niet op en werden snel ondergebracht in een barak die apart stond van de rest van het complex en was voorzien van woonvertrekken, keuken, vergaderruimten en een kamer met af luisterapparatuur, waar kolonel Orlov zou worden ondervraagd. Roth overlegde met de commandant en het Britse team kreeg toestemming om de volgende morgen naar de basis te komen. Daarna probeerde het Amerikaanse gezelschap, enigszins geplaagd door jetlag, nog wat te slapen.

Om drie uur rinkelde McCready's telefoon. Edwards vroeg hem nogmaals te

spreken.

‘Voorstellen aanvaard en goedgekeurd,’ zei Edwards. ‘Wij zijn net als jij van mening dat Souvenir de waarheid spreekt en dat de Amerikanen opgezadeld zitten met een agent die misleidende informatie verspreidt. Het probleem blijft echter dat we nog geen idee hebben wat die Orlov hier komt doen. Vooralsnog ziet het ernaar uit dat hij veel nuttigs vertelt, wat het onwaarschijnlijk maakt dat onze Amerikaanse vrienden ons zullen geloven, vooral omdat de directeur ook vindt dat we het bestaan, laat staan de identiteit, van Souvenir niet mogen onthullen. En, hoe moeten we de zaak volgens jou

aanpakken?’

‘Laat mij met hem praten,’ stelde McCready voor. ‘We hebben toestemming gekregen voor een gesprek. We kunnen vragen stellen. Joe Roth heeft de leiding, en ik ken Joe. Hij is niet achterlijk. Misschien kan ik het Orlov flink moeilijk maken, voordat Roth “zo is het welletjes” roept. Misschien kan ik enige twijfel zaaien, zodat de Amerikanen zelf op het idee komen dat hij misschien niet is voor wie hij zich uitgeeft.’

‘Goed,’ zei Edwards. ‘Ga je gang.’

Hij deed het voorkomen alsof hij die beslissing had genomen, maar in feite was het de directeur geweest die tijdens de

lunch had voorgesteld dat McCready met Orlov zou gaan praten.

McCready ging de volgende ochtend vroeg met de auto op weg naar Alconbury. Denis Gaunt reed. Edwards had op verzoek van McCready gedaan weten te krijgen dat Gaunt de ondervraging van de Rus mocht bijwonen. Achter in de auto zat een medewerkster van MI5. De veiligheidsdienst had dringend gevraagd of ook iemand van hen mocht meeluisteren, omdat een bepaalde belangrijke reeks vragen betrekking zou hebben op sovjetagenten die in en tegen Groot-Brittannië werkten, bij uitstek het terrein van MI5. Alice Daltry was begin dertig,

knap om te zien en heel intelligent. Ze wekte de indruk dat ze nogal onder de indruk van McCready was. Ondanks het principe wat-je-niet-weet-kun-je-ook-niet-verraden was in hun besloten wereldje de zaak-Pankratin, die zich het jaar daarvoor had afgespeeld, bekend geworden.

De auto was uitgerust met een beveiligde telefoon. Het toestel zag eruit als een gewone autotelefoon, maar was iets groter en kon op coderen worden gezet als er met Londen werd gebeld. Het was namelijk heel goed mogelijk dat er tijdens de gesprekken met Orlov punten ter sprake kwamen waarover met Londen

ruggespraak gehouden moest worden.

Het grootste deel van de rit deed McCready er het zwijgen toe. Hij keek naar buiten, naar het landschap dat op deze vroege zomerochtend aan hem voorbijgleed, en verwonderde zich weer over de schoonheid van Engeland gedurende dit jaargetijde.

In gedachten liet hij nog eens de revue passeren wat Souvenir hem had verteld. Volgens de Rus was hij jaren geleden zijdelings betrokken geweest bij de voorbereidingsfasen van een misleidingsoperatie waarvan Orlov hoogstwaarschijnlijk het eindproduct was. De operatie had de codenaam Project

Potemkin meegekregen.

Een ironische benaming, dacht McCready. Een typisch staaltje KGB-galgenhumor. Vrijwel zeker niet genoemd naar de kruiser Potemkin, noch naar maarschalk Potemkin, die zijn naam aan het slagschip had gegeven. Maar wel naar een Potemkin-dorp.

Heel lang geleden bracht keizerin Catharina de Grote, de meest meedogenloze dictator waaronder het lankmoedige Rusland ooit gebukt was gegaan, een bezoek aan de pas veroverde provincie de Krim om naar haar gelukkige boeren in de dorpen te kijken. Omdat hij bang was dat ze de huiverende,

ineengedoken gestalten in hun ijskoude hutjes zou zien, stuurde haar opperminister Potemkin timmerlieden, stukadoors en schilders vooruit langs de route die ze zou nemen. Zij bouwden en schilderden aantrekkelijke gevels van schone, degelijke huisjes, met glimlachende, zwaaiende boeren voor de ramen. De bijziende oude vorstin genoot van de aanblik van deze landelijke idylle en keerde terug naar haar paleis. Later haalden arbeiders de façades weg, zodat de armzalige hutjes erachter weer zichtbaar werden. Deze bedrieglijk echte nabootsingen werden Potemkin-dorpen genoemd.

‘Ze hebben het op de CIA gemunt,’ had Souvenir gezegd. Hij wist niet wat het doelwit precies zou zijn, noch hoe de slag zou worden toegebracht. Het project werd op dat moment niet rechtstreeks behandeld door zijn departement, dat slechts om medewerking was gevraagd.

‘Maar dit moet het Project Potemkin zijn dat eindelijk in gang is gezet,’ had hij gezegd. ‘Het bewijs zal tweeledig zijn. Geen enkel door Orlov verschaft gegeven zal de sovjetbelangen ooit ernstige en onherstelbare schade toebrengen. Verder zal het moreel binnen de CIA enorm kelderen.’ Op het ogenblik was het laatste zeker nog niet het geval, peinsde

McCready. Hoewel zijn Amerikaanse vrienden hun wonden nog likten na de toch enigszins gênante affaire-Oertsjenko van het vorig jaar, was de stemming uiterst positief, wat voornamelijk te danken was aan de schat die hun net in de schoot was geworpen. Hij besloot zich op het andere aspect te concentreren.

Bij de ingang van de vliegbasis liet McCready zijn identiteitskaart zien (die niet op zijn echte naam stond) en vroeg Joe Roth op een bepaald telefoonnummer te spreken. Een paar minuten later verscheen Roth in een jeep van de luchtmacht.

‘Sam, wat fijn je weer eens te zien.’

‘Wat fijn om jóú weer eens te zien, Joe. Dit is dus die zogenaamde vakantie van je!’

‘Ach, ik vond het heel vervelend, maar ik had geen keus. Ik had geen gelegenheid meer het uit te leggen. Of ik nam die vent mee, óf ik moest hem laten lopen.’

‘Geeft niet, hoor,’ zei McCready gemoedelijk, ‘alles is uitgelegd. Alles is gladgestreken. Ik zal je mijn collega’s voorstellen.’

Roth stak zijn arm door het raampje en schudde Gaunt en Daltry de hand. Hij was ontspannen en joviaal. Hij voorzag geen problemen en was blij dat de Britten in al dit heerlijk mochten delen. Hij

loodste het hele gezelschap langs de commandant van de wacht en ze reden achter elkaar de basis over naar het geïsoleerde gebouw waarin het CIA-team was ondergebracht.

Net als vele dienstgebouwen was het geen architectonisch meesterwerk, maar functioneel. Eén gang liep over de hele lengte, vanwaar uit deuren toegang gaven tot slaapkamers, het eetzaaltje, de keuken, de toiletten en de vergaderruimten. Het gebouw werd omsingeld door een stuk of tien leden van de luchtmachtpolitie, allen gewapend, waardoor het in McCready's ogen juist opviel.

Roth nam hen mee naar een kamer in

het midden van de barak. De ramen en luiken waren dicht. Er brandde alleen kunstlicht. Gemakkelijke stoelen vormden een zitje midden in de kamer. Rechte stoelen en tafels, voor de notulisten, stonden langs de wand.

Met een hartelijk gebaar wees Roth de Britten op de fauteuils en hij bestelde koffie.

‘Ik zal de Minstreel gaan halen,’ zei hij, ‘tenzij jullie eerst nog wat willen kletsen.’

McCready schudde zijn hoofd.

‘Laten we maar meteen beginnen, Joe.’

Toen Roth de kamer uit was, gaf McCready Gaunt en Daltry met een hoofdknikje te kennen dat ze op de

stoelen achter de tafels tegen de wand moesten gaan zitten. De boodschap was: kijk toe en luister, zorg dat niets je ontgaat. Joe Roth had de deur open laten staan. Vanuit de gang hoorde McCready *Bridge over Troubled Waters*, zo'n melodie die je niet meer loslaat. De muziek stopte toen iemand het cassettedeck uitschakelde. Toen kwam Roth terug. Hij had een forse, onverzettelijk ogende kerel bij zich, die gekleed was in een polohemd, vrijetijdsbroek en sportschoenen.

‘Sam, mag ik je voorstellen aan kolonel Pjotr Orlov. Peter, dit is Sam McCready.’

De Rus keek McCready met uitdrukingsloze ogen aan. Hij kende hem

van naam. De meeste hoge officieren in de KGB hadden inmiddels van Sam McCready gehoord. Maar hij liet niets merken. McCready liep met uitgestrekte hand over het kleed naar hem toe.

‘Mijn beste kolonel Orlov. Prettig met u kennis te maken,’ zei hij met een hartelijke glimlach.

Er werd koffie gebracht en ze namen plaats, McCready tegenover Orlov, Roth opzij. Een bandrecorder die op een bijzettafeltje stond, begon te snorren. Er stonden geen microfoons op de koffietafel. Dat was misleidend. Niets zou de bandrecorder ontgaan.

McCready begon vriendelijk, vleiend,

en hield dat het eerste uur zo. Orlov antwoordde vlot en gemakkelijk. Na het eerste uur groeide McCready's verwarring, althans, dat leek zo.

‘Dat is allemaal prima, prachtig,’ zei hij. ‘Maar ik zit met een klein probleempje, eh, ik denk dat we daar allemaal mee zitten. U hebt ons niets anders doorgegeven dan codenamen. We hebben agent Waterwild ergens op Buitenlandse Zaken en agent Torenvalk die misschien als officier of misschien als burgerambtenaar bij de marine dient. Mijn probleem is, ziet u, kolonel, dat in feite niets zou kunnen leiden tot opsporing of arrestatie.’

‘Meneer McCready, zoals ik al vele malen heb uitgelegd, hier en in Amerika, het is alweer vier jaar geleden dat ik bij het Directoraat Illegalen werkte. Bovendien had ik me toegelegd op Midden- en Zuid- Amerika. Ik had geen toegang tot de dossiers van agenten in West- Europa, noch in Groot-Brittannië of Amerika. Die werden goed bewaakt, net als hier, daar ben ik van overtuigd.’

‘Ach ja, natuurlijk, wat dom van me,’ zei McCready. ‘Maar ik dacht meer aan uw periode bij de afdeling Planning. Als wij het goed hebben begrepen worden daar dekmantels of levensbeschrijvingen opgesteld voor mensen die worden

geïnfiltreerd of net zijn aangeworven. Ook moeten er systemen worden bedacht voor het leggen van contacten, het doorgeven van informatie... het betalen van agenten. Verder behandelt men daar de banken waar ze gebruik van maken, de bedragen die worden betaald, de perioden waarin de betalingen worden gedaan, de lopende kosten. En dit alles schijnt u te zijn... vergeten.'

'Mijn werkkring bij Planning dateert nog van vóór mijn tijd bij het Directoraat Illegalen,' weerlegde Orlov. 'Acht jaar geleden. Bankrekeningen hebben acht cijfers, die kan ik me onmogelijk allemaal nog herinneren.'

Zijn stem had een scherpe klank gekregen. Hij raakte geïrriteerd. Roth fronste zijn wenkbrauwen.

‘Al was het maar één nummer,’ zei McCready peinzend, alsof hij hardop zat te denken. ‘Al was het maar één bank.’

‘Sam.’ Roth boog zich gespannen voorover. ‘Waar stuur je op aan?’ ‘Ik probeer eenvoudigweg vast te stellen of iets wat kolonel Orlov jullie of ons de afgelopen zes weken heeft verteld, de sovjetbelangen ernstige en onherstelbare schade berokkent.’

‘Waar hebt u het over?’ Dat was Orlov. Hij was opgesprongen, kennelijk nijdig. ‘Ik heb urenlang details verschaft over de

Russische militaire planning, de opstelling van materieel, de wapenvoorraden, staat van paraatheid en over personen.

Bijzonderheden over de oorlog in Afghanistan. Netwerken in Midden- en Zuid-Amerika die nu zijn ontmanteld. En nu behandelt u me als... als een misdadiger.'

Ook Roth was opgestaan.

'Sam, kan ik je even spreken? Onder vier ogen. Buiten.'

Hij liep naar de deur. Orlov ging weer zitten en staarde somber naar de vloer. McCready stond op en liep met Roth mee. Daltry en Gaunt bleven doodstil achter hun tafel zitten. De jonge CIA-

man bij de bandrecorder zette het apparaat af. Roth stond pas stil toen ze op de grasvlakte voor het gebouw stonden. Toen wendde hij zich boos tot McCready.

‘Sam, waar ben je eigenlijk mee bezig, verdomme?’

McCready haalde zijn schouders op.

‘Ik probeer erachter te komen of Orlov betrouwbaar is,’ antwoordde hij. ‘Daar ben ik voor gekomen.’

‘Laten we eens en voor altijd vaststellen,’ zei Roth op gespannen toon, ‘dat jij hier niet, ik herhaal: niet, bent om vast te stellen of de Minstreel te vertrouwen is. Dat is al gebeurd. Door ons. Meer dan eens. Wij zijn ervan

overtuigd dat hij echt een overloper is en dat hij zijn best doet zich zo veel mogelijk te herinneren. Jij bent hier omdat de directeur daarvoor toestemming heeft gegeven, om te kunnen meeprofiteren van wat de Minstreel vertelt. Verder niet.'

McCready tuurde dromerig naar de wuivende velden jong koren achter de omheining.

'En wat is zijn verhaal volgens jou werkelijk waard, Joe?'

'Een heleboel. Zoals hij al zei: gegevens over militair materieel van de Sovjets, benoemingen, wapenvoorraden, plannen...'

'Die kunnen allemaal worden

gewijzigd,' zei Sam zachtjes. 'Heel gemakkelijk en heel snel. Vooropgesteld dat zij wisten wat hij jou vertelde.'

'En Afghanistan,' zei Roth. McCready zweeg. Hij kon zijn CIA-collega niet vertellen wat Souvenir hem vierentwintig uur geleden in de bar had verteld, maar hij hoorde in gedachten nog de zachte stem naast zich.

'Sam, die nieuwe man in Moskou, Gorbatsjov. Jullie weten nog maar weinig van hem af. Maar ik ken hem. Toen hij hier op bezoek was bij mevrouw Thatcher, voordat hij secretaris-generaal werd, toen hij alleen nog maar lid was van het politbureau, was ik verantwoordelijk voor

de veiligheidsmaatregelen. We praatten met elkaar. Het is een bijzondere man, heel openhartig, heel eerlijk. Die perestrojka waar hij het over heeft, die glasnost. Weet je waar dat toe zal leiden, beste vriend? Over twee jaar, in 1988 of misschien in 1989, doen al die militaire gegevens niet meer ter zake. Hij is niet van plan om via Midden- Duitsland aan te vallen. Hij wil echt proberen de hele sovjet economie en sovjetmaatschappij te herstructureren. Vanzelfsprekend zal hem dat niet lukken, maar hij zal het proberen. Hij zal zich terugtrekken uit Afghanistan, uit Europa. Alles wat die Orlov de Amerikanen vertelt, zit binnen twee jaar

diep weggestopt in het archief. Maar de Grote Leugen, als die komt, dié is belangrijk. Tien jaar lang, beste vriend. Wacht op de Grote Leugen. De rest is een weloverwogen klein offer van de KGB. Ze schaken goed, mijn vroegere collega's.'

'En de netwerken van agenten in Zuid-Amerika,' zei Roth. 'Verdomme nog aan toe. Mexico, Chili en Peru zijn dolblij. Ze hebben tientallen sovjetagenten ingerekend.'

'Allemaal ter plekke gerekruteerde lui,' zei McCready. 'Er zit geen etnische Rus bij. Inactieve, gammele netwerken, inhalige agenten, onbelangrijke

informanten. Die kunnen gemist worden.'

Roth keek hem indringend aan.

'Mijn god,' fluisterde hij. 'Jij denkt dat Orlov een bedrieger is, nietwaar? Jij denkt dat hij een dubbelspion is. Hoe kom je daarbij, Sam? Heb je een goede bron, en een zegsman, waar wij niet vanaf weten?'

'Nee,' antwoordde McCready kortaf. Hij vond het vervelend om Roth voor te liegen, maar bevel was bevel. In feite had de CIA altijd alle gegevens van Souvenir ontvangen, zij het anders verpakt en toegeschreven aan zeven verschillende bronnen.

'Ik wil hem hard aanpakken. Volgens mij houdt hij iets achter. Je bent toch niet

achterlijk, Joe? Volgens mij denk jij er diep in je hart net zo over.'

Dat was raak. Diep in zijn hart dacht Roth dat inderdaad nog steeds. Hij knikte.

'Goed dan. We zullen hem flink aanpakken. Per slot van rekening is hij hier niet op vakantie. En hij kan tegen een stootje. Kom, we gaan terug.' Om kwart voor twaalf werd het gesprek hervat. McCready kwam terug op de kwestie van de sovjetagenten in Groot-Brittannië.

'Eén naam heb ik al gegeven,' zei Orlov. 'Als jullie hem kunnen vinden. De man die ze agent Juno noemden. Die een rekening bij de Midland Bank had, in

Croydon.’

‘Die hebben we opgespoord,’ zei McCready effen. ‘Zijn naam is, of liever gezegd: was, Anthony Milton-Rice.’

‘Zie je wel,’ zei Orlov.

‘Wat bedoel je met: was?’ informeerde Roth.

‘Hij is dood.’

‘Dat wist ik niet,’ zei Orlov. ‘Het is alweer jaren geleden.’

‘Dat is nog zo’n probleem waar ik mee zit,’ zei McCready op bedroefde toon. ‘Hij is niet jaren geleden gestorven. Hij is gisterochtend overleden. Vermoord, geliquideerd, een uur voordat we een surveillanceteam op hem konden zetten.’

De anderen waren met stomheid geslagen. Toen ontstak Roth in grote woede en stond op. Nog geen twee minuten later stonden ze weer buiten.

‘Wat voor klotespelletje speel je eigenlijk, Sam?’ schreeuwde hij. ‘Dat had je me toch wel even kunnen vertellen!’

‘Ik wilde zien hoe Orlov reageerde,’ zei Sam botweg. ‘Ik was bang dat als ik het jou vertelde, jij hem misschien zelf op de hoogte zou brengen. Heb je gezien hoe hij reageerde?’

‘Nee. Ik keek naar jou.’

‘Er kwam geen enkele reactie,’ vertelde McCready. ‘Ik had gedacht dat hij heel verbijsterd zou zijn. Bezorgd zelfs. Als je

nagaat wat de gevolgen kunnen zijn.’

‘Hij heeft stalen zenuwen,’ zei Roth. ‘Hij beheerst zijn vak tot in de finesses. Als hij niets wil laten blijken, dan doet hij dat ook niet. Trouwens, is het waar? Is die man inderdaad dood? Of was het een truc?’

‘O, hij is echt dood, Joe. Neergestoken door een bende jonge zwarte tieners, toen hij op weg was naar zijn werk. Jongelui die rotzooi traptten. En nu zitten we dus met een probleem, nietwaar?’

‘Het kan aan Britse kant zijn uitgelekt.’ McCready schudde zijn hoofd.

‘Daar was te weinig tijd voor. De organisatie van zo’n moord vergt tijd. Wij

hebben eergisteravond pas, na vierentwintig uur intensief speurwerk, de ware identiteit van de man vastgesteld. Ze hebben hem gistermorgen te grazen genomen. Te weinig tijd. Vertel me eens, wat gebeurt er met alles wat de Minstreel vertelt?’

‘Dat gaat eerst rechtstreeks naar Calvin Bailey, per koerier. Daarna naar de analisten. Daarna naar de afnemers.’

‘Wanneer heeft Orlov verteld over de spion op ons ministerie van Defensie?’

Roth vertelde het hem.

‘Vijf dagen,’ zei McCready peinzend. ‘Toen heeft het ons pas bereikt. Tijd genoeg...’

‘Zeg, wacht eens eventjes...’

protesteerde Roth.

‘Dan zijn er dus drie mogelijkheden,’ vervolgde McCready. ‘Of het was stom toeval, en daar kunnen we in ons vak niet te vaak in geloven. Of tussen jullie en de telex heeft iemand geklikt. Of het was al beraamd. Ik bedoel: de moord was gepland voor een bepaald tijdstip op een bepaalde dag. Een bepaald aantal uren daarvoor schiet Orlov opeens iets te binnen. Voordat de braveriken iets kunnen ondernemen, is de verlinkte agent al dood.’

‘Ik geloof niet dat er bij ons een verklikker zit,’ zei Roth enigszins verbeterd,

‘en ik geloof ook niet dat Orlov een bedrieger is.’

‘Waarom maakt hij dan geen schoon schip? Kom, we gaan weer naar hem toe,’ stelde Sam vriendelijk voor.

Toen ze terugkwamen was Orlov een tikje bedrukt. Het nieuws dat de Britse spion die hij had verraden ‘toevallig’ was geliquideerd, had hem kennelijk van zijn stuk gebracht. McCready sprak hem deze keer beminnelijk toe.

‘Kolonel Orlov, u bent een vreemdeling in een vreemd land. U maakt zich zorgen over uw toekomst. En dus houdt u bepaalde dingen liever achter, bij wijze van verzekering. Daar hebben wij begrip

voor. Ik zou hetzelfde doen als ik in Moskou zat. Wij hebben allemaal zekerheid nodig. Maar Joe vertelt me net dat u bij de CIA nu zo hoog gewaardeerd wordt, dat u een dergelijke zekerheid niet meer nodig hebt. Welnu, zijn er nog andere ware namen die u ons kunt noemen?’

Het werd doodstil. Langzaam knikte Orlov. Iedereen herademde.

‘Peter,’ zei Roth op overredende toon, ‘dit is echt het moment om ermee voor de dag te komen.’

‘Remyants,’ zei Pjotr Orlov. ‘Gennadi Remyants.’

Roth reageerde bijna zichtbaar

ongeduldig.

‘Dat van Remyants weten we al.’ Hij keek op naar McCready. ‘Een vertegenwoordiger van Aeroflot in Washington. Dat is zijn dekmantel. De FBI heeft hem twee jaar geleden gearresteerd en zich van zijn medewerking verzekerd. Sindsdien werkt hij voor ons.’ ‘

Nee,’ zei Orlov en hij sloeg zijn ogen op. ‘Jullie zitten ernaast. Remyants is géén dubbelspion. Zijn ontdekking is door Moskou georganiseerd. Zijn arrestatie was bekokstoofd. Zijn verraad was bedrog. Alles wat hij vertelt, is door Moskou zorgvuldig voorbereid. Eens zal het Amerika miljoenen kosten om de schade

te herstellen. Remyants is majoor bij de KGB, Directoraat Illegalen. Hij staat aan het hoofd van vier afzonderlijke sovjetnetwerken in de Verenigde Staten en kent alle identiteiten.'

Roth floot zachtjes.

'Als dat waar is, zijn we een stuk wijzer geworden. Als het waar is.'

'Er is maar één manier om daarachter te komen,' merkte McCready op. 'Laat Remyants arresteren, giet hem vol pentothal en kijk wat eruit komt. En volgens mij is het nu tijd om te gaan lunchen.'

'Twee goede ideeën binnen tien seconden,' beaamde Roth. 'Jongens, ik

moet naar Londen om contact op te nemen met Langley. Laten we de zitting vierentwintig uur schorsen.’

Om 20.00 uur Londense tijd – het was toen 15.00 uur in Washington – kreeg Joe Roth rechtstreeks verbinding met Calvin Bailey. Roth had zich verschanst in de codeerkamer diep onder de Amerikaanse ambassade aan Grosvenor Square. Bailey zat in zijn kantoor in Langley. Ze konden elkaar goed verstaan, al klonken hun stemmen ietwat blikkerig door de vervormer waar ze doorheen moesten praten, opdat hun woorden zonder afgeluisterd te worden de Atlantische Oceaan konden oversteken.

‘Ik ben vanmorgen samen met de Britten in Alconbury geweest,’ zei Roth. ‘Het was hun eerste ontmoeting met de Minstreel.’

‘Hoe ging het?’

‘Slecht.’

‘Grapje. Ondankbare honden. Wat is er misgegaan?’

‘Calvin, de ondervrager was Sam McCready. Hij is niet anti-Amerikaans en hij is niet gek. Hij gelooft dat de Minstreel een bedrieger is, dat hij door Moskou is geplant.’

‘Ach kom, wat een gelul. Heb je hem verteld hoeveel tests de Minstreel met goed gevolg heeft afgelegd? Dat wij ervan

overtuigd zijn dat hij oké is?’

‘Ja, tot in detail. Toch blijft hij bij zijn mening.’

‘Heeft hij concrete bewijzen voor die misvatting?’

‘Nee. Hij zei dat hij zich baseert op de Britse analyse van de informatie die de Minstreel heeft verschaft.’

‘Jezus, dat is belachelijk. Wat de Minstreel in zes weken tijd heeft verteld, is geweldig. Wat heeft McCready precies te zeuren?’ ‘We hebben het over drie gebieden gehad. Over de militaire gegevens van de Minstreel zei hij dat Moskou dat allemaal kan veranderen, zolang ze maar weten wat de Minstreel

ons doorgeeft, en als zij hem hebben gestuurd is dat zo.’

‘Gezeik. Ga verder.’

‘Wat Afghanistan betreft zei hij niet zoveel. Maar ik ken Sam. Het was net alsof hij iets wist wat ik niet wist, maar hij wilde niet zeggen wat. Ik kon alleen iets loskrijgen in de trant van “ik veronderstel”. Hij zinspeelde erop dat de Britten het idee hebben dat Moskou zich binnenkort uit Afghanistan terugtrekt. Als dat inderdaad gebeurt, belandt alles wat de Minstreel over Afghanistan vertelt in het archief. Houden onze analyses daar rekening mee?’

‘Joe, wij hebben geen enkel bewijs dat

de Ruskes van plan zijn uit Kaboel weg te gaan, niet binnenkort en niet op lange termijn. Waar was McCready nog meer ontevreden over?’

‘Hij zei dat de sovjetnetwerken die in Midden- en Zuid-Amerika zijn opgerold volgens hem hun tijd toch al gehad hadden. Ze bestonden uit plaatselijk geworven lieden en er was geen enkele etnische Rus bij.’

‘Luister eens, Joe. De Minstreel heeft tientallen netwerken die vanuit Moskou worden gerund in vier landen daar verlinkt. Inderdaad, ze bestonden uit plaatselijke agenten. Ze zijn verhoord, en niet erg zachtzinnig, moet ik toegeven.

Natuurlijk kregen ze hun opdrachten vanuit de sovjetambassades. Een tiental Russische diplomaten is persona non grata verklaard. Hij heeft jaren KGB-werk in die contreien verziekt. McCready kletst uit zijn nek.’

‘Toch had hij wat één ding betrof gelijk. Alles wat de Minstreel de Britten over sovjetagenten heeft verteld zijn codenamen. Er was niets bij aan de hand waarvan ook maar één enkele Rus hier kan worden geïdentificeerd. Op één na. En die is dood. Heb je dat gehoord?’

‘Zeker. Rotpech. Een ellendige samenloop van omstandigheden.’

‘Volgens Sam is het geen toeval. Hij

denkt dat de Minstreel wist wanneer die moord op het programma stond en dat hij zijn verhaal net iets te laat heeft opgehoest om de Britten nog de tijd te geven de man op te pakken. Of er is een verklikker.'

'Allemaal gelul.'

'Hij houdt het op de eerste mogelijkheid. Hij denkt dat de Minstreel voor Moskou werkt.'

'Kan die slimme meneer Sam McCready met concrete bewijzen op tafel komen?'

'Nee. Ik heb hem ronduit gevraagd of hij over een contactman in Moskou beschikt die de Minstreel heeft verraden. Dat ontkent hij. Hij baseert zich op de

analyse die zijn mensen hebben gemaakt.’

Het was even stil, alsof Bailey diep in gedachten verzonken was. Dat was ook zo.

‘Geloofde je hem toen hij dat ontkende?’ vroeg hij ten slotte.

‘Eerlijk gezegd: nee. Volgens mij liegt hij. Ik heb zo’n vermoeden dat zij een contactpersoon hebben van wie wij niet af weten.’

‘Waarom vertellen de Britten ons niet alles?’

‘Geen idee, Calvin. Als ze een contactpersoon hebben die de Minstrel heeft verraden, dan ontkennen ze dat.’

‘Oké. Luister, Joe. Zeg namens mij maar tegen Sam McCready dat hij ó f

meewerkt, óf zijn mond houdt. De Minstreel is een groot succes voor ons en ik pik het niet dat een lastercampagne vanuit Century House de boel verziekt. Zeker niet zonder bewijs, concreet bewijs. Komt dat over, Joe?’

‘Luid en duidelijk.’

‘Nog één ding. Zelfs als zij zijn getipt dat Orlov een bedrieger is, hoort dat tot de geijkte trucs van Moskou. Moskou is hem kwijt, wij zijn hem rijk, en de Britten zijn jaloers. Natuurlijk laat Moskou tegenover de Britten doorschemeren dat ons succes niets voorstelt. En de Britten trappen daar vanzelfsprekend in, omdat ze het niet kunnen verkroppen dat zij de

Minstreel zelf niet hebben. Wat mij betreft hebben de Britten zich laten misleiden. Als zij een contactman hebben, is hij degene die liegt. Onze man spreekt de waarheid.'

'Goed, Calvin. Als het weer ter sprake komt, mag ik dat dan tegen Sam zeggen?'

'Ja zeker. Dat is het officiële standpunt van Langley, en daar staan wij achter.'

Beide mannen vergaten gemakshalve even dat de verdediging van de Minstreel inmiddels onlosmakelijk was verbonden met het verloop van hun loopbaan.

'Sam heeft één succesje geboekt,' zei Joe Roth, 'toen hij de Minstreel hard aanpakte. Ik moest hem twee keer

terugfluiten. Maar hij heeft de Minstreel wel een nieuwe naam ontfoetseld. Gennadi Remyants.’

‘Remyants werkt voor ons,’ weerlegde Bailey. ‘Ik krijg zijn gegevens al twee jaar op mijn bureau.’

Roth vertelde wat Orlov had gezegd over Remyants’ ware loyaliteit tegenover Moskou, en dat volgens McCready de eenvoudigste oplossing was Remyants op te pakken en tot een bekentenis te dwingen. Bailey zweeg.

‘Het kan zijn,’ zei hij ten slotte. ‘We zullen erover denken. Ik zal er met de plaatsvervangend directeur Operaties en de FBI over praten. Als we besluiten die

suggestie over te nemen, laat ik het je nog wel weten. Hou McCready intussen bij de Minstreel uit de buurt. Gun ze allebei een adempauze.'

Joe Roth belde McCready op en vroeg of hij zin had om de volgende morgen bij hem thuis te komen ontbijten, een uitnodiging die McCready aannam.

'Maak je geen zorgen,' zei Roth. 'Ik weet dat er een paar goede hotels in de buurt zijn, en Uncle Sam kan ontbijt voor twee best betalen, maar mijn eigen ontbijt is niet te versmaden. Neem je genoeg met vers sinaasappelsap, eieren, wafels en koffie?'

McCready begon te lachen.

‘Ik neem genoeg met sap en koffie.’

Toen hij arriveerde was Roth in de keuken bezig, met een schort voor, en demonstreerde trots hoe goed hij bacon met eieren kon bakken. McCready zwichtte en tastte ook toe.

‘Sam, ik wilde dat je je mening over de Minstreel herzag,’ zei Roth tijdens de koffie. ‘Ik heb gisteravond met Langley gebeld.’

‘Met Calvin?’

‘Ja.’

‘Hoe reageerde hij?’

‘Je houding doet hem verdriet.’

‘Verdriet, maak dat de kat wijs,’ zei McCready. ‘Ik wil wedden dat hij een

fraaier understatement gebruikte.’

‘Je hebt gelijk. Misnoegd. Dat is logisch, want we hebben jullie royaal in de gegevens van de Minstreel laten delen. Ik heb een boodschap. Het standpunt van Langley is als volgt: wij hebben de Minstreel. Moskou is pissig. Ze proberen de Minstreel zwart te maken door Londen op de mouw te spelden dat de Minstreel eigenlijk door Moskou is geplant. Dat is het officiële standpunt van Langley. Sorry, Sam, maar wat deze kwestie betreft zit je ernaast. Orlov spreekt de waarheid.’

‘Joe, we zijn hier niet helemaal op ons achterhoofd gevallen. Zo’n misleidend verhaal nemen wij niet voor zoete koek

aan. Als we over bepaalde informatie beschikten, waarvan we de bron niet konden onthullen – maar dat is niet zo – dan zou die moeten dateren van vóór Orlovs desertie.’

Roth zette zijn koffiekopje neer en keek McCready met open mond aan. Hij had zich door de ingewikkelde redenering niet om de tuin laten leiden.

‘Jezus, Sam, jullie hebben inderdaad een contactman ergens in Moskou. In godsnaam, biecht toch eens op.’

‘Dat kan niet,’ zei Sam, ‘en trouwens, we hebben niemand in Moskou waar jullie niet vanaf weten.’

Strikt genomen loog hij niet eens, want

Souvenir zat niet in Moskou.

‘Dan spijt het me, Sam, maar Orlov blijft. Hij deugt. Wij zijn van mening dat jouw contactman – die dus niet bestaat – liegt. Jullie zijn ongelooflijk in de boot genomen, wij niet. En dat is het officiële standpunt. Allemachtig, Orlov heeft drie tests met de leugendetector doorstaan. Dat is op zich bewijs genoeg.’

Bij wijze van antwoord haalde McCready een papiertje uit zijn borstzak en legde het voor Roth neer.

‘Wij hebben ontdekt,’ stond erop, ‘dat er Oost-Europeanen waren die de leugendetector te allen tijde te slim af waren. Amerikanen zijn er niet zo goed in,

want ons wordt met de paplepel ingegoten dat we de waarheid moeten spreken en als wij liegen, ligt dat er duimendik op. Maar de ervaring leert dat veel Europeanen... zonder blikken of blozen met de leugendetector spelen... Soms liegt iemand uit die contreien zijn hele leven al over een bepaald iets en is daar zo bedreven in, dat hij de test met de leugendetector kan doorstaan.'

Roth snoof minachtend en mikte het papiertje terug.

'Zeker een zogenaamde academicus die geen Langley-ervaring heeft,' zei hij.

'In feite,' zei McCready vriendelijk, 'heeft Richard Helms dit twee jaar

geleden gezegd.’

Richard Helms was een legendarische directeur van de CIA. Roth was duidelijk geschokt. McCready stond op.

‘Joe, Moskou is er altijd op gebrand om de Britten en de yanks op leven en dood met elkaar te laten vechten. En daar dreigt het nu al op uit te draaien, terwijl Orlov pas achtenveertig uur in het land is. Denk er maar eens over na.’

In Washington waren de directeuren van de CIA en de FBI het erover eens dat ze er alleen achter kwamen of Orlovs verklaring over Remyants klopte, als ze de man arresteerden. Op de dag dat Roth en McCready samen hadden ontbeten

werden daartoe plannen gemaakt. De arrestatie zou diezelfde avond plaatshebben, als Remyants om vijf uur plaatselijke tijd – in Londen was het dan al lang donker – het bureau van Aeroflot in het centrum van Washington verliet.

De Rus kwam even na vijven het gebouw uit en liep een eindje verderop in de straat een klein park binnen, op weg naar de plek waar hij zijn auto had neergezet.

Het kantoor van Aeroflot werd geobserveerd en Remyants was zich er niet van bewust dat zes agenten van de FBI, allen gewapend, hem volgden toen hij door het park liep. De agenten waren van

plan de Rus te arresteren op het moment dat hij in zijn auto wilde stappen. Het zou een snelle, discrete actie zijn. Niemand zou er iets van merken.

Het parkje bestond uit enkele paden tussen onverzorgde en met afval bezaaide grasvelden. Er stonden bankjes waarop de brave burgers van Washington van de zon konden genieten of hun boterhammen opeten. De vroede vaders konden niet weten dat het parkje een ontmoetingsplaats zou worden waar drugdealers en hun klanten kwamen 'scoren'. Terwijl Remyants op weg was naar de parkeerplaats, zaten op een van de bankjes een zwarte en een Latijns-

Amerikaanse man een deal te maken.

Beide onderhandelaars hadden lijfwachten meegebracht.

Het gevecht barstte los toen de Latijns-Amerikaanse man een kreet van woede slaakte; hij stond op en haalde een mes tevoorschijn. Een van de lijfwachten van de zwarte man trok een pistool en schoot hem neer. Minstens acht andere leden van de twee gangs trokken een wapen en vuurden op hun tegenstanders. De schaarse burgers die niets met de ruzie te maken hadden, vluchtten gillend weg. De FBI-agenten waren heel even afgeleid omdat het allemaal zo onverwacht gebeurde, maar reageerden toen zoals ze

tijdens hun training in Quantico hadden geleerd. Ze lieten zich op de grond vallen, rolden om en trokken hun pistool.

Remyants werd getroffen door een dumdkogel in zijn achterhoofd en tuimelde voorover. Zijn moordenaar werd prompt door een FBI-agent doodgeschoten. De twee gangs, de zwarten en de Cubanen, verspreidden zich in alle richtingen. Het hele vuurgevecht had zeven seconden geduurd. Er waren twee doden: één Cubaan en de Rus die in het kruisvuur was getroffen.

De Amerikaanse werkwijze is sterk afhankelijk van de technologie, wat wel eens aanleiding is tot kritiek. Niemand

kan echter om de resultaten heen als die technologie vruchten afwerpt.

De twee slachtoffers werden naar het dichtstbijzijnde mortuarium gebracht, waar de FBI het heft in handen nam. Het pistool dat de Cubaan had gebruikt ging naar het gerechtelijk laboratorium, maar bood geen aanknopingspunten. Het was een ongeregistreerde Czech Star, waarschijnlijk ingevoerd uit Midden- of Zuid-Amerika. De vingerafdrukken van de Cubaan leverden een rijkere oogst op. Hij werd geïdentificeerd als Gonzalo Appio en hij kwam al in de dossiers van de FBI voor. Kruiscontrole door de computers onthulde even later dat hij ook

bekend was bij de Drugs Enforcement Agency en het bureau Metro-Dade in het district Miami.

Hij stond bekend als drugdealer en huurmoordenaar. Eerder in zijn ellendige leven was hij een van de Marielitos geweest, de Cubanen die zo grootmoedig door Castro waren 'bevrijd' toen hij alle criminelen, psychopaten, pedofielen en ander tuig waar zijn gevangenen en gestichten vol mee zaten, uit de haven Mariel naar Florida had gestuurd. Amerika had niets anders kunnen doen dan hun asiel verlenen. Het enige wat niet bewezen kon worden, al vermoedde de FBI het wel, was dat Appio in

werkelijkheid had gewerkt voor de DGI, de door de KGB beheerste geheime politie van Cuba. Het vermoeden was gebaseerd op Appio's vermeende betrokkenheid bij de moord op twee prominente, succesvolle tegenstanders van Castro, die vanuit Miami radio-uitzendingen verzorgden.

De FBI stuurde het dossier door naar Langley, waar het diepe bezorgdheid wekte. Het was de plaatsvervangend directeur Operaties, Frank Wright, die Bailey passeerde en rechtstreeks met Roth in Londen belde. 'We móéten het weten, Joe. Nu meteen. Als er iets van waarheid schuilt in de Britse reserves tegenover de

Minstreel, móéten we dat weten. Gooi die fluwelen handschoentjes nu maar weg, Joe. Leugendetector, de hele rataplan. Ga erheen, Joe, en zorg dat je erachter komt waarom alles steeds misgaat.’

Voordat hij naar Alconbury vertrok, had Roth nog een ontmoeting met Sam McCready. Het was geen prettig gesprek. Hij was boos en verbitterd.

‘Sam, als jij iets weet, écht iets weet, móét je het me vertellen. Als we een grote fout hebben gemaakt stel ik jou verantwoordelijk, want jij laat niet het achterste van je tong zien. Wij hebben jullie wel alles verteld. Kom op, wat weet je?’

McCready keek zijn vriend uitdrukkelingsloos aan. Hij speelde te vaak poker om meer prijs te geven dan hij wilde. Hij stond voor een dilemma. Persoonlijk zou hij Joe Roth graag van het bestaan van Souvenir op de hoogte willen brengen en het bewijs leveren dat hem zijn geloof in Orlov zou ontnemen. Souvenir nam echter onvoorstelbaar grote risico's, terwijl de Russische contraspionage stap voor stap dichterbij hem in de buurt zou komen zodra ze ervan overtuigd waren dat ergens in West-Europa een verklikker zat. Hij kon Souvenirs bestaan niet verraden, laat staan zijn rang en positie. Dat durfde hij niet.

‘Jullie zitten met een probleem, Joe,’ zei hij. ‘Dat mag je mij niet in de schoenen schuiven. Verder dan dit kan ik niet gaan. Ik denk dat we het erover eens zijn dat Milton-Rice toeval kan zijn geweest, maar een tweede keer – nee.’

‘Er kan hier ook een verklikker zitten,’ zei Roth, die meteen spijt had van zijn woorden.

‘Onmogelijk,’ zei McCready kalm. ‘Dan hadden wij op de hoogte moeten zijn van tijd en plaats van die aanslag in Washington. En dat was niet zo. Orlov laat ze er volgens een vooropgezet plan intuinen, óf het lek zit aan jullie kant. Je weet hoe ik erover denk: het is Orlov.’

Tussen twee haakjes, hoeveel mensen aan jullie kant krijgen de gegevens van Orlov onder ogen?’

‘Zestien,’ antwoordde Roth.

‘Jezusmina. Dan kun je net zo goed een advertentie in de *New York Times* zetten.’

‘Ikzelf, twee assistenten, de technici die de bandrecorder bedienen, analisten – dat telt aan. De FBI was op de hoogte van Remyants’ arrestatie, maar niet van de zaak-Milton-Rice. Zestien zouden – mettertijd – van beide zaken af weten. Ik vrees dat er een radertje loszit, waarschijnlijk een onbetekenend iemand op administratief niveau, een codeerder of een secretaresse.’

‘En ik denk dat jullie met een valse overloper opgezadeld zitten.’

‘Ik kom er wel achter, wat het ook is.’

‘Mag ik mee?’ vroeg Sam.

‘Sorry, makker, deze keer niet. Het is nu een zaak van de CIA. Interne aangelegenheid. Tot ziens, Sam.’

Zodra Roth in Alconbury terug was, viel het kolonel Pjotr Orlov op dat hij omringd werd door andere figuren. Binnen een paar minuten was de joviale familiale sfeer verdwenen. De CIA-medewerkers in het gebouw werden afstandelijk en formeel. Orlov wachtte geduldig af.

Toen Roth in de verhoorkamer tegenover Orlov ging zitten, duwden twee

assistenten een apparaat op wieltjes binnen. Orlov keek ernaar. Hij had het ding meer gezien. De leugendetector. Zijn blik dwaalde terug naar Roth.

‘Is er iets mis, Joe?’ vroeg hij rustig.

‘Ja, Peter. Heel erg mis zelfs.’

In het kort bracht Roth de Rus op de hoogte van het fiasco in Washington. Er blonk iets in Orlovs ogen. Angst? Schuldgevoelens? De machine zou het uitmaken.

Orlov protesteerde niet toen de technici de schijfjes op zijn borst, polsen en voorhoofd bevestigden. Roth bediende het apparaat niet zelf, daar was een technicus voor. Maar hij wist welke vragen hij wilde

stellen.

Een leugendetector ziet eruit en werkt als een elektrocardiograaf die in elk ziekenhuis staat. Hij registreert de beweging van de hartspier, de polsslag en de transpiratie – alle symptomen die iemand normaal gesproken vertoont als hij onder druk leugens vertelt. De test op zich is al een mentale beproeving.

Roth begon met eenvoudige vragen, bedoeld om een ‘responsnorm’ vast te stellen. De dunne pen schoof traag op en neer over het voortrollende papier. Drie keer was Orlov al aan deze proef onderworpen en drie keer was uit niets gebleken dat hij loog. Roth vroeg hem

naar zijn achtergrond, zijn jaren bij de KGB, zijn desertie en de gegevens die hij tot nu toe had verstrekt. Toen draaide hij de duimschroeven aan.

‘Ben je een dubbelagent en werk je voor de KGB?’

‘Nee.’

De pen bleef langzaam op en neer bewegen.

‘Is de informatie die je tot nu toe hebt verstrekt betrouwbaar?’

‘Ja.’

‘Is er nog iets belangrijks dat je ons nog niet hebt verteld?’

Orlov zweeg. Zijn handen sloten zich vaster om de armleuningen van zijn stoel.

‘Nee.’

De dunne pen sloeg een paar keer fel uit, waarna hij weer in normaal tempo verder ging. Roth keek naar de technicus, die bevestigend knikte. Hij stond op, liep naar het apparaat, wierp een blik op het papier en zei tegen de man die de machine bediende dat hij hem uit moest zetten.

‘Het spijt me, Peter, maar dat was een leugen.’

Het was stil in het vertrek. Vijf mensen staarden naar de Rus, die zijn ogen neergeslagen hield. Ten slotte keek hij op.

‘Joe, mijn vriend, kan ik je onder vier ogen spreken? Echt helemaal alleen. Zonder microfoons, niemand anders dan

jij en ik?’

Dat was tegen de regels en het hield een risico in. Roth dacht erover na. Waarom? Wat had deze raadselachtige man, die voor het eerst de test met de leugendetector niet had doorstaan, te zeggen dat zelfs medewerkers met een hoge veiligheidskwalificatie niet mochten horen? Hij knikte kortaf. Toen ze alleen waren en alle technologie was uitgeschakeld vroeg hij: ‘En?’

De Rus slaakte een lange, diepe zucht. ‘Joe, heb je je nooit verwonderd over mijn manier van overlopen? De snelheid waarmee het ging? Ik heb je niet eens de kans gegeven om met Washington te

overleggen.’

‘Ja, daar heb ik me zeker over verwonderd. Ik heb je er ook naar gevraagd. Eerlijk gezegd vond ik de verklaring niet helemaal bevredigend. Waarom ben je op die manier overgelopen?’

‘Omdat ik niet wilde dat het met mij net zo afliep als met Volkov.’

Roth had het gevoel alsof hij een stomp in zijn maag had gekregen. Iedereen in het vak kende de rampzalige zaak-Volkov. Begin september 1945 had Konstantin Volkov, in schijn de Russische viceconsul in Istanbul, aangeklopt bij het Britse consulaat-generaal. Hij had een verbaasde

functionaris verteld dat hij in feite onderdirecteur van de KGB in Turkije was en dat hij wilde overlopen. Hij bood aan 314 sovjetagenten in Turkije en 250 in Groot-Brittannië te verraden. Het belangrijkste was dat hij beweerde dat twee Britse diplomaten op Buitenlandse Zaken voor Rusland werkten, wat ook gold voor een andere hooggeplaatste figuur bij de Britse geheime dienst.

Het nieuws werd aan Londen doorgegeven, terwijl Volkov naar zijn consulaat terugkeerde. In Londen werd de zaak doorgespeeld naar het hoofd van de Sectie Rusland. Deze ondernam de nodige stappen en vloog naar Istanbul. Volkov

werd voor het laatst gezien toen er een in dik verband gehulde figuur aan boord van een Russisch transportvliegtuig werd geloodst, met bestemming Moskou. Daar overleed hij na in de Loebjanka-gevangenis op afschuwelijke wijze te zijn gemarteld. Het Britse hoofd van de Sectie Rusland kwam te laat. Dat was niet zo verwonderlijk, want hij had Moskou vanuit Londen op de hoogte gebracht. Zijn naam was namelijk Kim Philby, en hij was de Russische spion die door Volkovs verklaring zou zijn verraden.

‘Wat bedoel je daar precies mee, Peter?’

‘Ik moest wel op die manier overlopen, omdat ik wist dat ik jou kon vertrouwen.’

Je was niet hoog genoeg.’

‘Niet hoog genoeg waarvoor?’

‘Niet hoog genoeg om hem te zijn.’

‘Ik geloof niet dat ik je kan volgen, Peter,’ zei Roth, al kon hij dat donders goed.

De Rus sprak langzaam en duidelijk, alsof hij zich ontdeed van een last die lange tijd op zijn schouders had gedrukt.

‘Al zeventien jaar werkt er iemand van de KGB binnen de CIA. Ik geloof dat hij inmiddels een zeer hoge positie bekleedt.’

Op de vliegbasis Alconbury lag Joe Roth op zijn brits in zijn slaapkamer in het geïsoleerd staande gebouw en vroeg zich af wat hem te doen stond. Een opdracht die zes weken geleden nog boeiend had geleken, een taak die zijn carrière waarschijnlijk spectaculair zou bevorderen, was omgeslagen in een nachtmerrie.

Veertig jaar al, sinds de oprichting in 1948, was de CIA bezeten van één gedachte: de organisatie moest de infiltratie van een Russische ‘mol’ zien te

voorkomen. Daartoe waren miljarden dollars besteed aan contraspionagemaatregelen. De levenswandel van alle vaste werknemers was meer dan eens gecheckt, ze hadden zich moeten onderwerpen aan tests met de leugendetector, ze waren ondervraagd en meer dan eens gescreend.

En met succes. Terwijl de Britten in het begin van de jaren vijftig waren opgeschrikt door het verraad van Philby, Burgess en MacLean, bleef de CIA zuiver. De affaire-Philby was blijven rommelen terwijl de ontslagen ex-SIS-medewerker een karig bestaan had weten op te bouwen in Beiroet, tot hij in 1963

ten slotte naar Moskou vertrok, maar de CIA was van smetten vrij gebleven.

Terwijl begin jaren zestig Frankrijk in rep en roer raakte vanwege de affaire-Georges Paques en Groot-Brittannië opnieuw, nu vanwege George Blake, bleef de CIA ongeïnfiltreerd. Gedurende al die tijd was hun afdeling contraspionage, het Office of Security, geleid door een opmerkelijk man, James Jesus Angleton, een eenzame, gesloten en bezeten figuur die er slechts voor leefde en ademde om de CIA te vrijwaren van Russische infiltratie.

Ten slotte werd Angleton het slachtoffer van zijn eigen diepgewortelde

wantrouwen. Hij begon te geloven dat er, ondanks al zijn inspanningen, werkelijk een Moskou-getrouwe mol binnen de CIA zat. In weerwil van alle proeven en al het screenen, raakte hij ervan overtuigd dat een verrader op de een of andere manier kans had gezien binnen te dringen. Hij redeneerde als volgt: als er geen mol is, zou er een horen te zijn. Dus is er waarschijnlijk een, en dus is er een. De jacht op de verdachte 'Sasja' kostte steeds meer tijd en inspanning.

De paranoïde Russische overloper Golytsin, die de KGB verantwoordelijk stelde voor alles op deze planeet wat niet deugt, was het met hem eens.

Dat klonk Angleton als muziek in de oren. De jacht op Sasja werd geïntensiveerd. Het gerucht ging dat zijn naam met een K begon. Functionarissen wier naam met een K begon, hadden geen leven meer. Een van hen nam verontwaardigd ontslag, anderen werden op straat gezet omdat ze hun onschuld niet konden bewijzen. Dit besluit getuigde wellicht van inzicht, maar was niet zo goed voor het moreel, dat verder achteruitging. De jacht werd nog tien jaar voortgezet, van 1964 tot 1974. Ten slotte had directeur William Colby er genoeg van. Hij wist Angleton ertoe te bewegen om met pensioen te gaan.

Het Office of Security ging in andere handen over. Een van de taken bleef om de CIA van Russische infiltratie te vrijwaren, maar de manier waarop dat gebeurde was minder fanatiek en minder agressief.

De ironie wilde dat de Britten, nadat ze zich hadden ontdaan van hun oudere generatie ideologische verraders, geen last meer hadden van spionageschandalen binnen hun geheime diensten. Toen leek er een kentering te komen. Amerika, sinds het eind van de jaren veertig vrij van verraders, werd er opeens door overspoeld. Het waren geen fanatieke ideologen, maar schurken die bereid waren hun land voor

geld te verraden: Boyce, Lee, Harper, Walker en ten slotte Howard, die voor de CIA werkte en Amerikaanse agenten die in hun geboorteland Rusland opereerden verraadde. Nadat hij was verklikt door Oertsjenko, voordat deze op bizarre wijze opnieuw overliep, had Howard aan arrestatie weten te ontsnappen door naar Moskou te verdwijnen. Howards verraad en het dubbele overlopen van Oertsjenko – beide affaires hadden zich het jaar daarvoor afgespeeld – waren voor de CIA diep beschamend geweest.

Dit alles was echter nog niets vergeleken met de eventuele gevolgen van Orlovs bewering. Als hij de waarheid

sprak, kon alleen de jacht op de dader al een scheuring in de organisatie veroorzaken. Als hij de waarheid sprak, zou het vaststellen van de schade jaren kosten, terwijl de herwaardering van duizenden agenten, codes, buitenlandse netwerken en overeenkomsten minstens tien jaar in beslag zou nemen en miljoenen zou kosten. De reputatie van de CIA zou nog lange tijd sterk aangetast blijven.

Terwijl hij de hele nacht lag te woelen was er één vraag die Roth niet losliet: naar wie moet ik in godsnaam toe? Vlak voor het licht werd nam hij een besluit. Hij stond op, kleepte zich aan en pakte wat

spullen in een weekendtas. Voordat hij vertrok, ging hij even bij Orlov kijken, die in diepe slaap verzonken lag.

‘Pas goed op hem,’ zei hij tegen Kroll. ‘Niemand mag binnenkomen, niemand mag weg. Die man is van onschatbare waarde geworden.’

Kroll begreep niet hoe dat kwam, maar hij knikte. Hij volgde bevelen op en zette daar nooit vraagtekens bij. Zoals een Engelse dichter al zei: zijn taak is het slechts te handelen en te sterven.

Roth reed naar Londen, meed de ambassade, ging naar zijn appartement en haalde een paspoort op dat niet op zijn eigen naam stond. Hij besprak een van de

laatste plaatsen in een Brits privétoestel naar Boston en stapte op het vliegveld van Logan over naar Washington National. Ondanks de vijf uur tijdwinst was het al schemerig toen hij in een gehuurde auto Georgetown binnenreed, parkeerde en K Street uitliep, tot dicht bij de campus van de universiteit.

Het huis dat hij zocht was een fraaie, uit rode baksteen opgetrokken villa, die zich slechts van andere in de buurt onderscheidde door de uitgebreide veiligheidssystemen die de straat en alle toegangswegen aftastten. Hij werd opgemerkt toen hij de weg overstak naar het bordes, en hij liet zijn CIA-pas zien.

Bij de deur vroeg hij de man te spreken voor wie hij kwam, kreeg te horen dat meneer zat te eten en of er een boodschap kon worden doorgegeven. Enkele minuten later werd hij binnengelaten in een bibliotheek met houten lambrisering, waar het rook naar in leer gebonden boeken en waar een vage sigarenlucht hing. Hij ging zitten en wachtte. Toen ging de deur open en kwam de directeur van de CIA binnen.

Hoewel het niet zijn gewoonte was jonge en betrekkelijk onbelangrijke CIA-werknemers thuis te ontvangen, behalve als hij hen had ontboden, ging hij in een leren clubfauteuil zitten, gebaarde Roth dat hij tegenover hem kon plaatsnemen en

vroeg rustig naar het doel van het bezoek. In voorzichtige bewoordingen vertelde Roth wat hij kwam doen.

De directeur was al over de zeventig, een ongewoon hoge leeftijd voor deze post, maar hij was dan ook een ongewoon man. In de Tweede Wereldoorlog had hij voor het Office of Strategic Services, de OSS, agenten in bezet Frankrijk en de Lage Landen gerekruteerd en opdrachten verstrekt. Na de oorlog, toen de OSS was opgeheven, was hij in het burgerleven teruggekeerd. Hij had een fabriekje van zijn vader overgenomen en dat uitgebouwd tot een groot concern. Toen de CIA werd opgericht, als voortzetting

van de OSS, had de eerste directeur, Allan Dulles, hem de kans geboden bij de organisatie te komen werken, maar hij had geweigerd.

Jaren later, toen hij een welgesteld man was en aanzienlijke bijdragen schonk aan de Republikeinse Partij, was zijn oog gevallen op een veelbelovende ex-acteur die zich kandidaat had gesteld voor het gouverneurschap van Californië. Toen Ronald Reagan het Witte Huis had veroverd, had hij zijn trouwe vriend gevraagd de leiding van de CIA op zich te nemen.

De directeur was katholiek, al heel lang weduwnaar en streng puriteins in zijn

opvattingen, en in de wandelgangen van Langley stond hij bekend als een ‘lastige ouwe kerel’. Hij beloonde talent en intelligentie, maar trouw was zijn ware hartstocht. Hij had meegemaakt dat goede vrienden in de martelkamers van de Gestapo waren beland doordat ze waren verraden, en verraad was dan ook iets wat hij nooit verdroeg, onder geen voorwaarde. Voor verraders koesterde hij niets dan een diepgewortelde walging. De directeur had met hen geen genade.

Terwijl hij in de gashaard tuurde, waarin op deze warme avond geen vuur brandde, luisterde hij aandachtig naar Roths relaas. Hij liet niet merken wat er

door hem heen ging, alleen spanden de spieren in zijn kwabbige kaken zich.

‘Ben je rechtstreeks hierheen gekomen?’ vroeg hij toen Roth was uitverteld. ‘Je hebt met niemand anders gesproken?’

Roth legde uit hoe hij zijn eigen land was binnengekomen, als een dief in de nacht, met een vals paspoort en via een grote omweg. De oude man knikte. Zo was hij zelf eens het door Hitler bezette Europa binnengeglijpt. Hij stond op om een glas cognac in te schenken uit de karaf die op een antiek tafeltje stond, en klopte Roth geruststellend op zijn schouder. ‘Goed gedaan, jongen,’ zei hij. Hij bood Roth ook een cognac aan, maar deze

schudde zijn hoofd. ‘Zeventien jaar, zeg je?’

‘Volgens Orlov. Al mijn meerderen, tot en met Frank Wright, zitten al zo lang bij de organisatie. Ik wist niet bij wie ik anders moest aankloppen.’

‘Nee, natuurlijk niet.’

De directeur ging weer zitten en raakte in gepeins verzonken. Roth stoorde hem niet.

‘Het moet het Office of Security zijn,’ zei de oude man ten slotte. ‘Maar niet het hoofd van die afdeling. Zijn loyaliteit is ongetwijfeld boven elke verdenking verheven, maar hij werkt al vijftwintig jaar voor ons. Ik zal hem met vakantie

sturen. Hij heeft een zeer intelligente jongeman als adjunct. Een jurist. Ik geloof dat die pas vijftien jaar bij ons is.'

De directeur liet een assistent komen en gaf hem opdracht enkele telefoontjes te plegen. Er werd bevestigd dat het plaatsvervangend hoofd van het Office of Security eenenveertig was en dat hij vijftien jaar geleden, na zijn rechtenstudie, bij de CIA was gekomen. Hij werd thuis gebeld en kreeg opdracht naar Georgetown te komen. Hij heette Max Kellogg.

'Het is maar goed dat hij nooit onder Angleton heeft gewerkt,' zei de directeur. 'Zijn naam begint met een K.'

Een zenuwachtige Max Kellogg, die niet wist wat hem boven het hoofd hing, arriveerde even na middernacht. Hij had net naar bed willen gaan toen hij werd gebeld en tot zijn verbazing de directeur zelf aan de lijn had.

‘Vertel jij het hem maar,’ zei de directeur tegen Roth, die zijn verhaal nog eens afstak. De joodse jurist nam alles in zich op zonder met zijn ogen te knipperen en zonder dat hem iets ontging. Hij stelde een paar vragen, maar maakte geen aantekeningen.

‘Waarom hebt u mij gebeld?’ vroeg hij ten slotte aan de directeur. ‘Harry zit hier in de stad.’

‘Jij bent pas vijftien jaar bij ons,’
antwoordde de directeur.

‘Aha.’

‘Ik heb besloten om Orlov – de
Minstreel, of hoe we hem ook noemen –
op Alconbury te laten,’ zei de directeur.
‘Daar is hij waarschijnlijk even veilig als
hier, of zelfs veiliger. Hou de Britten aan
het lijntje, Joe. Zeg maar dat de Minstreel
met allerlei informatie is gekomen die
alleen de VS aangaat. Zeg maar dat ze
weer bij hem mogen zodra wij alles
hebben nageetrokken.

‘Je vertrekt morgenochtend...’ – hij keek
op zijn horloge – ‘vanmorgen met een
speciale vlucht rechtstreeks naar

Alconbury. In dit stadium zijn alle middelen toegestaan. Er staat te veel op het spel. Orlov zal daar wel begrip voor hebben. Pak hem maar hard aan. Ik wil alles weten. Twee dingen wil ik direct horen: is het waar, en zo ja, wie is het dan?

Van nu af aan werk je voor mij, alleen voor mij. Je brengt rechtstreeks aan mij rapport uit. Beantwoord geen vragen van anderen. Verwijs iedereen maar naar mij. Hier behandel ik de zaak.'

In de ogen van de oude man was weer een strijdlustig lichtje gaan blinken.

Tijdens de vlucht van Andrews naar Alconbury probeerden Roth en Kellogg

aan boord van de Grumman nog wat te slapen. Toen ze aankwamen waren ze verfromfaaid en afgemat. De vlucht van het westen naar het oosten is altijd het ergst. Gelukkig hadden beide mannen geen alcohol gedronken, alleen water. Ze namen nauwelijks de tijd om zich op te frissen voordat ze naar de kamer van kolonel Orlov gingen. Toen ze binnenkwamen hoorde Roth de vertrouwde klanken van Art Garfunkel uit het cassettedeck komen.

Hoe toepasselijk, dacht Roth grimmig. We komen weer met je praten, maar deze keer nemen we geen genoegen met 'het geluid van de stilte'. Orlov was echter een

en al medewerking. Het was alsof hij zich erbij had neergelegd dat hij nu het laatste stukje van zijn kostbare ‘verzekering’ had prijsgegeven. De hele bruidsschat was nu aangeboden. De enige vraag was of de huwelijkskandidaten hem aanvaardden. ‘Ik heb geen idee hoe hij heet,’ zei hij in de kamer waar hij werd ondervraagd. Kellogg wilde geen gebruikmaken van de microfoons en bandrecorders. Hij had zijn eigen draagbare bandrecorder bij zich en maakte bovendien eigenhandig aantekeningen. Hij wilde niet dat er banden werden gekopieerd, noch dat er ander CIA-personeel bij het gesprek aanwezig was. De technici waren

weggestuurd. Kroll en twee anderen bewaakten de gang achter de nu geluiddicht gemaakte deur. De laatste taak van de technici was geweest om de kamer op afluisterapparatuur te onderzoeken en hem ‘schoon’ te verklaren. Het nieuwe regime wekte kennelijk hun verbazing.

‘Dat zweer ik. Hij stond alleen bekend als agent Sperwer en hij was rechtstreeks verantwoording schuldig aan generaal Drozdov.’

‘Waar en wanneer is hij gerekruteerd?’

‘Ik geloof in Vietnam, in 1968 of 1969.’

‘Gelóóf je dat?’

‘Nee, ik weet zeker dat het Vietnam

was. Ik zat bij de Planning en we voerden daar een grote operatie uit, voornamelijk in en rond Saigon. Plaatselijk geworven hulp bestond natuurlijk uit Vietnamezen, leden van de Vietcong, maar we hadden ook eigen mensen. Een van hen rapporteerde dat de Vietcong een Amerikaan bij hem had gebracht die ontevreden was. Onze plaatselijke resident pakte met hem aan en heeft hem bekeerd. Eind 1969 is generaal Drozdov zelf naar Tokio gegaan om met de Amerikaan te praten. Toen heeft hij de codenaam Sperwer gekregen.'

‘Hoe weet je dat allemaal?’

‘Er was van alles te regelen, er moesten

verbindingen worden gelegd en geld moest worden overgemaakt. Dat gebeurde onder mijn leiding.'

Het verhoor duurde een week. Orlov kon zich de banken waar al die jaren geld naar was overgemaakt nog herinneren, en de maanden (en soms de dagen) waarop deze overschrijvingen hadden plaatsgevonden. De bedragen werden hoger naarmate de jaren verstreken, waarschijnlijk op grond van promotie en beter werk.

'Toen ik werd overgeplaatst naar het Directoraat Illegalen en rechtstreeks onder Drozdov werkte, hield ik bemoeienis met de zaak- Sperwer. Maar die beperkte zich

niet meer tot bankoverschrijvingen. Mijn activiteit lag meer op het operationele vlak. Als Sperwer een agent aanbracht die tegen ons werkte, stelde ik het betreffende departement op de hoogte, gewoonlijk de afdeling Uitvoerende Actie, die de zogenaamde “foute zaken” afhandelde. Zij liquideerden de vijandige agent als hij zich buiten ons territorium bevond, of arresteerden hem als hij in het land was. Op die manier hebben we vier Cubanen die tegen Castro waren gepakt.’

Max Kellogg schreef alles op en ’s avonds draaide hij zijn banden af. ‘Er is maar één loopbaan die bij al deze beweringen past,’ zei hij ten slotte tegen

Roth. 'Ik weet niet van wie, maar dat zal de administratie uitwijzen. Het is nu alleen nog maar een kwestie van kruischecken. Uren en nog eens uren kruischecken. Dat kan ik alleen in Washington doen, in het centraal archief. Ik moet naar huis.'

Hij vloog de volgende dag terug, praatte vijf uur lang met de directeur in diens villa in Georgetown, waarna hij zich in het archief opsloot. Hij had carte blanche gekregen van de directeur zelf. Niemand zou Kellogg ook maar een strobreed in de weg leggen. Ondanks de geheimhouding doken er in Langley geruchten op. Er was iets aan de hand. Er was paniek

uitgebroken en die had iets te maken met de interne veiligheid. Het moreel kalfde af. Dit soort zaken kan nooit echt geheim blijven.

In Golders Hill in Noord-Londen ligt een klein park, aan de rand van de veel uitgestrektere Hampstead Heath, waar een menagerie van herten, geiten, eenden en andere vogels huist. Op de dag dat Max Kellogg terugvloog naar Washington had McCready daar een ontmoeting met Souvenir.

‘Het gaat niet zo goed op de ambassade,’ vertelde Souvenir. ‘De man van de K-lijn vraagt in opdracht van Moskou naar dossiers van jaren geleden.

Volgens mij is er een veiligheidsonderzoek begonnen, waarschijnlijk naar al onze ambassades in West-Europa. Vroeg of laat zal het onderzoek zich op de ambassade in Londen concentreren.'

'Kunnen we iets voor je doen?'

'Misschien.'

'Zeg het maar,' zei McCready.

'Het zou gunstig zijn als ik ze iets kon vertellen waar ze echt iets aan hebben. Goed nieuws over Orlov, bijvoorbeeld.'

Als een overloper-ter-plekke zich bij de tegenstander heeft gemeld, zou het argwaan wekken als hij in de loop van vele jaren nooit met informatie kwam. Het is dus gewoonte dat zijn nieuwe bazen hem

echte gegevens verschaffen die hij naar huis kan sturen om te bewijzen dat hij een brave jongen is.

Souvenir had alle echte sovjetagenten in Groot-Brittannië die hij kende, de meesten dus, al aan McCready doorgegeven. De Britten hadden hen natuurlijk niet allemaal opgepakt, want dat zou het spel hebben verraden. Sommigen waren overgeplaatst naar een post waar ze geen geheim materiaal meer onder ogen kregen, niet opvallend, maar stap voor stap, als onderdeel van een 'administratieve' reorganisatie. Sommigen waren gepromoveerd, maar dan zodanig dat ze geen geheime zaken meer te

behandelen kregen. Sommigen kregen alleen ‘bewerkt’ materiaal onder ogen, dat meer kwaad dan goed zou doen.

Souvenir had zelfs een paar nieuwe agenten mogen ‘rekruteren’, om Moskou te bewijzen dat het de moeite loonde hem aan te houden. Eén van hen was administratief medewerker bij het Centraal Archief van de SIS, een man die Groot-Brittannië trouw was, maar die doorgaf wat hem werd opgedragen. Moskou was opgetogen over de werving van agent Wolverine. Er was afgesproken dat Wolverine over twee dagen een kopie van een memorandum in het handschrift van Denis Gaunt zou doorgeven aan

Souvenir. Er zou in staan dat Orlov nu op Alconbury werd vastgehouden, waar de Amerikanen, net als de Britten, alles wat hij zei voor zoete koek aannamen.

‘Hoe gaat het met Orlov?’ informeerde Souvenir.

‘We horen niets meer,’ zei McCready. ‘Ik heb een halve dag met hem kunnen praten, maar ik ben niets wijzer geworden. Ik denk dat ik Joe Roth, daarginds en in Londen, aan het twijfelen heb gebracht. Hij is weer naar Alconbury gegaan, heeft nog eens met Orlov gepraat en is toen plotseling in allerijl naar de States vertrokken, op een paspoort met een andere naam. Hij dacht dat we hem niet

in de gaten hadden. Hij leek ontzettende haast te hebben. Hij is nog niet teruggekomen, tenminste, niet via de normale luchthavens. Misschien is hij met een militair toestel rechtstreeks naar Alconbury gegaan.'

Souvenir, die de eenden brood had staan voeren, draaide zich naar McCready om.

'Hebben ze sindsdien contact met je opgenomen? Hebben ze je uitgenodigd om je gesprek voort te zetten?'

'Nee. Het is nu een week geleden. Doodse stilte.'

'Dan heeft hij de Grote Leugen gedebiteerd, de leugen waarvoor hij is

gekomen. Daarom houdt de CIA er zich intern mee bezig.’

‘Heb je enig idee wat het kan zijn?’

Souvenir zuchtte.

‘Als ik generaal Drozdov was, zou ik denken als een KGB’er. Er zijn twee dingen waar de KGB al heel lang op aast. Om te beginnen willen ze dat er een heftige strijd ontbrandt tussen de CIA en de SIS. Zitten ze jou al dwars?’ ‘

Nee, ze zijn uiterst beleefd. Maar ze laten niets los.’

‘Dan is er nog een mogelijkheid. Hun andere droom is om de CIA van binnenuit te gronde te richten. Door het moreel te breken. Door de ene collega tegen de

andere op te zetten. Orlov beschuldigt iemand binnen de CIA ervan een KGB-agent te zijn. Dat is een beschuldiging met verstrekende gevolgen. Ik heb je gewaarschuwd: Potemkin is een langetermijnkwestie.'

'Als zij het ons niet vertellen, hoe komen wij er dan achter wie het is?'

Souvenir wandelde langzaam terug naar zijn auto. Hij draaide zich om en riep over zijn schouder: 'Let op de man die door de CIA opeens met de nek wordt aangekeken. Dát is hem, en hij zal onschuldig zijn.'

Edwards was verbijsterd.

'Moskou laten weten dat Orlov nu in

Alconbury zit? Als Langley daar ooit achter komt, is het oorlog. Waarom zouden we dat in hemelsnaam doen?’

‘Als test. Ik geloof wat Souvenir zegt. Hij is mijn vriend. Ik vertrouw hem. Volgens mij is Orlov een bedrieger. Als Moskou niet reageert en Orlov niet bedreigt, dan is het bewijs geleverd. Zelfs de Amerikanen zullen dat geloven. Ze zullen natuurlijk wel boos zijn, maar ze zullen de logica ervan inzien.’

‘En als ze Orlov toevallig wel aanvallen en doden? Ga jij het dan aan Calvin Bailey vertellen?’

‘Dat doen ze niet,’ zei McCready. ‘Zo zeker als de nacht op de dag volgt. Nee,

dat doen ze niet.'

'O ja, voor ik het vergeet, hij komt hier vakantie houden.'

'Wie?'

'Calvin. Met vrouw en dochter. Er ligt een dossier op je bureau. Ik zou graag zien dat de Firma hem gastvrij ontvangt. Een paar diners met mensen die hij graag wil ontmoeten. Hij heeft zich door de jaren heen een goed vriend van Groot-Brittannië getoond. Dat is het minste wat we kunnen doen.'

Mistroostig liep McCready de trap af en keek het dossier in. Denis Gaunt zat tegenover hem.

'Hij is dol op opera,' las McCready op

uit het dossier. ‘We kunnen vast wel kaartjes voor hem versieren voor Covent Garden en Glyndebourne of zoiets.’

‘Jezusmina, ik kan niet eens aan kaartjes voor Glyndebourne komen,’ zei Gaunt afgunstig. ‘Er is een wachtlijst van zeven jaar.’

Het schitterende landhuis in het hartje van Sussex, gelegen te midden van glooiende gazons, bevat een van Englands beste operazalen. Voor operaliefhebbers is en blijft Glyndebourne op zomeravonden zeer populair.

‘Hou je van opera?’ vroeg McCready.

‘Nou en of.’

‘Mooi zo. Dan mag je Calvin en zijn

vrouw bemoederen als ze hier zijn. Zorg voor kaartjes voor Covent Garden en Glyndebourne. Gebruik Timothy's naam. Sta op je strepen, zorg dat het voor elkaar komt. Dit ellendige werk moet toch enige compensatie hebben, al lijkt het er wat mij betreft verdomd weinig op.'

Hij ging lunchen. Gaunt pakte het dossier.

'Wanneer komt hij?' vroeg hij.

'Over een week,' riep McCready vanuit de deuropening. 'Bel hem op. Vertel hem wat je van plan bent. Vraag welke opera's hij het mooist vindt. Als we het doen, doen we het goed.'

Max Kellogg verschanste zich in het

archieff en bivakkeerde daar tien dagen. In Alexandria kreeg zijn vrouw te horen dat hij de stad uit was en dat geloofde ze. Kellogg liet af en toe wat te eten brengen, maar hield zich voornamelijk in leven op een dieet van koffie en te veel filtersigaretten. Twee archivariissen fungeerden als zijn persoonlijke assistenten. Zij hadden geen idee waar zijn onderzoek over ging, maar droegen eenvoudigweg de dossiers aan die hij wilde hebben, het ene na het andere. Foto's werden opgedoken uit mappen die al heel lang lagen te verstoffen omdat ze van weinig belang waren. Net als alle geheime diensten gooide de CIA nooit

iets weg, hoe duister of gedateerd het ook was. Je wist maar nooit of dat kleine detail, dat krantenknipseltje of die foto misschien nog eens van pas kwam. Veel van dat soort dingen kwamen nu van pas.

Halverwege zijn onderzoek werden twee agenten naar Europa gezonden. De ene bracht een bezoek aan Wenen en Frankfurt, de andere aan Stockholm en Helsinki. Ieder werkte volgens zijn identiteitskaart voor de Drug Enforcement Administration en had een persoonlijke brief van de Amerikaanse minister van Financiën bij zich waarin de bankinstellingen om medewerking werd verzocht. Ontsteld bij de gedachte dat ze

werden gebruikt om druggeld wit te wassen opende een grote bank in elk van de genoemde steden na overleg op directieniveau de dossiers. Kassiers werden ontboden en kregen een foto voorgelegd. Data en bankrekeningnummer werden erbij genoemd. Eén kassier kon zich niets herinneren, de andere drie knikten bevestigend. De agenten ontvingen fotokopieën van rekeningafschriften, van bedragen die waren gestort en van overschrijvingen die waren gedaan. Ze namen voorbeelden mee van handtekeningen op vele namen, die in Langley aan een grafologisch onderzoek zouden worden onderworpen. Toen ze

hadden waarvoor ze waren gekomen keerden ze terug naar Washington en deponeerden hun schatten op het bureau van Max Kellogg.

Van de oorspronkelijke groep van ruim twintig CIA-medewerkers die in de betreffende jaren in Vietnam hadden gediend – en Kellogg had de periode die Orlov had genoemd aan begin en eind met twee jaar verlengd – vielen de eerste twaalf bijna meteen af. Een voor een verdwenen de anderen van de lijst.

Ze bevonden zich óf niet op het goede moment in de goede stad, óf ze hadden een bepaald stukje informatie niet kunnen onthullen omdat ze er nooit van op de

hoogte waren geweest, óf ze konden een bepaalde ontmoeting nooit hebben gehad omdat ze aan de andere kant van de wereld zaten. Behalve één.

Voordat de agenten uit Europa terugkwamen, wist Kellogg al dat hij gevonden had wie hij zocht. Het bewijs van de banken bevestigde dit alleen maar. Toen hij klaar was en alles had vergaard, ging hij weer naar de directeur in Georgetown.

Drie dagen daarvoor vloog Calvin Bailey met zijn vrouw en zijn dochter Clara van Washington naar Londen. Bailey had een zwak voor Londen. Je zou hem een enthousiast anglofiel kunnen

noemen. Vooral de geschiedenis boeide hem mateloos.

Hij bezocht graag de oude kastelen en statige landhuizen die in een voorbije tijd waren gebouwd, dwaalde graag door de koele kloostergangen van oude abdijen en de centra van de wetenschap. Hij installeerde zich in de wijk Mayfair, in een appartement waar vips van de CIA gebruik van konden maken, huurde een auto en ging naar Oxford. Hij meed de snelweg, koos voor de kronkelende landweggetjes en lunchte in de zon bij The Bull in Bisham, waar de eikenhouten balken dateerden uit de tijd van voor de geboorte van koningin Elizabeth I.

De tweede avond ging Joe Roth bij hem langs om iets te drinken. Hij maakte kennis met de opmerkelijk gewone mevrouw Bailey en Clara, een stuntelig kind van acht met steil rood haar dat ze in vlechten droeg, een brilletje en vooruitstekende tanden. Hij had het gezin Bailey nog niet eerder meegemaakt; zijn baas was niet het soort man dat je associeert met verhaaltjes-voor-het-slapen-gaan en barbecues in de tuin. Het leek echter wel of Calvin Bailey wat minder afstandelijk deed, maar of dat nu kwam door een lange vakantie met bezoeken aan de opera's, concerten en musea die hij zo bewonderde, of door het

voorzicht op promotie, kon Roth niet uitmaken.

Met zijn negenendertig jaar was hij nog jong genoeg om een ander in vertrouwen te willen nemen. Hij had Bailey graag verteld over Orlovs onthulling die als een bom was ingeslagen, maar de directeur was onvermurwbaar geweest. Niemand mocht het weten, zelfs niet Calvin Bailey, hoofd van Speciale Operaties, een loyale en betrouwbare medewerker met een lange, voortreffelijke staat van dienst. Nog niet. Wanneer Orlovs beschuldiging hetzij vals was gebleken, hetzij met concreet bewijs was gestaafd, dan pas zou de directeur persoonlijk de hoogste leiding

van de CIA op de hoogte stellen. Tot dat moment: geen woord. Vragen werden misschien gesteld, maar bleven onbeantwoord, en ongevraagd werd al helemaal niets verteld. En dus loog Joe Roth.

Hij vertelde Bailey dat de ondervraging van Orlov goed verliep, maar wat langzamer dan eerst. De gegevens die Orlov zich het best kon herinneren waren immers al onthuld. Nu was het zaak steeds kleinere details uit zijn geheugen op te diepen. Hij werkte goed mee en de Britten waren zeer tevreden over hem. Terreinen die al aan bod waren gekomen werden steeds opnieuw doorgenomen. Dat

kostte tijd, maar elke keer dat een bepaald onderdeel weer aan de orde werd gesteld, kwamen er nieuwe bijzonderheden aan het licht – waardevolle kleinigheden.

Terwijl Roth iets zat te drinken stond Sam McCready onverwacht voor de deur. Hij was in gezelschap van Denis Gaunt en er werd over en weer kennisgemaakt. Roth kon niet anders dan bewondering koesteren voor zijn Britse collega.

McCready's optreden was vlekkeloos. Hij feliciteerde Bailey met het opmerkelijke succes met Orlov en kwam met een 'programma' dat de SIS had opgesteld om Baileys bezoek aan Groot-Brittannië te veraangenamen.

Bailey was dolblij met de kaartjes voor de opera's in Covent Garden en Glyndebourne. Die zouden het hoogtepunt vormen van hun twaalf dagen durende verblijf in Londen.

‘En dan gaan jullie weer terug naar de States?’ vroeg McCready.

‘Nee. Eerst brengen we nog een bliksembezoek aan Parijs, Salzburg en Wenen, daarna gaan we naar huis,’ antwoordde Bailey. McCready knikte. De opera's in Salzburg en Wenen behoorden tot het beste wat die kunstvorm op de wereld te bieden had.

Het werd nog een heel gezellige avond. De mollige mevrouw Bailey sleepte de

drankjes aan en Clara kwam nog even welterusten zeggen. De drie bezoekers vertrokken even na negen uur.

Buiten vroeg McCready zachtjes aan Roth: ‘Hoe gaat het met het onderzoek, Joe?’

‘Er klopt geen bal van wat je beweert,’ antwoordde Roth.

‘Wees voorzichtig,’ zei McCready, ‘want je wordt om de tuin geleid. Hij neemt je bij de neus.’

‘En wij geloven hetzelfde van jou, Sam.’

‘Wie heeft hij als schuldige aangewezen, Joe?’

‘Hou toch op,’ snauwde Roth. ‘Van nu af aan is de Minstreel alleen nog van ons.’

Jullie hebben niets meer met hem te maken.'

Hij draaide zich om en liep snel weg in de richting van Grosvenor Square.

Twee avonden daarna zat Max Kellogg met alle dossiers, aantekeningen, kopieën van bankoverschrijvingen en foto's bij de directeur in diens bibliotheek. Hij was aan het woord.

Hij was doodmoe, uitgeput na het volbrengen van een taak waarvoor normaal een heel team dubbel zo lang nodig had gehad. Donkere kringen tekenden zich af onder zijn ogen.

De directeur zat tegenover hem aan de oude kloostertafel die hij tussen hen in

had laten zetten om alle paperassen op te leggen. De oude man zat diep weggedoken in zijn velours huisjasje; de lamp scheen op zijn kale, rimpelige hoofd. Zijn oude, reptielachtige ogen sloegen Kellogg van onder zijn wenkbrauwen gade en gleden over de documenten die hem werden voorgehouden.

‘Er is dus geen twijfel mogelijk?’ vroeg hij toen Kellogg eindelijk was uitgesproken.

Kellogg schudde zijn hoofd.

‘De Minstreel heeft op zevenentwintig punten het bewijs aangevoerd. Zesentwintig ervan kloppen.’

‘Zijn het aanwijzingen, indirecte

bewijzen?’

‘Dat is onvermijdelijk. Behalve de verklaring van de drie kassiers. Die hebben hem met zekerheid herkend, van foto’s uiteraard.’

‘Kan iemand op grond van zulke bewijzen worden veroordeeld?’

‘Ja zeker. Dit soort bewijsmateriaal kent vele precedentes en het is uitgebreid gedocumenteerd. Je hebt niet altijd een lijk nodig om iemand voor moord te veroordelen.’

‘Een bekentenis is ook niet noodzakelijk?’

‘Strikt genomen niet. Die zal bijna zeker uitblijven. Het gaat om een sluwe,

doortrapte, keiharde en zeer ervaren agent.'

De directeur zuchtte.

'Ga naar huis, Max. Ga naar je vrouw toe. Laat niets los. Als ik je weer nodig heb, hoor je het wel. Je mag pas terug naar kantoor als ik je een seintje geef. Ga er even tussenuit. Neem rust.'

Hij gebaarde naar de deur. Max Kellogg stond op en vertrok. De oude man liet een assistent bij zich komen en gaf een gecodeerd telegram op dat onder de grootste geheimhouding naar Joe Roth in Londen moest worden verzonden. Er stond eenvoudigweg in: 'Kom onmiddellijk terug. Zelfde route. Weer bij

mij thuis.' Het was ondertekend met het codewoord waaruit Roth kon opmaken dat het telegram rechtstreeks van de directeur afkomstig was.

Die zomeravond verdiepten zich de schaduwen over Georgetown, evenals de schaduwen in de gedachten van de oude man. De directeur zat alleen en dacht aan vroeger, aan vrienden en collega's, veelbelovende jonge mannen en vrouwen die hij achter de Atlantik-Wall had gestuurd en die door toedoen van een verklikker, een verrader, tijdens verhoren waren bezweken. In die dagen waren er geen uitvluchten, geen figuren zoals Max Kellogg die bewijzen zochten en

overtuigende argumenten op tafel legden. En in die dagen kende men geen genade – met een verklikker zeker niet. Hij staaarde naar de foto die voor hem lag.

‘Rotzak,’ zei hij zachtjes. ‘Vuile, doortrapte verrader die je bent.’

De volgende dag kwam een bode het kantoor van Sam McCready in Century House binnen en legde een envelop van de codeerafdeling op zijn bureau.

McCready was druk bezig en gebaarde naar Denis Gaunt dat hij hem moest openmaken. Gaunt las het bericht, floot zachtjes en gaf het aan McCready. Het was een verzoek van de CIA in Langley. Tijdens zijn vakantie in Europa mocht

Calvin Bailey geen informatie met een hoge veiligheidskwalificatie onder ogen krijgen.

‘Orlov?’ vroeg Gaunt.

‘Volgens mij wel,’ zei McCready. ‘Wel verdomme, hoe kan ik ze overtuigen?’

Hij nam een besluit. Door middel van een boodschap die op een afgesproken, geheime plaats werd gedeponneerd, vroeg hij Souvenir zo spoedig mogelijk te spreken.

Tijdens de lunchpauze las hij in de gegevens van een onderafdeling van SIS die surveillances uitvoerde op de luchthavens, dat Joe Roth weer uit Londen naar Boston was vertrokken, weer

op hetzelfde valse paspoort.

Diezelfde avond nog zat Joe Roth, die met de oversteek vijf uur had gewonnen, in de villa van de directeur aan de kloostertafel. De directeur zat tegenover hem, Max Kellogg rechts van hem. De oude man keek somber, Kellogg alleen maar zenuwachtig. Thuis in Alexandria had hij tussen zijn aankomst daar en het telefonisch bevel om naar Georgetown terug te komen, bijna vierentwintig uur achter elkaar geslapen. Hij had al zijn documenten bij de directeur achtergelaten en nu lagen ze weer voor hem.

‘Begin nog maar eens, Max. Bij het begin. Precies zoals je het mij hebt

verteld.’

Kellogg wierp een blik op Roth, duwde zijn bril hoger op zijn neus en pakte een vel papier van de stapel.

‘In mei 1967 is Calvin Bailey als jong officier, een G-12, naar Vietnam gestuurd. Hier heb je de benoeming. Hij werd toegevoegd, zoals je ziet, aan Programma Phoenix. Daar heb je zeker wel eens van gehoord, Joe?’ Roth knikte. Toen de oorlog in Vietnam op zijn hoogtepunt was, hadden de Amerikanen een operatie opgezet die een tegenwicht moest vormen tegen de grote invloed die de Vietcong op de plaatselijke bevolking uitoefende door hun selectieve en

sadistische moordpartijen in het openbaar. Het idee was terreur met terreur te bestrijden, de activisten van de Vietcong te identificeren en uit de weg te ruimen. Dat was Programma Phoenix. Hoeveel verdachte Vietcongliden er precies zonder enig bewijs of enige vorm van proces naar hun Schepper zijn gestuurd is nooit vastgesteld. Sommigen schatten het aantal op 20.000. De CIA houdt het op 8.000.

Hoeveel verdachten werkelijk tot de Vietcong behoorden, blijft een nog groter raadsel, want de Vietnamezen begonnen al gauw iedereen tegen wie ze iets hadden aan te geven. Mensen werden verklikt op grond van familievetes, clanoorlogen,

twisten over stukken grond en zelfs over openstaande schulden die nooit betaald hoefden te worden als de crediteur dood was.

Gewoonlijk werd de verraden man of vrouw naar de Vietnamese geheime politie of het leger gebracht. De verhoren die ze ondergingen en de manier waarop ze aan hun eind kwamen, waren zelfs naar oosterse maatstaven ingenieus.

‘Er waren jonge Amerikanen, kersvers uit de States, die daarginds dingen hebben gezien die geen mens ooit zou moeten aanschouwen. Sommigen zijn weggelopen, sommigen hadden professionele hulp nodig. Een van hen

bekeerde zich, in gedachten, tot de filosofie van de mannen tegen wie hij had moeten vechten. Die man was Calvin Bailey, precies zoals George Blake in Korea op andere gedachten kwam. We hebben er geen bewijs voor, want het heeft zich immers in iemands hoofd afgespeeld, maar de aanwijzingen die volgen maken de veronderstelling volledig aanvaardbaar.

In maart 1968 volgde de gebeurtenis die volgens ons tot een climax leidde. Bailey was vier uur na de massale slachting in het dorp My Lai ter plaatse. My Lai – weet je nog wel?’

Roth knikte weer. Dat was allemaal

onderdeel van de geschiedenis. En hij kende zijn moderne geschiedenis. Op 16 maart 1968 kwam een Amerikaanse infanteriecompagnie door een dorpje dat My Lai heette, waar zich, zo vermoedden ze, leden van de Vietcong of hun sympathisanten schuilhielden. Waarom de zaak precies uit de hand is gelopen en hoe het kwam dat ze buiten zinnen raakten, is later niet geheel bevredigend vastgesteld. Toen ze geen antwoord op hun vragen kregen, openden ze het vuur, en toen het vuren eenmaal was begonnen hield het pas op toen er minstens 450 ongewapende burgers – mannen, vrouwen en kinderen – aan flarden geschoten waren. Het duurde

anderhalf jaar voordat het nieuws in Amerika bekend werd en bijna op de dag af drie jaar voordat luitenant William Calley door een krijgsraad werd veroordeeld. Maar Calvin Bailey was vier uur na de schietpartij ter plekke geweest, en hij had alles gezien.

‘Hier is het rapport dat hij toentertijd heeft opgemaakt,’ zei Kellogg. Hij reikte Roth enkele velletjes papier aan. ‘In zijn eigen handschrift. Zoals je ziet is het geschreven door een diep geschokt man. Helaas ziet het er naar uit dat Bailey door deze ervaring sympathisant van de communisten is geworden.

Een halfjaar later meldde Bailey dat hij

twee Vietnamese neven, Nguyen Van Troc en Vo Nguyen Can, had gerekruteerd, en dat hij ze had geïnfiltrerd in de inlichtingendienst van de Vietcong. Het was een meesterlijke zet, de eerste van vele. Volgens Bailey hebben die twee mannen twee jaar voor hem gewerkt. Volgens Orlov was het andersom. Bailey werkte voor hen. Kijk hier maar eens naar.'

Hij gaf Roth twee foto's. Op de ene stonden twee jonge Vietnamese mannen; de achtergrond werd gevormd door het oerwoud. De ene had een kruis over zijn gezicht, wat betekende dat hij dood was. De andere foto, veel later genomen op een

veranda met rotanstoelen, toonde een groepje Vietnamese officieren die er hun gemak van namen en thee geserveerd kregen. De steward keek glimlachend in de camera. ‘De man die de thee rondbrengt is als bootvluchteling in een kamp in Hongkong terechtgekomen. Die foto was zijn dierbaarste bezit, maar de Britten waren geïnteresseerd in het groepje officieren en hebben hem afgepakt. Kijk eens naar de man links van de steward.’

Roth keek. Het was Nguyen Van Troc, maar dan tien jaar ouder. Aan zijn epauletten te zien was hij een hoge officier.

‘Hij is nu plaatsvervangend directeur van de Vietnamese contraspionage,’ zei Kellogg. ‘Dat verhaal klopt dus. Vervolgens beweert de Minstreel dat Bailey in Saigon al bij de KGB terecht is gekomen. De Minstreel noemde een inmiddels overleden Zweedse zakenman, die in 1970 de KGB-resident in Saigon zou zijn geweest. We weten sinds 1980 dat de zakenman niet was voor wie hij zich uitgaf, en de Zweedse contraspionage had zijn verhaal allang doorgeprikt. Hij was helemaal geen Zweed, dus waarschijnlijk kwam hij uit Moskou. Bailey kon hem ontmoeten wanneer hij maar wilde.

Dan volgt Tokio. De Minstreel zegt dat Drozdov daar in hetzelfde jaar, 1970, is geweest en dat hij Bailey onder zijn hoede heeft genomen en hem de naam Sperwer heeft gegeven. We kunnen niet bewijzen dat Drozdov daar is geweest, maar de data die de Minstreel opgaf, klopten als een bus. Bovendien was Bailey op die data inderdaad in Tokio. Hier zijn de papieren van Air America, de luchtvaartmaatschappij van de CIA. Alles klopt. Hij is in 1971 teruggegaan naar Amerika, als overtuigd KGB-agent.'

Daarna had Calvin Bailey twee posten in Midden- en Zuid-Amerika bekleed, plus drie in Europa, een continent dat hij

in de loop van zijn carrière vele malen bezocht voor korte inspectiebezoeken aan de buitenstations.

‘Schenk jezelf iets in, Joe,’ bromde de directeur. ‘Het ergste komt nog.’

‘De Minstreel heeft vier banken genoemd waarop door zijn departement in Moskou geld voor de verrader is gestort. Zelfs de data van de overmakingen waren correct. Hier zijn de vier rekeningen, één bij elke bank die de Minstreel heeft opgesomd. In Frankfurt, Helsinki, Stockholm en Wenen. Hier zijn de boekingen, grote sommen, in contanten. Alle betalingen werden gedaan binnen een maand nadat de rekening was geopend.

Vier kassiers kregen een foto voorgelegd; drie hebben de man op de foto geïdentificeerd als degene die de rekeningen heeft geopend. Deze foto.'

Kellogg schoof Roth een foto van Calvin Bailey toe. Roth staarde naar het gezicht alsof het het gezicht van een vreemdeling was. Hij kon het niet geloven. Hij had samen met die man gegeten en een glas gedronken, hij had kennisgemaakt met zijn gezin. Het gezicht op de foto staarde onaangedaan terug.

'De Minstreel heeft ons vijf gegevens verstrekt die bij de KGB bekend waren, die daar nooit bekend hadden mogen zijn. Plus het tijdstip waarop die informatie is

binnengekomen. Calvin Bailey en slechts enkele anderen waren met die gegevens bekend.

Zelfs Baileys successen, de meesterzetter waarmee hij promotie heeft gemaakt, zijn hem door Moskou aangereikt. Het ging om echte informatie die de KGB opofferde om de status van hun agent hier te verhogen. De Minstreel heeft vier geslaagde operaties onder Baileys leiding genoemd. En alles klopt, behalve dan dat hij beweert dat die acties alleen konden worden uitgevoerd omdat Moskou ze goedkeurde, en ik vrees dat hij gelijk heeft, Joe.

Alles bij elkaar zijn dat vierentwintig

punten die we uit Orlov hebben losgekregen, en eenentwintig daarvan kloppen. Dan blijven er nog drie punten over, van veel recenter datum. Joe, toen Orlov je die dag in Londen opbelde, welke naam gebruikte hij toen?’

‘Hayes,’ antwoordde Roth.

‘Je naam als agent. Hoe kon hij die weten?’

Roth haalde zijn schouders op.

‘Tot slot komen we bij de twee recente moorden op de agenten die Orlov ons heeft aangewezen. Bailey heeft tegen je gezegd dat hij alles wat Orlov losliet als eerste onder ogen wilde hebben en dat de gegevens per koerier moesten worden

gebracht, nietwaar?’

‘Ja. Maar dat is normaal. Het was een project van Speciale Operaties, dus het zat er dik in dat het belangrijk materiaal was. Hij wilde het eerst bekijken.’

‘Toen Orlov die Brit, Milton-Rice, verlinkte, was Bailey de eerste die het hoorde?’ Roth knikte.

‘En de Britten pas drie dagen later?’

‘Ja.’

‘Milton-Rice was dood voordat de Britten hem konden oppakken. Met Remyants ging het precies zo. Het spijt me, Joe. Er is geen speld tussen te krijgen. Het bewijs is overweldigend.’

Kellogg sloeg zijn laatste dossier dicht,

terwijl Roth bleef zitten staren naar het materiaal dat voor hem lag: de foto's, de bankafschriften, de vliegtickets, de reispapieren. Het was als een legpuzzel die helemaal af was en waaraan geen stukje ontbrak. Zelfs het motief, die afgrijselijke ervaringen in Vietnam, paste in het verhaal.

Kellogg werd naar huis gestuurd. De directeur keek Roth over de tafel heen aan.

‘Wat vind je ervan, Joe?’

‘Weet u dat de Britten denken dat de Minstreel een bedrieger is?’ zei Roth. ‘De eerste keer dat ik hier was, vertelde ik al wat het Londense standpunt was.’

De directeur wuifde zijn woorden met

een geïrriteerd handgebaar weg.

‘Bewijzen, Joe. Je hebt ze om concrete bewijzen gevraagd. Hebben ze je die gegeven?’ Roth schudde van nee.

‘Hebben ze gezegd dat ze een hooggeplaatste contactman in Moskou hebben die de Minstreel heeft verraden?’

‘Nee. Sam McCready ontkende dat.’

‘Ze kletsen dus uit hun nek,’ zei de directeur. ‘Ze hebben geen bewijs, Joe. Ze zijn domweg jaloers omdat zij de Minstreel niet voor zich alleen hebben. Dit is het bewijs, Joe. Stapels.’

Roth staaarde zwijgend naar de papieren. De wetenschap dat hij nauw had samengewerkt met een man die

stelselmatig en met voorbedachten rade al jarenlang zijn land bedroog, gaf hem het gevoel alsof er een gat in zijn lijf was geschoten. Hij was misselijk.

‘Wat moet ik doen?’ vroeg hij rustig.

De directeur stond op en begon door zijn stijlvol ingerichte bibliotheek te ijsberen.

‘Ik ben de directeur van de Central Intelligence Agency. Benoemd door de president zelf. Als zodanig heb ik tot taak dit land naar beste kunnen te beschermen. Tegen alle vijanden. Sommigen binnen onze grenzen, sommigen erbuiten. Ik kan en zal niet naar de president gaan om hem te vertellen dat we wéér met een groot

schandaal zitten, waarbij vergeleken alle voorgaande gevallen van verraad, zelfs dat van Benedict Arnold, in het niet zinken. Zeker niet na die recente schendingen van het beveiligingssysteem.

Ik ben niet van plan hem bloot te stellen aan de agressie van de pers en de hoon van het buitenland. Een arrestatie en een proces zijn uitgesloten, Joe. Het proces is hier gevoerd, het oordeel staat vast en het vonnis moet door mij worden geveld. God sta me bij.'

'Wat moet ik doen?' herhaalde Roth.

'Als het nodig is, Joe, kan ik mezelf dwingen me geen zorgen te maken over het geschonden vertrouwen, de verraden

geheimen, het gehavende moreel, de meedogenloze pers en de gnuivende buitenlanders. Maar zelfs met de beste wil van de wereld kan ik de beelden niet van me afzetten van de agenten die zijn omgekomen, de weduwen en de wezen. Voor de verrader bestaat maar één straf, Joe.

Hij mag hier nooit, maar dan ook nooit terugkeren. Hij zal deze grond nooit meer met zijn voeten bezoedelen. Hij wordt veroordeeld tot het diepste duister. Jij gaat terug naar Engeland en voordat hij naar Wenen en vandaaruit naar Hongarije kan ontsnappen – wat hij sinds de Minstreel is overgelopen vast en zeker al aan het

voorbereiden is – moet jij doen wat moet gebeuren.’

‘Ik weet niet of ik dat wel kan.’

De directeur boog zich over de tafel heen en tilde met zijn hand Roths kin op, zodat hij de jongere man recht kon aankijken. Zijn ogen waren hard als obsidiaan.

‘Je doet het, Joe. Omdat ik je daar als directeur opdracht toe geef, omdat ik uit naam van onze president voor dit land spreek en omdat je het doet voor je vaderland. Ga terug naar Londen en doe wat moet gebeuren.’

‘Ik zal het doen,’ zei Joe Roth.

De boot vertrok klokslag drie uur van de Westminster-pier en begon de ontspannen reis stroomafwaarts naar Greenwich. Een stel Japanse toeristen stond aan de reling om de wegglijdende parlamentsgebouwen met camera's die klikten als gedempt mitrailleurvuur vast te leggen.

Toen de boot bijna midden op de rivier lag, stond een man in een lichtgrijs pak bedaard op en liep naar de achtersteven, waar hij over de reling omlaagtuurde in

het schuimende kielzog. Een paar minuten later ging een andere man, in een lichte zomerregenjas, die op een andere bank had gezeten, naast hem staan.

‘Hoe gaat het op de ambassade?’ vroeg McCready zachtjes.

‘Niet zo goed,’ antwoordde Souvenir. ‘Er is inderdaad een belangrijke contraspionageoperatie aan de gang. Tot nu toe worden alleen de gangen van mijn lagere personeel nagegaan. Maar wel intensief. Als zij onschuldig blijken te zijn zal de speurtocht zich naar boven toe uitbreiden – naar mij. Ik wis de sporen zo goed mogelijk uit, maar er zijn bepaalde dingen, zoals het zoekmaken van hele

dossiers, die meer kwaad dan goed doen.’

‘Hoe lang denk je nog te hebben?’

‘Hooguit een paar weken.’

‘Wees voorzichtig, mijn vriend. Je kunt niet voorzichtig genoeg zijn. We hebben absoluut geen behoefte aan een tweede Penkovski.’

In het begin van de jaren zestig had kolonel Oleg Penkovski van de GRU voor de Britten gewerkt, tweeënhalf jaar lang, een glorieuze tijd. Tot dan toe en nog vele jaren daarna, was hij verreweg de waardevolste sovjetagent die ooit was gerekruteerd, en voor de Sovjet-Unie de schadelijkste. In de korte tijd dat hij opereerde, gaf hij ruim vijfduizend uiterst

geheime documenten door, met als hoogtepunt in 1962 het belangrijke nieuws over de sovjetraketten in Cuba. Op grond van die informatie kon president Kennedy zijn meesterlijke strategie tegenover Nikita Chroesjtjov bepalen. Maar hij bleef te lang. Toen erop werd aangedrongen dat hij zich bekend zou maken, stond hij erop nog een paar weken aan te blijven. Hij werd ontmaskerd, verhoord, berecht en doodgeschoten. Souvenir glimlachte.

‘Maak je geen zorgen, geen affaire-Penkovski. Eén keer was genoeg. En hoe staan de zaken er bij jou voor?’

‘Niet goed. We geloven dat Orlov

Calvin Bailey heeft verlinkt.’

Souvenir floot zachtjes tussen zijn tanden.

‘Zó hoog. Nee, maar. Calvin Bailey nog wel. Dus h j was het doelwit van Project Potemkin. Sam, je moet ze ervan overtuigen dat ze ernaast zitten, dat Orlov liegt.’

‘Dat lukt me niet,’ zei McCready. ‘Ik heb het geprobeerd. En zij maken de dienst uit.’

‘Dan moet je het nog eens proberen. Er staat een mensenleven op het spel.’

‘Je denk toch niet...’

‘O ja, oude vriend, dat denk ik wel degelijk,’ zei de Rus. ‘De directeur van de

CIA is een emotioneel man. In dit stadium van de carrière van zijn president mag zich niet weer een groot schandaal voordoen, een schandaal dat groter is dan alle andere bij elkaar. Hij zal de man in kwestie het zwijgen willen opleggen. Voorgoed. Maar dat lukt natuurlijk niet. Hij denkt dat het dan nooit uitkomt. Maar wij weten wel beter, nietwaar? Binnen de kortste keren zullen de geruchten de kop weer opsteken, daar zorgt de KGB wel voor. Daar zijn ze heel goed in. Het ironische is dat Orlov eigenlijk al heeft gewonnen. Als Bailey wordt gearresteerd en als hij terecht moet staan, met uiterst schadelijke publiciteit,

heeft Orlov gewonnen. Als Bailey de mond wordt gesnoerd en dat nieuws lekt uit, keldert het moreel bij de CIA tot ongekende diepte, en ook dan heeft Orlov gewonnen. Als Bailey zonder pensioen de laan uitgestuurd wordt, zal hij bij hoog en bij laag beweren onschuldig te zijn en ziek de controverse nog jaren door. En weer zal Orlov hebben gewonnen. Je móét ze op andere gedachten brengen.’

‘Dat heb ik geprobeerd. Ze blijven van mening dat alles wat Orlov vertelt ontzettend waardevol en bruikbaar is. Ze geloven hem.’

Terwijl de Dockland Redevelopment Area, toentertijd nog een wirwar van

bouwkranen en gedeeltelijk gesloopte, vervallen pakhuizen, voorbijgleed, staarde de Rus naar het schuimende water onder de achtersteven.

‘Heb ik je ooit mijn asbaktheorie uiteengezet?’

‘Nee,’ antwoordde McCready, ‘ik geloof van niet.’

‘Toen ik nog les gaf aan de opleiding van de KGB zei ik tegen mijn leerlingen: neem een kristallen asbak en gooi die in drie stukken. Als je één stuk terugvindt, weet je alleen dat je een stuk glas in handen hebt. Als je twee stukken terugvindt, weet je dat je twee derde van een asbak hebt, maar je kunt nog steeds je

sigaret niet uitdrukken. Voor de hele, bruikbare asbak heb je alle drie de stukken nodig.'

'Wat wil je daarmee zeggen?'

'Ik wil daarmee zeggen dat alles wat Orlov heeft verteld niet meer is dan één stuk of twee stukken van een hele reeks asbakken. Hij heeft de Amerikanen nog geen hele asbak gegeven. Een écht geheim dat de Sovjet-Unie al jaren koestert en niet wil prijsgeven. Vraag of ze Orlov aan een vuurproef onderwerpen. Hij zal die niet doorstaan. Maar ik, als ik me bekendmaak, dan kom ik met een hele asbak. Dan zullen ze me geloven.'

McCready dacht na.

‘Zou Orlov de naam van de Vijfde Man kennen?’ vroeg hij ten slotte. Souvenir keek peinzend.

‘Ik ben er vrijwel zeker van, al ken ik hem zelf niet,’ zei hij. ‘Orlov heeft jaren bij het Directoraat Illegalen gezeten. Ik nooit. Ik zat altijd in de pr, ik opereerde vanuit ambassades. Wij zijn beiden in de Gedenkzaal geweest, dat is een vast onderdeel van de opleiding. Maar alleen hij heeft het Zwarte Boek gezien. Ja, hij moet de naam kennen.’ Diep in het hart van het gebouw aan Dzierzjinskiplein 2, het hoofdkwartier van de KGB, bevindt zich de Gedenkzaal, een soort heiligdom in een gebouw zonder god, ter

nagedachtenis van de grote voorgangers van de huidige generatie KGB-officieren. Onder de gerespecteerde portretten die daar hangen bevinden zich die van Arnold Deutsch, Teodor Maly, Anatoli Gorski en Joeri Modin, die het schadelijkste spionagenetwerk dat ooit door de KGB onder de Britten is gerekruteerd hebben geworven en geleid.

De werving vond voornamelijk plaats onder een groep jonge studenten aan de universiteit van Cambridge, halverwege en aan het eind van de jaren dertig. Allen hadden gekoketteerd met het communisme, evenals vele anderen die er later afstand van namen. Vijf van hen

echter deden dat niet en bleven Moskou op zo'n briljante manier dienen, dat ze daar tot op de dag van vandaag bekendstaan als het Schitterende Vijftal, of de Vijf Sterren.

Een van hen was Donald MacLean, die uit Cambridge wegging om bij Buitenlandse Zaken te gaan werken. Eind jaren veertig zat hij op de Britse ambassade in Washington, waar hij het mogelijk maakte dat honderden geheimen over de nieuwe atoombom, waar Amerika samen met Groot-Brittannië aan werkte, aan Moskou konden worden doorgegeven.

Verder was er Guy Burgess, een kettingrokkende alcoholist en praktiserend

homoseksueel, die op de een of andere manier veel te lang aan uitwijzing wist te ontkomen. Hij fungeerde als loopjongen en koerier voor MacLean en hun Moskouse bazen. Beiden werden ten slotte in 1951 ontmaskerd, maar doordat ze waren getipt konden ze arrestatie voorkomen en ze vluchtten naar Moskou.

Een derde was Anthony Blunt, ook een homoseksueel, een man met een briljant verstand; hij was de talentenjager voor Moskou. Hij ontwikkelde zijn gaven als kunsthistoricus, bracht het tot curator van de privécollectie van de Britse koningin en werd geridderd. Hij was degene die, in 1951, Burgess en MacLean waarschuwde

voor hun op handen zijnde arrestatie. Nadat hij met succes een reeks onderzoeken naar zijn persoon had doorstaan, werd hij pas in de jaren tachtig ontmaskerd, van zijn titel ontheven en persona non grata verklaard.

Het grootste succes boekte Kim Philby, die bij de SIS ging werken en het bracht tot hoofd van het bureau Sovjet-Unie. De vlucht van Burgess en MacLean in 1951 maakte ook hem verdacht. Hij werd verhoord, gaf niets toe en werd van zijn functie bij de SIS ontheven, waarna hij pas in 1963 vanuit Beiroet definitief naar Moskou vertrok.

De portretten van dit viertal hangen in

de Gedenkzaal. Er was echter nog een vijfde man, maar het vijfde portret is een zwart vierkant. De ware identiteit van de Vijfde Man kon alleen in het Zwarte Boek worden gevonden. De reden daarvoor was eenvoudig.

Het in verwarring brengen en demoraliseren van de tegenstander is een van de voornaamste wapens in de geheime oorlog, en tevens de beweegreden voor de ietwat late oprichting van de afdeling Misleiding en Desinformatie waar McCready de leiding over had. De Britten wisten al sinds het begin van de jaren vijftig dat een Vijfde Man deel uitmaakte van de groep die zo lang geleden was

gerekruteerd, maar ze konden nooit bewijzen wie het was. Dat alles was koren op de molen van Moskou.

In de loop van de jaren, het waren er vijfendertig, en tot vreugde van Moskou, bleef dit raadsel – gevoed door een gretige pers en een stroom boeken – de Britse inlichtingendienst ondermijnen.

Op ten minste twaalf trouwe oud-medewerkers kwam verdenking te rusten; hun carrière stagneerde en hun leven werd op zijn kop gezet. De voornaamste verdachte was wijlen sir Roger Hollis, die het tot directeur- generaal van MI5 had gebracht. Hij werd het doelwit van een bezeten figuur a` la James Angleton, de

verschrikkelijke Peter Wright, die vervolgens veel geld verdiende aan een ontstellend saai boek waarin hij voor de zoveelste keer zijn kleinzielige klacht over zijn lage pensioen (hetzelfde als dat van iedereen) breed uitmeent, evenals zijn overtuiging dat Roger Hollis de Vijfde Man was geweest.

Ook anderen werden verdacht, onder wie twee van Hollis' assistenten en zelfs de bijzonder vaderlandslievende lord Victor Rothschild. Het waren allemaal praatjes, maar het raadsel bleef bestaan. Leefde de Vijfde Man nog, bekleedde hij wellicht nog een hoge functie in de regering, als ambtenaar of bij de

inlichtingendienst? Zo ja, dan was dat rampzalig. Men kon de zaak pas laten rusten als de Vijfde Man, die zoveel jaren geleden was gerekruteerd, definitief kon worden geïdentificeerd. Vanzelfsprekend bewaarde de KGB dat geheim al vijfendertig jaar lang angstvallig. ‘Zeg tegen de Amerikanen dat ze Orlov naar die naam moeten vragen,’ zei Souvenir. ‘Hij zal hem niet prijsgeven. Maar ik zal zien dat ik erachter kom en als ik overloop breng ik hem mee.’

‘We zitten nog met de factor tijd,’ zei McCready. ‘Hoe lang kun je het nog rekken?’

‘Niet meer dan een paar weken,

misschien minder.’

‘Als jij goed hebt ingeschat hoe de directeur zal reageren, kan het zijn dat ze niet wachten.’

‘Kun je ze niet op een andere manier overhalen om pas op de plaats te maken?’ vroeg de Rus.

‘Jawel. Maar daar heb ik jouw toestemming voor nodig.’

Souvenir luisterde een paar minuten. Hij knikte.

‘Als die Roth zijn erewoord geeft. En als jij erop vertrouwt dat hij dat houdt. Dan is het antwoord: ja.’

Toen Joe Roth de volgende morgen na de nachtvlucht Washington- Londen het

luchthavengebouw uitkwam, had hij last van een jetlag en een slecht humeur.

Hij had aan boord te veel gedronken en was er niet blij mee toen een stem met een quasi-Iers accent iets in zijn oor zei.

‘Ik wens u een zeer goede morgen, meneer Casey. Welkom thuis.’

Hij draaide zich om. Sam McCready stond naast hem. De ellendeling wist kennelijk al die tijd al dat zijn paspoort op naam van Casey stond en hij had de passagierslijsten in Washington gecontroleerd om er zeker van te zijn dat hij het goede toestel opwachtte.

‘Stap maar in,’ zei McCready toen ze buiten stonden. ‘Ik zal je een lift naar

Mayfair geven.’

Roth haalde zijn schouders op.

Waarom ook niet? Hij vroeg zich af wat McCready nog meer wist, of had geraden. Tot ze de buitenwijken van Londen binnenreden, praatte de Britse agent over koetjes en kalfjes. Toen het ernstige onderwerp ter sprake kwam, gebeurde dat zonder waarschuwing.

‘Hoe reageerde de directeur?’ vroeg hij.

‘Ik heb geen flauw idee waar je het over hebt.’

‘Kom, Joe. Orlov heeft Calvin Bailey verklikt. Dat klopt van geen kant. Je neemt die beschuldiging toch zeker niet serieus?’

‘Je zit er mijlen ver naast, Sam.’

‘In Century House hebben we een memo gekregen waarin staat dat Bailey geen materiaal met hoge veiligheidskwalificatie onder ogen mag krijgen. Dus jullie verdenken hem. Of wil jij soms beweren dat dat niet komt doordat Orlov hem ervan beschuldigt dat hij een Russische agent is?’

‘Jezusmina, het is een routinekwestie. Hij houdt er te veel vriendinnetjes op na, dáár heeft het mee te maken.’

‘M'n rug op,’ zei McCready. ‘Je kunt veel van Calvin zeggen, maar niet dat hij een rokkenjager is. Probeer eens iets anders.’

‘Sam, tart me niet. Zet onze vriendschap niet te veel onder druk. Ik heb je al eerder gezegd: dit is nu een zaak van ons, van de CIA. Hou je erbuiten.’

‘Joe, in godsnaam. De zaak loopt uit de hand. Orlov liegt en ik ben bang dat je iets afschuwelijks van plan bent.’

Joe Roth verloor zijn zelfbeheersing.

‘Stop!’ riep hij. ‘Verrek nog aan toe, stoppen!’

McCready zwenkte naar de stoeprand. Roth reikte achterin naar zijn weekendtas en ontgrendelde zijn portier. McCready greep hem bij zijn arm. ‘Joe, morgen, om halfdrie. Ik moet je iets laten zien. Om halfdrie sta ik voor je flat.’

‘Je kunt de pot op,’ zei de Amerikaan. ‘Een paar minuten maar. Is dat te veel gevraagd? Omdat we al heel lang goede vrienden zijn, Joe.’

Roth stapte uit de auto en liep met grote passen over het trottoir, op zoek naar een taxi.

Maar de volgende dag stond hij wel om halfdrie voor zijn flat. McCready wachtte tot Roth in de Jaguar was gestapt en reed zonder iets te zeggen weg. Zijn vriend was nog steeds boos en argwanend. Ze legden niet meer dan achthonderd meter af. Roth dacht dat hij naar zijn eigen ambassade werd gebracht, zo dicht bij Grosvenor Square kwamen ze, maar McCready

stopte één huizenblok daarvoor, in Mount Street.

Halverwege Mount Street is een van Londens beste visrestaurants, Scott's, gevestigd. Klokslag drie uur kwam een verzorgd ogende man in een lichtgrijs pak naar buiten; hij bleef vlak voor de ingang staan. Een zwarte sedan van de sovjetambassade kwam aanrijden om hem op te halen.

‘Je hebt me twee keer gevraagd of wij een contactpersoon hadden bij de KGB in Moskou,’ zei McCready zachtjes. ‘Dat heb ik ontkend. Ik heb niet helemaal gelogen. Hij zit niet in Moskou, maar hier in Londen. Je ziet hem daar staan.’

‘Ik kan mijn ogen niet geloven,’
fluisterde Roth. ‘Dat is Nikolai Gorodov.
Hij is goddomme hoofd van de hele
KGB-*rezidentura* in Engeland.’

‘In levenden lijve. En hij werkt voor
ons, al vier jaar. Jullie hebben al zijn
gegevens ontvangen. De bron was
weliswaar verdoezeld, maar de informatie
was correct. En hij zegt dat Orlov liegt.’

‘Bewijs het maar eens,’ zei Roth. ‘Jij
zegt altijd tegen Orlov dat hij zijn
beweringen met bewijzen moet staven. Nu
is het jouw beurt. Bewijs maar eens dat
Gorodov echt aan jullie kant staat.’

‘Als Gorodov met zijn rechterhand aan
zijn linkeroor krabt voordat hij instapt,

staat hij aan onze kant,' zei McCready.

De zwarte sedan stopte voor de ingang van het restaurant. Gorodov keurde de Jaguar geen blik waardig. Hij hief alleen zijn rechterhand op, hield hem schuin voor zijn borst, trok aan zijn linker oorlelletje en stapte in. De wagen van de ambassade zoefde weg.

Roth boog zich voorover en sloeg zijn handen voor zijn gezicht. Nadat hij een paar keer diep adem had gehaald keek hij op.

'Dat moet ik de directeur vertellen,' zei hij. 'Persoonlijk. Ik kan een vliegtuig terug nemen.'

'Geen sprake van,' zei McCready. 'Ik

heb Gorodov mijn erewoord gegeven, en tien minuten geleden heb jij mij iets beloofd.'

'Ik moet het de directeur vertellen. Anders is de teerling geworpen. Er is nu geen weg terug meer.'

'Dan moet je de zaak zien te rekken. Je kunt ander bewijsmateriaal verzamelen, of minstens een reden voor uitstel verzinnen. Ik wil je de asbaktheorie uit de doeken doen.'

Hij vertelde Roth wat Souvenir hem twee dagen geleden op de boot had verteld.

'Vraag Orlov hoe de Vijfde Man heet. Hij weet het, maar hij zal het je niet

vertellen. Souvenir zal zorgen dat hij erachter komt en de naam noemen als hij overloopt.’

‘En wanneer is dat?’

‘Dat duurt niet lang meer. Hooguit nog een paar weken. Moskou koestert argwaan. Het net begint zich te sluiten.’

‘Eén week,’ zei Roth. ‘Bailey vertrekt over een week naar Salzburg en Wenen. Hij mag niet in Wenen aankomen. De directeur is bang dat hij in het geheim de grens naar Hongarije oversteeft.’

‘Laat hem terugroepen voor een dringende zaak. Zorg dat hij weer naar Washington moet. Als hij gehoorzaamt, is dat een goede reden voor uitstel. Als hij

weigert, gooi ik de handdoek in de ring.’

Roth dacht over dit voorstel na.

‘Ik zal het proberen,’ zei hij. ‘Om te beginnen ga ik naar Alconbury. Als Orlov weigert de naam van de Vijfde Man te noemen, stuur ik morgen, als ik hier terug ben, een telegram aan de directeur. Daar zet ik alleen maar in dat de Britten met nieuw bewijsmateriaal zijn gekomen en dat Orlov misschien liegt, en ik vraag of Bailey onmiddellijk naar Langley kan worden teruggeroepen. Om hem op de proef te stellen. Ik denk dat de directeur dat toch wel zal willen doen. Dat levert een uitstel van enkele weken op.’

‘Dat is genoeg, oude makker,’ zei

McCready. ‘Meer dan genoeg. Tegen die tijd is Souvenir overgelopen en kunnen we de directeur op de hoogte brengen.

Vertrouw op mij.’

Even na zonsondergang kwam Roth op Alconbury aan. Hij trof Orlov aan in zijn kamer, waar hij op bed al lezend naar muziek lag te luisteren. Hij had inmiddels genoeg van Simon en Garfunkel – Kroll zei dat de lijfwachten de twintig tophits bijna woordelijk uit hun hoofd kenden – en was nu aan The Seekers toe. Toen Roth binnenkwam, zette hij Morningtown af, trok zijn knieën op en sprong glimlachend van het bed.

‘Gaan we terug naar de States?’ vroeg

hij. ‘Ik verveel me hier. Zelfs op de Ranch was het beter, ondanks de risico’s.’

Hij was dikker geworden van het vele rondlummelen en het gebrek aan lichaamsbeweging. Zijn toespeling op de Ranch was een grapje. Na de zogenaamde moordaanslag had Roth hem een poosje in de waan gelaten dat het een KGB-actie was geweest en dat Moskou de indeling van de Ranch van Oertsjenko kende, die er was ondervraagd voordat hij zo dom was weer naar de KGB terug te gaan. Later had hij Orlov bekend dat het een truc van de CIA was geweest om te kijken hoe hij zou reageren. Aanvankelijk was Orlov nijdig geweest – ‘Wat zijn jullie

toch een rotzakken! Ik dacht dat ik er was geweest!’ had hij geschreeuwd – maar later had hij wel om het incident kunnen lachen. ‘Het duurt niet lang meer,’ zei Roth, ‘en dan zijn we hier klaar.’

Die avond at hij samen met Orlov en tijdens de maaltijd begon hij over de Gedenkzaal in Moskou. Orlov knikte.

‘Ja zeker, daar ben ik wel eens geweest. Daar worden alle nieuwe agenten heen gebracht. Om de helden te bewonderen.’

Roth loodste het gesprek in de richting van de portretten van de Vijf Sterren. Kauwend op een hap biefstuk schudde Orlov zijn hoofd.

‘Vier,’ zei hij. ‘Er hangen maar vier

foto's. Burgess, Philby, MacLean en Blunt. Vier Sterren.'

'Maar er hangt toch een vijfde lijst, met alleen zwart papier erin?' zei Roth vragend.

Orlov kauwde door, maar een stuk langzamer.

'Ja,' gaf hij toe, en hij slikte. 'Een lijst, maar geen foto.'

'Er was dus wel degelijk een Vijfde Man?'

'Kennelijk.'

Roths nonchalante toon veranderde niet, maar over zijn vork heen sloeg hij Orlov gade.

'Maar jij was toch majoor bij het

Directoraat Illegalen? Dan moet je die naam toch in het Zwarte Boek hebben gezien?’

Er blonk een lichtje in Orlovs ogen.

‘Ze hebben mij nooit een Zwart Boek laten zien,’ zei hij rustig.

‘Peter, wie was die Vijfde Man toch? Zeg ons alsjeblieft hoe hij heet.’

‘Ik weet het niet, mijn vriend. Ik zweer het je.’ Weer glimlachte hij zijn brede, ontwapenende glimlach. ‘Moet ik ervoor aan de leugendetector?’

Roth beantwoordde zijn glimlach, maar hij dacht: nee, Peter, ik denk dat jij die leugendetector te slim af kunt zijn – als je wilt. Hij besloot de volgende morgen naar

Londen terug te gaan en zijn telegram te versturen, waarin hij vroeg of de zaak kon worden opgeschort en of Bailey naar Washington kon worden teruggeroepen – om hem op de proef te stellen. Als er ook maar een greintje twijfel bestond – en ondanks Kelloggs vernietigende bevindingen was Roth gaan twijfelen – voerde hij de opdracht niet uit, zelfs niet voor de directeur en zijn eigen voorspoedige carrière. Soms was de prijs gewoonweg te hoog. De volgende morgen kwamen de schoonmaaksters. Ze woonden in Huntingdon en hielden ook de rest van de basis schoon. Ieder van hen had een veiligheidscontrole ondergaan en bezat een

pasje om het afgezette gebied binnen te kunnen komen. Roth zat tegenover Orlov te ontbijten in de mess en probeerde iets te zeggen boven het lawaai uit van een ronddraaiende boenmachine waarmee de vloer in de gang werd gewreven. Het doordringende gedreun bewoog zich heen en weer door de gang, terwijl de polijstschijf steeds maar ronddraaide. Orlov depte met een servet de koffie van zijn lippen, zei dat hij naar het toilet moest en liep weg. Later in zijn leven zou Roth nooit meer spotten met het idee dat een mens een zesde zintuig heeft. Toen Orlov een paar tellen weg was, viel het Roth op dat de toonhoogte van de

boenmachine was veranderd. Hij liep de gang in om een kijkje te nemen. De boenmachine stond verlaten, met draaiende borstels, terwijl de motor een eentonig hoog gezoem liet horen.

Hij had de schoonmaakster gezien toen hij ging ontbijten: een mager vrouwtje in een gebloemd jasschort, met krulspelden in haar haar en een hoofddoekje eromheen. Ze had een stap opzij gedaan om hem te laten passeren, waarna ze zonder op te kijken met haar geestdodende werk was doorgegaan. Nu was ze weg. Aan het eind van de gang zwaaide de klapdeur naar het herentoilet nog zachtjes heen en weer.

Roth riep zo hard hij kon: ‘Kroll!’ en rende de gang door. Ze zat op haar knieën midden in de toiletruimte, tussen de flessen schoonmaakmiddel en de stofdoeken die uit haar plastic emmer waren gevallen. In haar hand hield ze de Sig Sauer met demper, die onder de stofdoeken verborgen had gezeten. Aan het eind van de ruimte ging de deur van een van de toiletcabines open en Orlov kwam tevoorschijn. De knielende moordenares hief het pistool.

Roth sprak geen Russisch, maar hij kende wel een handjevol woorden. Zo hard hij kon riep hij: ‘*Stoj!*’ Terwijl ze geknield bleef zitten, draaide ze zich om.

Roth liet zich op de grond vallen, er klonk een zacht 'ffff' en vlak bij zijn hoofd voelde hij de schokgolven. Hij lag nog op de tegels toen achter hem een dreunende knal weerklonk en een nieuwe schokgolf hem teisterde. Een inpandig toilet is niet de plek om een .44 Magnum af te vuren.

Achter hem in de deuropening stond Kroll, met zijn Colt in beide handen. Een tweede schot was niet nodig. De vrouw lag op haar rug op de tegels, terwijl een steeds groter wordende rode vlek wedijverde met de rozen op haar jasschort. Later zouden ze ontdekken dat de echte werkster in haar huis in Huntingdon vastgebonden en gekneveld zat.

Orlov stond nog bij de deur van het toilet. Hij was wit weggetrokken.

‘Alweer een spelletje!’ riep hij uit. ‘Ik heb genoeg van die CIA-spelletjes.’

‘Geen spelletjes,’ zei Roth, terwijl hij overeind krabbelde. ‘Dit was geen spelletje. Dit was de KGB.’

Orlov keek nog eens goed en zag dat de donkerrode plas die zich over de tegels verspreidde geen film-make-up was. Deze keer niet.

Roth had twee uur nodig om voor Orlov en de rest van het team een veilige overtocht naar Amerika te organiseren, evenals hun onmiddellijke doorreis naar de Ranch. Orlov was blij dat hij weg kon en

nam zijn dierbare verzameling ballads mee. Toen het transporttoestel van de MATS was opgestegen, stapte Roth in zijn auto en reed terug naar Londen. Hij was heel boos en verbitterd.

Gedeeltelijk was het zijn eigen schuld. Hij had moeten weten dat Alconbury na het bekend worden van Baileys ware rol voor Orlov niet langer veilig was. Doordat de Britten zich er echter mee waren gaan bemoeien had hij het zo druk gehad, dat hem dat was ontschoten. Iedereen maakt fouten. Hij vroeg zich af waarom Bailey Moskou niet had aangeraden Orlov al eerder te vermoorden, voordat de KGB-kolonel de kans had gehad hem te

verraden. Misschien had hij gehoopt dat Orlov zijn naam niet zou noemen, dat hij niet over die informatie beschikte. Dat was een foutje van Bailey. Iedereen maakte fouten.

Toen hij op de ambassade aankwam, wist hij wat hij van plan was. De bal lag nu bij McCready. Als hij zijn bewering wilde waarmaken dat Gorodov een echte overloper was en Orlov een bedrieger, en dat Bailey – een onschuldig man, voor wie slinks een val was gezet – derhalve geen blaam trof, stond hem maar één ding te doen. McCready zou Gorodov nú naar hun kant moeten halen, opdat Langley rechtstreeks met de man kon praten om de

zaak voorgoed uit de wereld te helpen. Hij liep naar zijn kantoor, met het voornemen om McCready in Century House te bellen. In de gang kwam hij zijn afdelingshoofd tegen.

‘O ja, nu ik je toch zie,’ zei Bill Carver, ‘er is net een bericht binnengekomen, via Century House. Het ziet er naar uit dat onze vrienden aan Kensington Palace Gardens met mensen aan het schuiven zijn. Hun resident, Gorodov, is vanmorgen naar Moskou teruggevlogen. Het bericht ligt op je bureau.’

Roth belde dus niet. Hij ging aan zijn bureau zitten. Verbijsterd. Hij had uiteindelijk dus gelijk gekregen, hij, zijn

directeur en zijn organisatie. Hij kon het zelfs opbrengen om medelijden met McCready te hebben. Dat je er zó naast kon zitten, dat je vier jaar lang zo verschrikkelijk was beduvelde, dat moest ontzettend hard aankomen. Wat hemzelf betrof – in zekere zin was hij opgelucht, in weerwil van wat nu onvermijdelijk was geworden. Hij koesterde nu geen twijfel meer, geen greintje. De twee gebeurtenissen op deze ene morgen hadden zijn laatste aarzeling weggenomen. De directeur had gelijk. Wat moest, dat moest.

Nog steeds had hij medelijden met McCready. Daarginds in Century House

gingen ze waarschijnlijk verschrikkelijk tegen hem tekeer, dacht hij.

Dat deden ze ook, of liever gezegd, dat deed Timothy Edwards.

‘Het spijt me dat ik het zeggen moet, Sam, maar het is een fiasco van heb ik jou daar. Ik heb de directeur net even gesproken en iedereen vindt dat we er nu ernstig rekening mee moeten houden dat Souvenir al die tijd voor de Russen heeft gewerkt.’

‘Dat is niet waar,’ zei McCready bruusk.

‘Dat zeg jij, maar de feiten lijken te wijzen op de mogelijkheid dat onze Amerikaanse vrienden gelijk hebben en

dat wij bij de neus zijn genomen. Weet je wat daar de gevolgen van kunnen zijn?’

‘Dat kan ik me heel goed voorstellen.’

‘We zullen alles wat Souvenir ons de afgelopen vier jaar heeft verteld opnieuw moeten overwegen, opnieuw moeten evalueren. Een gigantische hoop werk. Erger nog: we hebben alle informatie aan de Amerikanen doorgegeven, dus moeten we die vertellen dat ook zij alles opnieuw moeten inschatten. Het vaststellen van de schade kan jaren kosten. Afgezien daarvan staan we vreselijk voor schut. De directeur is er niet blij mee.’ Sam zuchtte. Altijd hetzelfde liedje. Toen de gegevens die Souvenir verstrekke nog het neusje van de

zalm waren, viel het contact met hem onder de SIS. Nu kreeg de Misleider van alles de schuld.

‘Heeft hij tegenover jou laten doorschemeren dat hij van plan was om naar Moskou terug te gaan?’

‘Nee.’

‘Wanneer zou hij ermee ophouden en naar ons toe komen?’

‘Over een week of twee, drie,’ antwoordde McCready. ‘Hij zou me laten weten wanneer zijn positie onhoudbaar was geworden, en dan zou hij de oversteek wagen.’

‘Nou, dat heeft hij dus niet gedaan. Hij is naar huis gegaan. Vrijwillig, mogen we

aannemen. In het surveillancerapport staat dat hij zonder enige dwang via Heathrow is vertrokken. We moeten er nu wel van uitgaan dat Moskou zijn ware thuishaven is.

En dan is er nog die verrekte kwestie Alconbury. Wat heeft je in hemelsnaam bezield? Je zei dat het bedoeld was als een vuurproef. Nou, die heeft Orlov dan met vlag en wimpel doorstaan. De rotzakken hebben geprobeerd hem te vermoorden. We mogen onze handen dichtknijpen dat alleen de moordenaar is omgekomen. Dat is in elk geval iets wat we onze Amerikaanse vrienden nooit kunnen vertellen. Nooit. Neem het mee in je graf.'

‘Ik geloof nog steeds niet dat Souvenir is omgezwaaid.’

‘Waarom eigenlijk niet? Hij is teruggegaan naar Moskou.’

‘Misschien om nog één koffer vol documenten voor ons te halen.’

‘Verdomd riskant. Hij lijkt wel gek. Zeker in zijn positie.’

‘Inderdaad. Een misrekening, misschien. Maar zo is hij nu eenmaal. Hij heeft jaren geleden beloofd dat hij nog één grote slag zou slaan voordat hij zou overlopen. Ik denk dat hij daarvoor is teruggegaan.’

‘Heb je enig bewijs voor dit opmerkelijk grote vertrouwen?’

‘Mijn intuïtie.’

‘Met intuïtie,’ zei Edwards verwijtend, ‘bereik je niets.’

‘En Columbus dan? Trouwens, vind je het vervelend als ik met de directeur ga praten?’

‘Je gaat een beroep op de hoogste baas doen? Je gaat je gang maar. Ik denk niet dat je hem op andere gedachten kunt brengen.’

Maar dat lukte McCready wel. Sir Christopher luisterde aandachtig naar zijn voorstel.

‘Stel dat hij toch trouw aan Moskou blijkt te zijn?’ vroeg hij.

‘Dan weet ik dat binnen een paar

seconden.’

‘Je loopt het risico dat ze je oppakken,’ zei de directeur.

‘Dat denk ik niet. Gorbatsjov heeft op dit moment geen behoefte aan een diplomatieke oorlog.’

‘Zover komt het heus niet,’ zei de directeur droogweg. ‘Als je gaat, ben je op jezelf aangewezen.’

En onder die beperkende voorwaarde bereidde McCready zich op zijn reis voor. Hij hoopte maar dat Gorbatsjov hem niet kende. Hij had drie dagen nodig om zijn plannen te voltooien.

Op de tweede dag belde Joe Roth Calvin Bailey op.

‘Calvin, ik ben net terug uit Alconbury. Ik vind dat we eens moeten praten.’

‘Prima, Joe. Kom maar hierheen.’

‘Zoveel haast heeft het nu ook weer niet. Mag ik je morgenavond een etentje aanbieden?’

‘Ach, wat een goed idee, Joe. Maar Gwen en ik zitten al helemaal vol. Ik heb vandaag in het Hogerhuis geluncht.’

‘O, ja?’

‘Ja. Met de chef van de defensiestaf.’

Roth was een en al verbazing. In Langley was Bailey koel, afstandelijk en sceptisch. Maar hier in Londen kwam hij helemaal los. En waarom ook niet? Over zes dagen zat hij veilig in Boedapest.

‘Calvin, ik weet een fantastische oude pub aan de Thames, in Eton. Daar kun je verrukkelijk vis eten. Ze zeggen dat Hendrik VIII Anne Boleyn erheen liet roeien, om haar daar in het geheim te kunnen ontmoeten.’

‘O ja? Zo oud?... Oké, luister, Joe. Morgenavond gaan we naar Covent Garden. Donderdag hebben we nog niets.’

‘Afgesproken. Donderdag dan, Calvin. Jij je zin. Ik kom je om acht uur halen. Tot donderdag.’

De volgende dag rondde Sam McCready zijn voorbereidingen af en hij bracht de nacht, misschien zijn laatste, in Londen door.

De ochtend daarna arriveerden er drie mannen in Moskou, ieder met een ander toestel. De eerste was rabbi Birnbaum. Hij kwam uit Zürich, met Swissair. De beambte van de paspoortcontrole op de luchthaven Sjeremetyevo, een jongeman met vlasblond haar en kille blauwe ogen, werkte voor de KGB, voor het Hoofddirectoraat Grensbewaking. Hij nam de rabbi lang en aandachtig op, waarna hij diens paspoort bestudeerde. Het was een Amerikaans document, waarin stond dat de houder de zesenvijftigjarige Norman Birnbaum was.

Als de paspoortcontroleur ouder was geweest, dan had hij zich de tijd kunnen

herinneren dat Moskou, en heel Rusland in feite, vele orthodoxe joden had geteld die eruitzagen zoals rabbi Birnbaum. Hij was gezet, droeg een zwart pak met een wit overhemd en een zwarte das, en hij had een volle grijze baard en een snor. Boven zijn gezicht prijkte een zwarte vilthoed, terwijl zijn ogen schuilgingen achter zulke dikke brillenglazen, dat zijn pupillen slecht zichtbaar waren. Grijze pijpenkrullen kwamen aan weerszijden van zijn gezicht onder de rand van zijn hoed uit. De foto in het paspoort toonde precies hetzelfde gezicht, maar zonder de hoed.

Het visum, verstrekt door het Russische

consulaat-generaal in New York, was in orde. De beambte keek hem weer aan.

‘Het doel van uw bezoek aan Moskou?’

‘Ik wil mijn zoon een kort bezoek brengen. Hij werkt hier op de Amerikaanse ambassade.’

‘Ogenblikje, alstublieft,’ zei de beambte. Hij stond op en verdween. Door een glazen deur was te zien dat hij een hogere ambtenaar raadpleegde, die het paspoort bestudeerde. Orthodoxe rabbi's waren zeldzaam in een land waar de laatste rabbijnenschool al tientallen jaren geleden was gesloten. De jonge beambte kwam terug.

‘Even wachten, alstublieft.’ Hij

gebaarde dat de volgende in de rij bij hem moest komen.

Er werd getelefoneerd. Iemand in Moskou raadpleegde een lijst met leden van het Corps Diplomatique. De hogere ambtenaar kwam terug met het paspoort en fluisterde zijn ondergeschikte iets in. Kennelijk stond er een Roger Birnbaum op de lijst van de Sectie Economie van de Amerikaanse ambassade. Wat niet op de lijst stond, was dat diens echte vader zijn pensioen sleet in Florida en twintig jaar geleden voor het laatst naar de sjoel was geweest, voor zijn zoons bar mitswa. De rabbi mocht doorlopen.

De douane controleerde zijn koffer. Die

bevatte de gebruikelijke verschooning, bestaande uit overhemd, sokken en ondergoed, nog een zwart pak, toiletpullen en een talmoed in het Hebreeuws. De douanebeambte bladerde er niet-begrijpend in. Toen liet hij de rabbi gaan.

Birnbaum ging met de bus van Aeroflot naar het centrum van Moskou. Onderweg werden er nieuwsgierige of geamuseerde blikken op hem geworpen. Na aankomst wandelde hij naar het National Hotel aan het Manegeplein en ging naar het herentoilet. Daar maakte hij gebruik van een urinoir tot de enige andere gast vertrok, waarna hij een toiletcabine

binnenging.

Het lijmoplosmiddel zat in zijn toiletwaterflesje. Toen hij tevoorschijn kwam droeg hij nog steeds een donker colbert, maar de omkeerbare pantalon was nu middengrijs. De hoed zat in zijn koffer, evenals de borstelige wenkbrauwen, baard en snor, overhemd en das. Zijn haar was in plaats van grijs nu kastanjebruin en hij had een kanariegele polotrui aan, die hij onder zijn overhemd had gedragen. Hij verliet onopgemerkt het hotel, nam een taxi en werd afgezet bij het hek van de Britse ambassade, aan de rivieroever tegenover het Kremlin.

Twee leden van de MVD – de geheime

politie van het ministerie van Binnenlandse Zaken – stonden op sovjetgebied op wacht en vroegen of hij zich kon identificeren. Hij liet zijn Britse paspoort zien en terwijl het werd bestudeerd lonkte hij naar de jonge burgerwacht. De jongeman wist zich geen raad en gaf het paspoort snel terug. Geïrriteerd gebaarde hij dat de nichterige Engelsman het ambassadeterrein op mocht gaan en trok daarbij veelbetekenend zijn wenkbrauwen op naar zijn collega. Een paar tellen later verdween de Engelsman door de deur naar binnen.

In feite was rabbi Birnbaum rabbi noch

Amerikaan noch nicht. Zijn ware naam was David Thornton en hij was een van de beste grimeurs bij de Britse film. Het verschil tussen toneel- en film-make-up is dat het licht op het toneel fel is en de afstand tot het publiek tamelijk groot, terwijl bij filmopnamen weliswaar ook lampen worden gebruikt, maar de camera soms heel dicht bij een gezicht komt. Filmmake-up moet dan ook subtieler zijn, realistischer. David Thornton werkte al jaren voor de Pinewood Studios, waar altijd graag van zijn diensten gebruik werd gemaakt. Hij behoorde bovendien tot het korps deskundigen dat de Britse geheime dienst verbazingwekkend goed weet te

vinden als ze zo iemand nodig hebben.

De tweede man die arriveerde, was rechtstreeks uit Londen gekomen, met British Airways. Het was Denis Gaunt, die helemaal zichzelf was, behalve dat zijn haar grijs was en hij er vijftien jaar ouder uitzag. Een platte aktetas was met een onopvallend kettinkje aan zijn linkerpols bevestigd en hij droeg de blauwe das met het hazewindhondmotiefje ten teken dat hij behoorde tot het korps koninklijke boodschappers.

Alle landen hebben diplomatieke koeriers die niets anders doen dan documenten van de ene ambassade naar de andere en weer naar het thuisland

brengen. Zij worden volgens het Verdrag van Wenen beschouwd als diplomaten en hun bagage wordt niet doorzocht. Gaunts paspoort stond op een andere naam, maar het was Brits en geldig. Hij liet het zien en mocht meteen doorlopen.

Een Jaguar van de ambassade haalde hem op en bracht hem regelrecht naar het ambassadegebouw, waar hij een uur na Thornton aankwam. Vervolgens kon hij Thornton alle spullen die deze voor de uitoefening van zijn vak nodig had overhandigen. Gaunt had die in zijn eigen koffer meegenomen.

De derde die arriveerde was Sam McCready, met een vlucht van Finnair,

uit Helsinki. Ook hij reisde op een geldig Brits paspoort met een valse naam, en ook hij was in vermomming. Doordat het in het toestel zo warm was geweest, was er echter iets misgegaan.

Zijn rossige pruik zat een tikje scheef en er stak een plukje donkerder haar onderuit. De lijm die zijn even rossige snor op zijn plaats moest houden was zacht geworden, zodat een hoekje ervan een beetje had losgelaten.

De paspoortbeambte keek van de foto in het paspoort naar de man die voor hem stond. De gezichten waren identiek, compleet met haar en snor. Het is niet bij de wet verboden om een pruik te dragen,

zelfs niet in Rusland. Veel kale mannen doen dat dan ook. Maar een snor die loslaat? De paspoortcontroleur – niet dezelfde die rabbi Birnbaum had doorgelaten, want Sjeremetyevo is een grote luchthaven – ging ook met zijn chef overleggen, die via een doorkijkspiegel een blik op de man wierp.

Van achter diezelfde spiegel maakte een camera enkele opnamen; er werden bevelen gegeven en enkele mannen die reservedienst hadden, werden opgeroepen. Toen McCready het gebouw uit kwam, stonden er twee onopvallende wagens van het merk Moskvitsj te wachten. Ook hij werd opgehaald door een bescheiden auto

van de Britse ambassade, geen Jaguar. Hij werd naar de ambassade gebracht, onderweg gevolgd door de twee KGB-wagens, die rapport uitbrachten aan hun meerderen van het Tweede Hoofddirectoraat.

In de namiddag kwamen de foto's van de vreemde bezoeker in Jazenevo, het hoofdkwartier van de KGB-afdeling Buitenlandse Inlichtingen, het Eerste Hoofddirectoraat. Ze kwamen terecht op het bureau van de onderdirecteur, generaal Vadim V. Kirpitsjenko. Hij bestudeerde ze, las het bijgevoegde rapport over de pruik en het losse hoekje van de snor, en ging ermee naar het fotolaboratorium.

‘Probeer eens of jullie die pruik en die snor kunnen wegwerken,’ beval hij. De technici gingen aan de slag met de airbrush. Toen hij het resultaat onder ogen kreeg, barstte hij bijna in lachen uit.

‘Allemachtig nog aan toe,’ zei hij zachtjes, ‘het is Sam McCready.’

Hij gaf het Tweede Hoofddirectoraat door dat zijn eigen mensen met onmiddellijke ingang de surveillance overnamen. Hij vaardigde bevelen uit.

‘Vierentwintig uur per dag. Als hij contact met iemand opneemt, arresteer ze dan allebei. Pak hem op als hij ergens iets ophaalt. En ook als hij een wind laat in de richting van het Mausoleum van Lenin.’

Hij legde de hoorn op het toestel en las nog eens wat er in McCready's paspoort had gestaan. Hij was zogenaamd een elektronicadeskundige uit Londen, die via Helsinki had gereisd. Hij had opdracht de ambassade uit te kammen en te onderzoeken of er soms afluisterapparatuur verborgen zat – een karwei dat geregeld geklaard moest worden.

‘Maar wat kom je in vredesnaam écht doen?’ vroeg hij aan de foto die hem vanaf zijn bureaublad aanstaarde.

In de ambassade aan de rivieroever dineerden McCready, Gaunt en Thornton, alleen. De ambassadeur was

bepaald niet blij met drie zulke gasten, maar het verzoek was door het kabinet ingediend en men had hem verzekerd dat het ongemak slechts vierentwintig uur zou duren. Wat Zijne Excellentie betrof: hoe eerder dit wonderlijke drietal weg was, hoe liever.

‘Ik hoop dat het lukt,’ zei Gaunt toen ze aan de koffie toe waren. ‘De Russen kunnen ontzettend goed schaken.’

‘Inderdaad,’ zei McCready ernstig, ‘en morgen zullen we weten hoe goed ze het driekaartspel beheersen.’

Op een warme ochtend in juli, om precies vijf minuten voor acht, kwam een Austin Montego sedan door het hek van de Britse ambassade in Moskou en reed over de brug over de Moskva naar het centrum van de stad.

Volgens het KGB-rapport zat Sam McCready aan het stuur. Hij was alleen. Hoewel zijn rossige pruik en snor nu onberispelijk op hun plaats zaten, waren ze duidelijk zichtbaar voor degenen die hem vanuit diverse auto's gadesloegen.

Niet alleen op dat moment, maar ook in de loop van die dag, werden er met een telelens foto's genomen.

De Britse agent reed voorzichtig door Moskou naar het Park van de Technologische Verrichtingen, ten noorden van de stad. Onderweg deed hij diverse pogingen om een eventuele achtervolger af te schudden, maar slaagde daar niet in. Ook kreeg hij zijn achtervolgers niet te zien. De KGB maakte gebruik van zes auto's, die elkaar afwisselden, zodat geen enkele ooit meer dan een paar honderd meter achter de Montego reed. Nadat hij het uitgestrekte park was binnengereden, parkeerde de

man van de SIS zijn auto en vervolgde zijn weg te voet. Twee van de KGB-wagens bleven paraat, vlak bij de geparkeerde Montego. De inzittenden van de andere vier stapten uit en verspreidden zich tussen de tentoongestelde wetenschappelijke collectie tot de Engelsman aan alle kanten door een onzichtbaar scherm werd omgeven.

Hij kocht een ijsje en zat een groot deel van de ochtend op een bankje te doen alsof hij een krant las, terwijl hij telkens op zijn horloge keek, alsof hij op iemand wachtte. Er kwam niemand opdagen, behalve een oud vrouwtje dat hem vroeg hoe laat het was. Hij hield haar zonder

een woord te zeggen zijn horloge voor, zij keek op de wijzerplaat, bedankte hem en liep verder.

Ze werd prompt in hechtenis genomen, gefouilleerd en ondervraagd. De volgende morgen had de KGB naar eigen tevredenheid vastgesteld dat ze inderdaad een oud vrouwtje was dat had willen weten hoe laat het was. Ook de ijsverkoper werd verhoord.

Even na twaalf uur haalde de agent uit Londen een papieren zakje met boterhammen uit zijn zak, die hij langzaam verorberde. Toen ze op waren stond hij op, gooide het papiertje in een afvalbak, kocht nog een ijsje en ging weer

zitten.

De afvalbak werd nauwlettend in de gaten gehouden, maar niemand kwam het zakje ophalen, tot de schoonmaakdienst van het park met een karretje arriveerde om de mand te legen. Voordat ze dat konden doen, werd het papiertje er door de KGB uit gevist en aan een intensief onderzoek onderworpen. Het werd getest op onzichtbaar schrift en microfoto's, en er werd gekeken of er soms een microfilm tussen twee laagjes papier was verstopt. Er werd niets gevonden. Wel werden er sporen aangetroffen van brood, boter, komkommer en ei.

Geruime tijd hiervoor, even na één uur

's middags, stond de Londense agent op en verliet per auto het park. Het was duidelijk dat zijn eerste rendez-vous op niets was uitgelopen. Kennelijk ging hij op weg naar een tweede of reserveafspraak in een beriozka-winkel. Twee KGB-agenten gingen de winkel binnen en slenterden langs de schappen om te zien of de Engelsman tussen de exclusieve artikelen die waren uitgesteld soms een boodschap deponeerde of ophaalde. Als hij iets had gekocht zou hij volgens opdracht zijn gearresteerd, op grond van het vermoeden dat zijn aankoop waarschijnlijk een boodschap bevatte en dat de winkel werd gebruikt als

‘brievenbus’. Hij kocht niets en werd met rust gelaten.

Na zijn bezoek aan de winkel reed hij terug naar de Britse ambassade. Tien minuten later vertrok hij weer, nu achter in een Jaguar, die werd bestuurd door een chauffeur van de ambassade. Toen de Jaguar de stad uit reed, richting luchthaven, werd de leider van het surveillanceteam rechtstreeks met generaal Kirpitsjenko doorverbonden.

‘Hij nadert nu de luchthaven, kameraad generaal.’

‘Heeft hij met niemand contact gelegd? Op geen enkele manier?’

‘Nee, kameraad generaal. Behalve het

oude vrouwtje en de ijsverkoper, die alle twee in hechtenis zijn genomen, heeft hij met niemand een woord gewisseld. Ook heeft niemand hem aangesproken. De krant en het boterhampapiertje, die hij heeft weggegooid, zijn in ons bezit. Verder heeft hij niets aangeraakt.’

Dan is zijn opdracht mislukt, dacht Kirpitsjenko. ‘Hij komt nog terug. En wij wachten hem op.’

Hij wist dat McCready, als zogenaamde Britse technicus die voor Buitenlandse Zaken werkte, een diplomatiek paspoort bij zich had.

‘Laat hem maar gaan,’ zei hij. ‘Let op of er op het luchthaventerrein iemand dicht

langs hem heen loopt. Als dat niet gebeurt, volg hem dan door de vertrekhal tot in het toestel.'

Later zou de generaal de telefoto's van zijn team bestuderen, om een vergrootglas vragen en nogmaals kijken, waarna hij zich rood van boosheid zou oprichten en roepen: 'Stelletje stomme klootzakken, dat is McCready helemaal niet!'

Die ochtend om tien over acht reed een Jaguar, bestuurd door Barry Martins, hoofd van het SIS-kantoor in Moskou, het ambassadeterrein af en tufte in een gezapig gangetje naar de oude wijk Arbat, waar de smalle straten worden geflankeerd door de stijlvolle huizen van al lang

geleden weggetrokken welvarende kooplieden. Eén Moskvitsj volgde de Jaguar, maar dat was zuiver een routinekwestie. De Britten noemden de KGB-agenten die hen door heel Moskou volgden, een van de saaiste baantjes die je kon bedenken, ‘het reserve-elftal’. De Jaguar reed doelloos in Arbat rond, terwijl de bestuurder zo nu en dan even stilstond om op de kaart te kijken.

Om twintig over acht reed er een Mercedes sedan het ambassadeterrein af. Aan het stuur, in blauw jasje en met een pet op, zat een chauffeur van de ambassade. Niemand keek achterin en dus zag niemand dat er nog een gestalte onder

een deken weggedoken zat. Een andere Moskvitsj volgde de wagen.

Toen de Mercedes de wijk Arbat binnenreed, passeerde hij de geparkeerde Jaguar. Op dat moment nam Martins, die nog op zijn kaart had zitten kijken, een besluit en zwenkte de weg op, zodat hij tussen de Mercedes en de surveillerende Moskvitsj in reed. Het konvooi bestond nu uit een Mercedes, een Jaguar en twee Moskvitsjen.

De Mercedes reed een smalle straat met eenrichtingsverkeer in, gevolgd door de Jaguar, die motorpech kreeg, begon te hoesten en te sputteren, en hortend en stotend tot stilstand kwam. De twee

Moskvitsjen moesten stoppen en de KGB-agenten stapten uit. Martins ontgrendelde de motorkap, stapte uit en zette hem open. Onmiddellijk werd hij omringd door mannen in leren jasjes die begonnen te protesteren. De Mercedes reed het straatje uit en sloeg de hoek om. Op de smalle trottoirs verzamelden zich Moskovieten, die geamuseerd toekeken. Ze hoorden de bestuurder van de Jaguar tegen de leider van het KGB-team zeggen: 'Hoor eens even hier, beste man, als je denkt dat jij het rotting weer aan de praat kunt krijgen, mag je je gang gaan.'

Voor een Moskoviet bestaat er niets mooiers dan de aanblik van de *tsjekisti* die

worden gedwarsboomd. Een van de KGB'ers stapte weer in zijn auto en nam radiocontact op.

David Thornton, die de Mercedes bestuurde, reed de wijk uit. Hij volgde de aanwijzingen op van Sam McCready die, zonder enige vermomming en geheel zichzelf, onder zijn deken tevoorschijn was gekomen.

Twintig minuten later, op een eenzame weg en afgeschermd door bomen midden in het Gorkipark, stond de Mercedes stil. McCready rukte de CD-plaat los, die met een eenvoudige klikconstructie op de achterkant vastzat, en bracht over het Britse kenteken een nieuw kenteken aan,

dat aan de zijkant was voorzien van sterk plakband. Thornton deed hetzelfde aan de voorkant. McCready pakte Thorntons make-uptas uit de kofferbak en stapte weer achterin. Thornton verwisselde zijn blauwe hoge pet voor een meer Russisch ogend zwartleren exemplaar en nam weer plaats achter het stuur.

Om achttien minuten over negen verliet kolonel Nikolai Gorodov te voet zijn appartement in de Sjabolovskistraat. Hij wandelde in de richting van het Dzerzjinski plein en het hoofdkwartier van de KGB. Hij zag er afgetoed en bleek uit; hoe dat kwam, werd meteen duidelijk. Twee mannen kwamen uit een portiek

tevoorschijn en begonnen hem op weinig subtiele wijze te volgen.

Hij had tweehonderd meter afgelegd toen een zwarte Mercedes langs het trottoir stapvoets met hem begon mee te rijden. Hij hoorde een elektronisch bediend raampje met een zovend geluid omlaagschuiven, en een stem zei in het Engels: 'Goedemorgen, kolonel. Kan ik u een lift geven?' Gorodov stond stil en keek verwonderd opzij. Omlijst door het raampje, en door de gordijntjes voor de achterraut onzichtbaar voor de twee KGB'ers verderop in de straat, zat Sam McCready. Gorodov was verbijsterd, maar er sprak geen triomf uit zijn blik.

En dat, dacht McCready, was de blik die ik wilde zien.

Gorodov herstelde zich en zei, zo luid dat de speurneuzen van de KGB het konden horen: ‘Graag, kameraad. Wat aardig van u.’

Vervolgens stapte hij in de auto, die er met grote snelheid vandoor ging. De twee KGB’ers aarzelden drie tellen... en raakten het spoor bijster. De reden voor hun aarzeling was dat de Mercedes was voorzien van de aanduiding MOC en dat er twee figuren in zaten.

De buitengewoon exclusieve MOC-nummerplaten zijn voorbehouden aan leden van het Centraal Comité, en je moet

als lid van het KGB-voetvolk wel heel erg stoutmoedig zijn om iemand van het Centraal Comité te durven aanhouden of lastigvallen. Toch noteerden ze het nummer en namen met behulp van hun walkietalkie haastig contact op met het hoofdkantoor.

Martins had een goede keuze gemaakt. Het kenteken op de Mercedes was van een aspirant-lid van het politbureau, die in het Verre Oosten zat, ergens bij Khabarovsk. Het kostte vier uur om hem te lokaliseren en vast te stellen dat hij een Tsjajka had, geen Mercedes, en dat die veilig in zijn garage in Moskou stond. Toen was het al te laat: de Mercedes

stond weer op stal bij de Britse ambassade, met de Britse vlag fier wapperend aan de standaard.

Gorodov leunde achterover. Nu had hij al zijn schepen volledig achter zich verbrand.

‘Als jij al die tijd voor de Sovjet-Unie hebt gespioneerd, kan ik het verder wel vergeten,’ merkte McCready op. Gorodov dacht na.

‘En als jij al die tijd voor de Sovjet-Unie hebt gespioneerd,’ antwoordde hij, ‘kan ik het verder wel vergeten.’

‘Waarom ben je teruggegaan?’ vroeg McCready.

‘Achteraf bekeken had ik dat beter niet

kunnen doen,' zei Gorodov.

'Ik had je iets beloofd en ik merkte dat ik daar in Londen niet achter kon komen. Ik kom mijn beloften graag na. Toen werd ik voor dringend overleg teruggeroepen naar Moskou. Als ik niet had gehoorzaamd had ik meteen naar het Westen moeten overlopen. Een asielaanvraag zou mijn enige excuus hebben kunnen zijn om niet terug te gaan. Ik dacht dat ik aan een week in Moskou genoeg zou hebben om op te zoeken wat ik nodig had en dat ik daarna weer naar Londen zou mogen terugkeren.

Pas toen ik hier aankwam, merkte ik dat het te laat was. Ze koesterden diepe

argwaan, mijn flat en kantoor worden afgeluisterd, ik word overal gevolgd, ik mag niet naar Jazenevo en ik doe zinloos werk in Moskou. O ja, ik heb iets voor je.'

Hij maakte zijn aktetas open en overhandigde McCready een dun mapje. Er zaten vijf velletjes papier in; elk was voorzien van een foto en een naam. Onder de eerste foto stond 'Donald MacLean' en onder de tweede 'Guy Burgess'. Beiden waren inmiddels overleden en lagen begraven in hun tweede vaderland. Het derde vel toonde het bekende gezicht en de naam van Kim Philby, die toen nog leefde en in Moskou woonde en het vierde de magere, ascetische trekken en de naam

van Anthony Blunt, die toentertijd in Engeland uit de gratie was. McCready keek op het vijfde blad.

De foto was heel oud. Er stond een magere jongeman op, met weerbarstig golvend haar en een grote uilenbril. Onder de foto stonden twee woorden. John Cairncross. McCready leunde achterover en zuchtte. ‘Verrek nog aan toe, was hij het al die tijd!’

Hij kende de naam. Cairncross had, ondanks zijn jeugdige leeftijd, tijdens en na de oorlog een hoge positie bij de overheid gehad. Hij had vele posten bekleed – privésecretaris van lord Hankey, die lid was van het oorlogskabinet, bij de

verbindings- en inlichtingendienst in Bletchley Park en bij de ministeries van Financiën en Oorlog. Eind jaren veertig had hij inzage gehad in de nucleaire geheimen. Begin jaren vijftig was men argwaan gaan koesteren, maar hij had niets toegegeven, waarna hij geleidelijk aan op een zijspoor was gerangeerd. Daar er niets kon worden bewezen, mocht hij in Rome voor de Food and Agriculture Organization gaan werken. In 1986 was hij met pensioen gegaan en had hij zich in Frankrijk gevestigd. Een jacht die vijfendertig jaar had geduurd was voorbij en nu hoefden er geen onschuldigen meer te worden aangeklaagd.

‘Sam,’ vroeg Gorodov vriendelijk, ‘waar gaan we eigenlijk heen?’

‘In mijn horoscoop staat,’ antwoordde McCready, ‘dat ik vandaag westwaarts moet reizen. In de jouwe ook.’

Thornton parkeerde weer te midden van de bomen in het Gorkipark, verwisselde van plaats met één van de mannen achterin en ging aan de slag. De andere man ging voorin zitten en deed alsof hij de chauffeur was. Niemand zou het wagen een inzittende van een auto van het Centraal Comité lastig te vallen, áls ze die zagen. Belangrijke partijleden deden altijd de gordijntjes achter in hun auto dicht, en dat was ook bij deze wagen het geval.

Thornton werkte aan zijn cliënt – hij noemde degenen die hij grimeerde graag zijn ‘cliënten’ – bij het zonlicht dat door de gordijntjes filterde.

Eerst het dunne, opblaasbare vest, dat de slanke man het forse postuur van rabbi Birnbaum verschafte. Vervolgens het witte overhemd, de zwarte broek, de zwarte das en het zwarte jasje. Thornton bracht de volle grijze baard en de snor aan, verfde het haar van zijn cliënt tot ongeveer dezelfde tint en plakte de grijze pijpenkrullen van de orthodoxe rabbi langs de slapen van zijn cliënt. Samen met de zwarte vilthoed en het koffertje was het evenbeeld geschapen van rabbi Birnbaum

zoals hij de vorige dag was aangekomen. Alleen was hij iemand anders. Ten slotte werd de auto weer veranderd in een wagen van de Britse ambassade.

De rabbi werd afgezet bij het National Hotel, waar hij een voedzame lunch gebruikte en met Amerikaanse dollars betaalde. Na de lunch nam hij een taxi naar de luchthaven. Hij kreeg een plaatsje op de middagvlucht naar Londen; zijn ticket gaf aan dat hij zou doorvliegen naar New York.

Thornton reed terug naar het terrein van de Britse ambassade, terwijl zijn andere cliënt achterin onder de plaid zat weggedoken. Bijna meteen toog hij weer

aan het werk, met een tweede rossige pruik en snor, foundation, verf, gekleurde contactlenzen en een middeltje om de tanden de goede tint te geven. Tien minuten nadat Denis Gaunt, warm en plakkerig onder de rossige pruik die hij ter wille van de KGB de hele dag had op gehad, in zijn Montego terugkwam, vertrok de andere man in de Jaguar naar de luchthaven, met een echte chauffeur aan het stuur. Nog geen uur later werd Thornton, weer getransformeerd tot koninklijke boodschapper, door Barry Martins naar de luchthaven Sjeremetyevo gebracht.

Zoals gewoonlijk trok de rabbi

nieuwsgierige blikken, maar zijn papieren waren in orde en binnen een kwartier waren de formaliteiten afgehandeld en mocht hij de vertrekhal binnengaan. Daar ging hij in zijn talmoed zitten lezen, waarbij hij af en toe in een onverstaanbaar taaltje gebeden prevelde.

De man met de rossige pruik en snor werd bijna tot aan de deur van de vertrekhal begeleid, zo talrijk waren de KGB'ers die zich ervan wilden vergewissen dat hij geen boodschap of pakje kon doorgeven of aannemen.

De laatste die aankwam was de koninklijke boodschapper, met zijn aktetas aan zijn linkerpols geketend. Deze keer

zaten Thorntons kostbare spullen in zijn eigen koffer; niemand anders hoefde die voor hem te vervoeren, want zijn koffer mocht niet worden doorzocht.

Denis Gaunt bleef op de ambassade. Drie dagen later zou hij worden opgehaald door een andere medewerker van de SIS, die onder het mom van koerier naar Moskou zou komen en Gaunt een paspoort zou overhandigen met dezelfde naam als hijzelf: Mason. Op precies hetzelfde ogenblik zouden twee Masons op verschillende punten op de luchthaven door de controle gaan en British Airways zou opdracht krijgen de twee Masons voor de prijs van één te vervoeren.

Die middag echter gingen de passagiers met bestemming Londen op tijd aan boord en om 17:15 uur had de vlucht van BA het sovjetluchtruim verlaten. Kort daarop kwam de rabbi uit zijn stoel en liep naar het gedeelte waar gerookt mocht worden, waar hij de man met de rossige pruik en snor aansprak.

‘Nikolai, mijn vriend, nu ben je in het Westen.’

Daarna bestelde hij champagne voor hen beiden en voor de koninklijke boodschapper. De gedaanteverwisselingen waren mogelijk geweest doordat het McCready was opgevallen dat hij, Gaunt en Gorodov alle drie even lang waren en

dezelfde bouw hadden.

Door de tijdwinst landden ze even na zeven uur op Heathrow. Een team van Century House, door Martins vanuit Moskou gewaarschuwd, kwam hen ophalen. Toen ze uit het toestel stapten, werden ze direct afgeschermd en weggevoerd.

Timothy Edwards stond McCready goedgunstig toe om Nikolai Gorodov die avond mee te nemen naar zijn flat in Abingdon Villas.

‘Ik vrees, kolonel, dat de echte ondervraging morgenochtend moet beginnen. Er is een gerieflijk buitenhuis in gereedheid gebracht. Het zal u aan

niets ontbreken, dat verzeker ik u.'

'Dank u. Ik begrijp het,' zei Gorodov.

Het was net tien uur geweest toen Joe Roth arriveerde, nadat hij door McCready telefonisch was opgetrommeld. Hij trof twee 'zware jongens' van de SIS aan in de hal en nog eens twee in het portaal bij McCready's bescheiden flat, wat hem verbaasde.

Hij belde aan en McCready deed open, in broek en trui, met een glas whisky in de hand.

'Fijn dat je er bent, Joe. Kom binnen. Ik heb een bezoeker aan wie ik je al een hele tijd wil voorstellen. Je hebt geen idee hoe ik me daarop heb verheugd.'

Hij ging hem voor naar de woonkamer. De man die bij het raam stond draaide zich glimlachend om.

‘Goedenavond, meneer Roth,’ zei Gorodov. ‘Prettig eindelijk met u kennis te maken.’

Roth stond als aan de grond genageld. Toen liet hij zich in een stoel zakken en nam het glas whisky aan dat McCready hem gaf. Gorodov ging tegenover Roth zitten.

‘Vertel jij het maar,’ zei McCready tegen de Rus. ‘Jij kent het verhaal beter dan ik.’

De Rus nam een slokje, terwijl hij overwoog waar hij zou beginnen.

‘Het Project Potemkin ging acht jaar geleden van start,’ zei hij. ‘Het plan was bedacht door een jonge officier, maar generaal Drozdov is zich er persoonlijk mee bezig gaan houden. Het werd zijn, hoe zeggen jullie dat ook alweer, zijn “baby”. Het doel was een belangrijk CIA-medewerker ervan te beschuldigen dat hij door de Russen was geplant, maar dan zo overtuigend en met zo’n overvloed aan ogenschijnlijk waterdicht bewijs, dat redelijkerwijs niemand eromheen zou kunnen.

Het doel op lange termijn was een bittere vete binnen de organisatie te veroorzaken, die jaren zou voortwoekeren,

om op die manier het moreel onder de medewerkers voor ten minste tien jaar te bederven en de verhouding met de Britse SIS te verstoren.

Aanvankelijk had men niet een bepaald iemand op het oog, maar nadat er een stuk of zes kandidaten waren afgevallen, viel de keuze op Calvin Bailey. Daar waren twee redenen voor. De ene was dat we wisten dat hij binnen de organisatie vanwege zijn manier van doen niet erg geliefd was. De andere reden was dat hij in Vietnam had gediend, een geschikte plaats voor een eventuele rekrutering.

Calvin Bailey werd in Vietnam tijdens een routinecontrole als CIA-agent

ontdekt. U weet natuurlijk dat we allemaal proberen elkaars medewerkers te identificeren, om vervolgens hun activiteiten en carrière zorgvuldig in de gaten te houden. Soms is het uitblijven van promotie een reden voor wrok, die door een slimme figuur bij de tegenpartij kan worden uitgebuit. Ach, u weet hoe dat gaat, we doen het allemaal.

De KGB gooit, net als de CIA, nooit iets weg. Elk brokje informatie, elke minuscule kruimel, wordt zorgvuldig bewaard. Drozdov boekte grote vooruitgang toen hij nogmaals het materiaal bestudeerde dat de Vietnamezen ons na de definitieve val van Saigon in

1975 hadden gegeven. De meeste Amerikaanse paperassen werden verbrand, maar in de chaos zijn sommige stukken bewaard gebleven. In een daarvan werd een zekere Nguyen Van Troc genoemd, die voor de Amerikanen had gewerkt.

Dat stuk betekende het einde voor Van Troc. Hij en zijn neef werden gearresteerd – ze hadden geen kans gezien te ontsnappen. De neef werd terechtgesteld, maar Van Troc, hoewel hij vele maanden hardhandig is verhoord, werd ten slotte naar een Noord-Vietnamees werkkamp gestuurd. Daar heeft Drozdov hem in 1980 gevonden. Toen hij werd gemarteld had hij bekend dat hij voor Calvin Bailey

binnen de Vietcong had gewerkt.

De regering in Hanoi was bereid mee te werken en de foto's werden geënsceneerd. Van Troc mocht het kamp uit, hij werd vetgemest met lekker eten en hij kreeg het uniform aan van een kolonel van de inlichtingendienst van Hanoi. Er werden foto's genomen waarop hij thee zit te drinken met andere officieren, vlak na de invasie van Cambodja. Er werden drie theeschenkers gebruikt, allen agenten van Hanoi, die met hun foto's naar het Westen werden gestuurd. Daarna is Van Troc geliquideerd.

Een van de stewards gaf zich uit voor bootvluchteling en liet zijn trotse bezit

zien aan iedere Britse officier in Hongkong die er maar naar wilde kijken. Ten slotte werd de foto in beslag genomen en naar Londen gestuurd – volgens plan.’

‘We hebben een afdruk naar Langley gestuurd,’ zei McCready, ‘als beleefdheidsgebaar. We hechtten er niet zoveel waarde aan.’

‘Drozdov wist al dat Bailey bij het Programma Phoenix betrokken was,’ vervolgde Gorodov. ‘Hij was gesignaleerd door onze resident in Saigon, een Zweed die zogenaamd drank importeerde voor de buitenlanders. En ook hoorde Drozdov dat Bailey in My Lai was geweest, want toen die jonge officier voor de krijgsraad

kwam, was Bailey getuige. Openbare documenten zijn bij jullie in Amerika heel erg makkelijk toegankelijk. De KGB maakt er gretig gebruik van.

Hoe dan ook, het zag ernaar uit dat er een aannemelijk scenario was opgesteld voor Baileys ommezwaai. Zijn bezoek aan Tokio in 1970 was geregistreerd – zuiver een routinekwestie. Drozdov hoefde Orlov alleen maar opdracht te geven te zeggen dat hij, Drozdov, op een bepaalde datum in Tokio was geweest om een Amerikaanse afvallige van de CIA instructies te geven. Jullie gingen dat controleren – en ja hoor, de data klopten. Vanzelfsprekend is Drozdov daar in 1970

helemaal niet geweest. Dat is later toegevoegd.

Vanaf dat moment werd de beschuldiging tegen Bailey opgebouwd, steen voor steen. Pjotr Orlov werd rond 1981 gekozen om de misleidende informatie te verspreiden. Sindsdien heeft hij niets anders gedaan dan trainen en repeteren. Toen Oertsjenko zo dom was terug te komen, verschafte hij voor zijn dood waardevolle informatie over hoe de Amerikanen een overloper precies aanpakken. Orlov kon zich voorbereiden op het omzeilen van de valstrikken, op het doorstaan van de test met de leugendetector, en hij kon jullie altijd

vertellen wat jullie graag wilden horen. Niet al te veel, maar net zoveel dat het klopte als jullie gingen controleren.

Nadat Drozdov Bailey als het slachtoffer had aangewezen, werd Bailey nauwlettend in de gaten gehouden. Waar hij ook heen ging, wij waren op de hoogte. Toen hij promotie maakte en onder andere naar Europa reisde om de buitenposten te bezoeken, begonnen we met de bankrekeningen. Zodra Bailey in een Europese stad werd gesignaleerd werd er prompt een bankrekening geopend, altijd onder een naam die hij gekozen zou kunnen hebben, bijvoorbeeld die van zijn schoonzus of zijn grootmoeder van

moeders kant.

Drozdov had een acteur achter de hand, een dubbelganger van Bailey, die op elk gewenst moment kon afreizen om zo'n rekening te openen, zodat de kassier Bailey later als de cliënt zou herkennen. Daarna werden grote bedragen op die rekeningen gestort, altijd in contanten, en altijd door een man met een sterk Midden-Europees accent.

Informatie uit allerlei bronnen – loslippigheid, onderschepte radioberichten, afgeluisterde telefoongesprekken, technische publicaties (en sommige Amerikaanse technische publicaties zijn ongelooflijk openhartig) –

werd aan Bailey toegeschreven. Zelfs de gesprekken in jullie eigen ambassade in Moskou worden afgeluisterd. Wisten jullie dat? Nee? Goed, daarover straks meer.

Drozdov knoeide met de data. Stukjes geheime informatie waar we pas begin jaren tachtig achter kwamen, werden, volgens Orlov, halverwege de jaren zeventig vergaard en Calvin Bailey in de schoenen geschoven. Allemaal leugens, maar wel slim bedacht. En vanzelfsprekend had Orlov alles goed in zijn hoofd geprent.

Als de KGB de CIA te slim af was geweest, werd dat aan Bailey

toegeschreven. Als er CIA-operaties waren misgegaan, had Bailey het gedaan. En telkens werden er data veranderd, zodat het leek alsof wij sommige dingen eerder hadden ontdekt dan mogelijk was – zonder een CIA-verrader althans.

Twee jaar geleden echter had Drozdov behoefte aan nog meer. Hij moest inside-information uit Langley hebben, roddels, bijnamen die alleen binnen de muren daar bekend zijn, uw werknaam Hayes, meneer Roth. Toen Edward Howard naar Rusland overliep, kreeg Drozdov wat hij nodig had. Hij kon zelfs een draai geven aan tot dan toe onbekende successen van Bailey: Orlov moest zeggen dat de KGB

daarachter had gezeten, met als doel hun agent Sperwer promotie te kunnen laten maken. Natuurlijk zat Moskou niet achter die successen, Bailey heeft er zelf hard voor moeten werken.

Ten slotte mocht Orlov overlopen, maar dan wel op zo'n bizarre manier dat hij later kon beweren dat hij bang was dat Sperwer hem anders had tegengehouden en verraden. Om dezelfde reden moest hij naar de Amerikanen overlopen, niet naar de Britten. De Britten zouden hem over andere zaken hebben ondervraagd.

Nadat hij was overgelopen verraadde hij twee KGB-agenten vlak voordat ze werden geliquideerd. Alles was van

tevoren uitgestippeld. Maar het wekte de indruk alsof er in Washington een verklikker zat die bijzonderheden uit Orlovs ondervraging aan Moskou overbrieft. Toen de klant er klaar voor was, kwam hij eindelijk met het nieuws dat er hoog in de CIA een sovjetmol zat. Nietwaar?’

Roth knikte. Hij zag er beroerd uit.

‘De moordaanslag op Orlov in Alconbury. Waar was die voor nodig?’ vroeg hij.

‘Drozdov liet niets aan het toeval over. Hij wist natuurlijk niet van mijn bestaan af. Hij wilde het bewijs alleen nog meer aandikken. De dader was een van de

besten, een uiterst gevaarlijke vrouw. Ze had opdracht te verwonden, niet te doden. Daarna had ze moeten ontsnappen.'

Er viel een stilte. Joe Roth staaarde naar zijn drankje. Toen stond hij op. 'Ik moet ervandoor,' zei hij kortaf.

McCready liep met hem mee de gang in en de trap af. In de hal klopte hij de Amerikaan op zijn rug.

'Kop op, Joe. Verrek, iedereen in dit vak maakt wel eens fouten. Mijn Firma is er in het verleden ook wel eens vreselijk ingetuind. Je moet het positief zien. Je kunt naar de ambassade gaan en de directeur telegraferen dat alles in orde is. Bailey is onschuldig.'

‘Ik denk dat ik terugvlieg om het hem onder vier ogen te vertellen,’ zei Roth zachtjes en vertrok.

McCready liep met hem mee naar de buitentrapp, maar Roth zei niets meer.

Toen McCready naar zijn voordeur terugliep, gingen de twee bewakers voor hem opzij en ze deden de deur achter hem dicht. In de woonkamer trof hij Gorodov aan, die naar de *Evening Standard* zat te staren, waarin hij had zitten bladeren. Zonder een woord te zeggen schoof hij de krant over de tafel en wees naar een artikel op pagina vijf. ‘Duikers van de politie hebben vandaag bij de sluis in Teddington het stoffelijk overschot van

een Amerikaanse toerist uit de Thames opgedregd. Volgens een officiële woordvoerder moet de man gisteravond ergens bij Eton in het water zijn beland. De overledene is geïdentificeerd als Calvin Bailey, een Amerikaans ambtenaar die in Londen op vakantie was.

Volgens de Amerikaanse ambassade had de heer Bailey in Eton gedineerd met een vriend, een tweede secretaris van de ambassade. Na het eten werd Bailey onwel en hij ging naar buiten om een luchtje te scheppen. Zijn vriend rekende intussen af. Toen hij buiten kwam, kon hij Bailey nergens vinden. Nadat hij een uur had gewacht nam hij aan dat Bailey

had besloten alleen naar Londen terug te keren. Toen dat bij telefonische navraag niet het geval bleek te zijn, heeft zijn vriend de politie in Eton gewaarschuwd. Er is die avond nog naar hem gezocht, echter zonder resultaat.

Vanmorgen zei een politiewoordvoerder in Eton dat de heer Bailey kennelijk een wandeling langs het jaagpad heeft gemaakt en in het donker is uitgegleden en in het water gevallen. De heer Bailey kon niet zwemmen. Zijn vrouw Gwen was niet bereikbaar voor commentaar. Zij heeft zich onder doktersbehandeling gesteld en verblijft in de flat die het echtpaar had gehuurd.'

McCready legde de krant neer en staarde naar de deur.

‘O, klootzak die je bent,’ fluisterde hij. ‘Ik vind het rot voor je, maar je bent een grote klootzak.’

Joe Roth nam de eerste ochtendvlucht naar Washington en begaf zich naar de villa in Georgetown. Hij bood zijn ontslag aan, dat vierentwintig uur later zou ingaan. Toen hij wegging was de directeur een wijzer maar ook een ontgoocheld man. Voordat Roth wegging, diende hij nog een verzoek in, dat de directeur inwilligde.

Toen Roth die avond op de Ranch aankwam was het al heel laat.

Kolonel Orlov was nog op. Hij zat

alleen op zijn kamer en speelde schaak tegen een minicomputer. Hij was goed, maar de computer was beter. De computer speelde met wit, Orlov met de andere stukken, die niet zwart maar donkerrood waren. Het cassettedeck bracht een album van The Seekers uit 1965 ten gehore.

Kroll ging als eerste naar binnen, deed een stap opzij en posteerde zich bij de muur. Roth volgde hem en deed de deur achter zich dicht. Orlov keek verbaasd op.

Kroll staaarde hem aan, zijn ogen en gezicht stonden uitdrukingsloos. Onder zijn linkeroksel zat een bobbel. Dat ontging Orlov niet en hij keek naar Roth. Er werd geen woord gezegd. Roth staaarde

hem alleen maar aan. Zijn ogen stonden uiterst kil. Orlovs verbazing maakte plaats voor een begrijpende berusting. Niemand sprak.

De zuivere, heldere stem van Judith Durham vulde het vertrek.

'Fare thee well, my own true lover, this will be our last goodbye...'

Kroll stak zijn hand uit naar het cassettedeck.

'For the carnival is over...'

Kroll drukte op het knopje 'off' en het werd stil. Orlov sprak één woord, het tweede Russische woord sinds zijn komst naar Amerika.

'Kto?' Dat betekent: 'Wie?'

Roth antwoordde: ‘Gorodov.’

Het was alsof Orlov een stomp in zijn maag had gekregen. Hij sloot zijn ogen en schudde vol ongeloof zijn hoofd.

Hij keek naar het schaakbord en legde de top van zijn wijsvinger op de kroon van zijn koning. Hij duwde en liet hem los. De rode koning viel om, ten teken dat de schaker het opgaf. De bruidsschat was betaald en aanvaard, maar de bruiloft ging niet door. De rode koning rolde één keer om en bleef toen stilliggen.

Kolonel Pjotr Aleksandrovitsj Orlov, een zeer dapper man en een goed vaderlander, stond op en ging het duister in, op weg naar de almachtige God die

hem had geschapen.

Intermezzo

‘Zo zo, dat was heel mooi allemaal, Denis. We zijn diep onder de indruk,’ zei Timothy Edwards toen het college op woensdagochtend opnieuw bijeenkwam. ‘Maar we moeten onszelf de vraag stellen: bestaat er in de toekomst nog behoefte aan deze opmerkelijke talenten?’

‘Ik geloof niet dat ik je helemaal kan volgen, Timothy,’ zei Denis Gaunt. Sam McCready zat achterover in zijn stoel, voorzover de rechte stoel dat toeliet, en liet ze hun gang gaan. Ze spraken over hem

alsof hij al een meubelstuk was geworden, iets uit het verleden, een onderwerp waarover tijdens de port in de club mijmerend werd gediscussieerd.

Hij keek naar buiten, naar de helderblauwe hemel van deze dag in juli. Daarbuiten lag een hele wereld, een andere wereld, waar hij zich binnenkort in zou moeten begeven en waarin hij zich een weg zou moeten zoeken zonder nog te behoren tot zijn eigen groepje gelijken, de medewerkers van de inlichtingendienst in wier midden hij het grootste deel van zijn leven als volwassene had doorgebracht.

Hij dacht aan zijn vrouw. Als zij nog had geleefd had hij met haar stil willen

gaan leven, in een huisje aan zee, in Devon of Cornwall. Hij had wel eens gedroomd van zijn eigen vissersbootje, dat in een door stenen pieren afgeschermd haventje lag te dobberen, beschermt tegen de winterstormen, en waarmee hij op een zomerse zee kon uitvaren om een maaltje kabeljauw, schol of gladde, glanzende makreel te vangen. In zijn droom zou hij gewoon meneer McCready zijn, uit dat huisje bij de haven, of Sam, als hij zijn biertje dronk in de beslotenheid van de plaatselijke pub, samen met de vissers en krabbenvissers in het stadje. Het was natuurlijk maar een droom, die hem soms voor ogen had gestaan als hij in de

donkere, door regen geteisterde straatjes in Tsjecho-Slowakije of Polen op iemand stond te wachten, of als hij keek of een ‘brievenbus’ al door de tegenpartij was ontdekt voordat hij de boodschap die erin lag ging ophalen.

Maar May was er niet meer en hij was helemaal alleen op de wereld, slechts ingekapseld door de camaraderie van dat kleinste van alle kleine wereldjes, bevolkt door anderen die ervoor hadden gekozen hun land te dienen en hun leven in de schaduw te slijten. Daar waar de vernietiging niet de gedaante aannam van een glorieuze strijd, maar van een zaklantaarn die in je gezicht scheen en

soldatenlaarzen die over de keien stampen. Dat alles had hij overleefd, maar hij wist dat hij de starre bureaucraten niet zou overleven.

Bovendien zou hij eenzaam zijn als hij in zijn eentje in het zuidwesten ging wonen, ver weg van de andere oude rotten in het vak, die hun gin dronken in de Special Forces Club aan het eind van Herbert Crescent. Net als de meeste mannen die hun leven in de schaduw hadden doorgebracht, was hij in zijn hart een eenling, die niet gemakkelijk nieuwe vrienden maakte, als een oude mannetjesvos die de voorkeur gaf aan het kreupelhout dat hij kende boven de open

vlakke.

‘Ik bedoel eenvoudigweg,’ zei Timothy Edwards, ‘dat het heimelijk oversteken van de grens tussen West- en Oost-Duitsland tot het verleden behoort. In oktober bestaat Oost-Duitsland niet eens meer, zelfs nu al bestaat het alleen nog maar in naam. De betrekkingen met de Sovjet-Unie zijn volslagen veranderd. Er zullen geen overlopers meer zijn, alleen nog gewaardeerde gasten...’

O hemel, dacht McCready, daar gelooft hij werkelijk in. En wat gebeurt er, mijn beste Timothy, als Moskou in de greep van de hongersnood komt en de mannen van de harde lijn de door vijanden

omsingelde Michael Gorbatsjov belagen? Laat maar, je zult het wel zien... Hij droomde weg en dacht aan zijn zoon. Een goeie jongen, een prachtkerel, net afgestudeerd, aankomend architect. Prima. Hij woonde samen met een knap blond vriendinnetje, dat deden ze allemaal tegenwoordig... Dat knappe meisje hoefde niet te worden gescreend. En Dan kwam hem af en toe opzoeken. Dat was gezellig. Maar de jongen leidde zijn eigen leven, hij moest werken aan zijn carrière, vriendschappen sluiten en veel van de wereld zien. Hij hoopte dat die wereld beter en veiliger zou zijn dan in zijn tijd.

Had hij maar meer tijd aan zijn zoon

besteed toen hij nog klein was, had hij maar tijd gehad om met hem te stoeien en hem voor te lezen. Te vaak had hij dat aan May moeten overlaten omdat hij ver weg aan een of andere godvergeten grens naar het prikkeldraad zat te staren, wachtend tot zijn agent eronderdoor kwam kruipen, zijn oren spitsend of hij soms de claxons hoorde die zouden betekenen dat niemand de man ooit nog terugzag.

Hij had zoveel dingen gedaan en gezien, en zoveel plaatsen bezocht, waarover hij met de jongeman die hem nog 'pa' noemde niet kon praten. 'Ik ben je heel dankbaar voor je voorstel, Timothy, dat het mijne in zekere zin overbodig

maakt.’

Denis Gaunt deed het goed. Hij wist die rotzakken te boeien, en tijdens zijn betoog groeide zijn zelfvertrouwen. Hij was een goed man, weliswaar een man voor het bureauwerk, maar een goeie.

‘Sam beseft namelijk net zo goed als ieder van ons,’ vervolgde Gaunt, ‘dat we niet bij het verleden kunnen blijven stilstaan, dat we de Koude Oorlog niet kunnen voortzetten. Het gaat erom dat andere gevaren ons land bedreigen, in steeds sterkere mate. De leverantie van geavanceerd wapentuig aan onberekenbare tirannen in de derde wereld – we weten allemaal precies wat Frankrijk aan Irak

heeft verkocht – en het terrorisme, natuurlijk.

Wat dat betreft...’ – hij pakte een bruine map die voor de medewerker van het archief lag en sloeg hem open – ‘mag ik u herinneren aan de zaak die in april 1986 begon en eindigde – áls de Ierse kwestie ooit eindigt – in het late voorjaar van 1987. Zulke dingen zullen waarschijnlijk weer gebeuren en het is de taak van onze organisatie om te proberen ze te voorkomen – opnieuw. Sam McCready wegsturen? Heren, dat zou eerlijk gezegd wel eens heel dom kunnen zijn.’

De financieel directeur van het

Westelijk Halfrond en zijn collega van Binnenlandse Operaties knikten, waarop Edwards hun een boze blik toewierp. Dit soort instemming kon hij missen als kiespijn. Maar Gaunt begon onverstoorbaar voor te lezen wat zich in april 1986 had afgespeeld. Het bewuste voorval was de aanleiding geweest tot de kwestie die een groot deel van het voorjaar van 1987 had geduurd.

‘Op 16 april 1986 hebben gevechtsvliegtuigen van Amerikaanse vliegtuigschepen in de Golf van Sirte en jagers die van Britse bases waren opgestegen, het privéverblijf van kolonel Gaddafi bij Tripoli gebombardeerd. Het

slaapverblijf van de beste man werd getroffen door een jachtbommenwerper die was opgestegen van de Amerikaanse Exeter, met zendercode Iceman Four.

Gaddafi heeft de aanslag overleefd, maar hij is er geestelijk lang onder gebukt gegaan. Toen hij was hersteld heeft hij wraak gezworen, op Amerika, maar net zo goed op Groot-Brittannië, omdat wij de F-111's toestemming hadden gegeven om op te stijgen van onze bases in Upper Heyford en Lakenheath.

In het vroege voorjaar van 1987 hoorden we waar Gaddafi's wraak op Groot-Brittannië uit zou bestaan, en de zaak werd in handen gegeven van Sam

McCready...'